

IJPS

INTERNATIONAL PEER-REVIEWED
ACADEMIC JOURNAL

ISSN 2667-8268

2024; 6 (2)
OCT 2024

INTERNATIONAL JOURNAL OF POLITICS AND SECURITY®

Political Science & International Relations

Year: 2024 Volume: 6, Number: 2 / Yıl: 2024, Cilt: 6, Sayı: 2

PUBLISHER/YAYIMCI

Association of International Politics and Security Studies
(INTPOLSEC)
44280, Malatya-TÜRKİYE
Phone: +90 422 3774505
E-mail: info@intpolsec.org
Türkiye Registration ID: 44-016-158
EU Organisation ID: E10281814

EDITOR-IN-CHIEF/ GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Prof. Dr. Fikret Birdişli
İnönü University
(INTPOLSEC)
44280, Malatya-TURKİYE
Phone: +90 422 3774505
E-mail fikret.birdisli@inonu.edu.tr
ORCID ID: 0000-0003-3832-7749

CONTAC INFORMATION / İLETİŞİM BİLGİLERİ

Association of International Politics and Security Studies (INTPOLSEC), 44280, Malatya-
TÜRKİYE
Phone: +90 422 3774505- ijps@intpolsec.org
İnönü Üniversitesi, İİBF Ek Bina, Kat:3, 44280, Malatya-TÜRKİYE

Year: 2024 Volume: 6, Number: 2 / Yıl: 2024 Cilt: 6 Sayı: 2

PUBLISHER / YAYIMCI

Association of International Politics and Security Studies
(INTPOLSEC)

44280, Malatya-TÜRKİYE

Phone: +90 422 3774505

E-mail: info@intpolsec.org

Türkiye Registration ID: 44-016-158

EU Organisation ID: E10281814

CHIEF EDITOR / GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Prof.Dr.Fikret Birdişli

İnönü University, Malatya/TÜRKİYE

ORCID ID: 0000-0003-3832-7749

fikret.birdisli@inonu.edu.tr

EDITORIAL BOARD / YAYIN KURULU

Prof.Dr. Ahmet Karadağ

İnönü University, Malatya/TÜRKİYE

karadag.ahmet@inonu.edu.tr

Assoc.Prof. Bezen Balamir Coşkun

TED University, Ankara/TÜRKİYE

bezenbalamir@gmail.com

Asist.Prof.Dr.M.Cüneyt Özşahin

Necmettin Erbakan University, Konya/TÜRKİYE

mustafacuneytozsahin@gmail.com

Asist.Prof.Dr.Ş.Özkan Nesimioğlu

KTO Karatay University, Konya/TÜRKİYE

serife.ozkan.nesimioğlu@karatay.edu.tr

ASSOCIATE EDITORS / YARDIMCI EDITÖRLER

Prof. Dr. Arshi Khan

Aligarh Muslim University, INDIA

Prof. Dr. Ertan Efeğil

Sakarya University, TÜRKİYE

Assoc. Prof. Dr. Deina Abdelkader

University of Massachusetts Lowell, USA

Asst. Prof. Dr. Lau Kwun Sun Raymond

North South University, BANGLADESH

Asst. Prof. Dr. Abdulfatah Mohamed

Hamad Bin Khalifa University, QATAR

Dr. Kostantinos Zarras

University of Macedonia, GREECE

**PUBLICATION COORDINATOR AND SECRETERIA/ YAYIN KOORDİNATÖRÜ VE
SEKRETERYA**

Ali Atılğan
İnönü University, Malatya/TÜRKİYE
aliatilgan1@gmail.com

Aynur Başurgan
İnönü University, Malatya/TÜRKİYE
aynuramektuplar@gmail.com

LANGUAGE EDITORS / DİL EDİTÖRLERİ

Asst. Prof. Dr. Fatmanur Kaçar Aşcı
Kahramanmaraş Sutcu Imam University, TÜRKİYE

Dr. Randhir Auluck
University Of Westminster, UK

Dr. Zeynep Kamalak
Hasan Kalyoncu University, TÜRKİYE

Instructor Emre Baran Pak
Kılış 7 Aralık University, TÜRKİYE

Unal Senol
Turkish Air Force, Language School, TÜRKİYE

INTERNATIONAL ADVISORY BOARD / ULUSLARARASI HAKEM KURULU

Haluk Alkan
İstanbul University/Turkey

Hamid E. Ali
The American University of Cairo/Egypt

Tayyar Arı
Uludağ University/Turkey

Harun Arıkan
Çukurova University/Turkey

Cemil Aydın
The University of North Carolina at Chapel
Hill/USA

Ersel Aydınlı
Bilkent University/Türkiye

Pınar Bilgin
Bilkent University/Turkey

Nazım Cafersoy
Devlet İktisat University/Azerbaijan

Mesut Hakkı Çaşın
İstinye University/Turkey

Rasem N. Kayed
Arab American University/Palestine

Christos G. Kollias
University of Thessaly/Greece

Osama Kubbar
Qatar Armed Forces Strategic Studies Center/Qatar

Taras Kuzio
Kyiv Mohyla Academi, Kiev/Ukrania

Tarık Oğuzlu,
Antalya Bilim University/ Türkiye

Haluk Özdemir
Kırıkkale University/Turkey

Sanjay Kumar Pradhan
Pandit Geendeyal Pet. Uni./India

Wahabuddin Ra'ees
International Islamic University/Malaysia

Yaşar Sarı
Abant İzzet Baysal University/Türkiye

Bezen Balamir Coşkun
İzmir Policy Center/Turkey

Noé Cornago
University of Basque Country/Spain

Akhtem Dzhelilov
Crimean Bussines Institue/Crimea

A.Ashhan Çelenk
Adana ATU University/Turkey

Katerina Dalacoura
The LSE /UK

Haydar Çakmak
Gazi University /Turkey

Cengiz Dinç
Osmangazi University/Turkey

Federico Donelli
University of Geneva/Italy

Toğrul İsmail
KSÜ University/Turkey

Altynbek Joldoshov
Turkey-Manas University/Kirghizistan

Ragıp Kutay Karaca
İstanbul Aydın University/Turkey

Karori Singh
University of Rajasthan/India

Mehmet Şahin
Polis Akademy/Turkey

İlter Turan
İstanbul Bilgi University/ Türkiye

Sibel Turan
Trakya University/Turkey

Fahri Türk
Trakya University/Turkey

David Joseph Wellman
DePaul University/USA

Kristin VandenBelt
University of Delaware/Texas-USA

Can Zeyrek
Philipp-University Malburg/Germany

Taras Zhovtenko
National University of Ostroh Academy/Ukrania

Saira Farooqi
Kinnaird College for Women/Pakistan

Ayman Zain Hayajneh
Yarmouk University/Jordan

Theodore Karasik
Gulf State Analytics/Washington D.C-USA

International Journal of Politic and Security (IJPS) / Uluslararası Politika ve Güvenlik Dergisi (IJPS) is a refereed Journal / Hakemli bir dergidir.

International Journal of Politic and Security (IJPS) / Uluslararası Politika ve Güvenlik Dergisi (IJPS) is currently noted in/ aşağıdaki veri tabanlarınca taranmaktadır.

ABOUT JOURNAL The International Journal of Politics and Security (IJPS) is an international peer-reviewed academic journal, that aims to provide a platform for publishing and sharing high-quality and original works in the field of politics and security issues with the academic community. So, it is purposed to publish articles that provide original and significant advances in the general area of Political Science and International Relations (IR) with National and International Security Studies. Authors who have any questions about the appropriateness of a potential submission are encouraged to contact the journal Editors.

SCOPE IJPS will be issued as an e-journal every May and October of the year, which adopts the Open Access Policy. Submissions will be accepted via the DergiPark platform to which TÜBİTAK (National Science Agency of Turkey) gives hosting services. Each essay will have a DOI number provided by our journal costlessly.

IJPS has been covered by the prominent index of the field. Our ultimate and indispensable principles in publishing are to have a respected, reliable, independent, and free academic journal that contributes to the epistemological community. So, we cordially invite and encourage you to take part in the advisory or referee board of IJPS to contribute to universal scientific development. Please send your requests and suggestions regarding this topic to Editor fikret.birdisli@inonu.edu.tr with a brief CV (curriculum vitae) to be evaluated by the Board of Editors.

ONLINE MANUSCRIPT SUBMISSION IJPS uses an electronic submission process that is available on the DergiPark website. Before submitting your article, first, read the Manuscript Requirements.

SPELLING GUIDELINES Submissions to IJPS should follow the style guidelines described in the Chicago Manual of Style, Merriam-Webster's Collegiate Dictionary and "Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu" should be consulted for spelling.

REFERENCES Citations should be numbered sequentially in the text using superscripted digits, under Chicago Manual of Style (16th ed.) guidelines. The first citation of a reference should include full bibliographic information. For subsequent citations, a shortened bibliographic form such as the author's name, title, and page number should be used. When consecutive citations refer to the same work, "Ibid." should replace the bibliographical information in citations after the first, with the page number(s) added if the cited page(s) differ from those included in the immediately preceding citation. Examples of common citation types appear below:

a) Book with a Single Author or Editor:

Joseph S. Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, 1st ed. (New York: Public Affairs, 2004), 48-49.

b) Book with Multiple Authors:

Timothy Dunne, Milja Kurki ve Steve Smith, *International Relations Theories: Discipline and Diversity*, 1st ed. (Oxford: Oxford University Press, 2013), 26.

c) Book with Author Plus Editor or Translator

Barrington Moore, *Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri: Çağdaş Dünyanın Yaratılmasında Soylunun ve Köylünün Rolü*, Çev. Şirin Tekeli ve Alaeddin Şenel, 1. Baskı. (Ankara: V Publishing, 1989).

d) Chapter in an Edited Book

Wolfgang Kersting, "Politika, Özgürlük ve Düzen: Kant'ın Politika Felsefesi", *Kant Felsefesinin Politik Evreni içinde*, ed. Hakan Çörekçiöğlü, 1. bs (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010), 60.

e) Journal Article

Christopher Layne, "The Unipolar Illusion: Why New Great Powers Will Rise", *International Security* 17, no. 4 (1993): 8-9.

PUBLISHING Views and opinions in posts that are accepted for publishing and whose referee process is positive belong to their authors, so, oblige neither the journal nor the referees. IJPS is not a carrier of any opinion and realizes publishing by neutral publishing rules and scientific ethics. However, all rights of the manuscripts that are accepted for publication in the journal are deemed to have been transferred to the journal.

We recommend that you keep a copy of the accepted manuscript when your article is accepted for publication. For possible uses of your accepted manuscript, please see our page for sharing your work.

DATA SHARING POLICY This journal encourages authors to share the data obtained because of their research while remaining within the requirements of the universal and legal criteria for the protection of personal rights with scientific ethics and citation rules.

CROSSREF SIMILARITY CHECK Please note that IJPS uses Turnitin to screen papers for unoriginal material. By submitting your paper to the journal, you are agreeing to originality checks during the peer-review and production processes.

OPEN ACCESS POLICY This journal provides immediate open access to its content on the principle that making research freely available to the public supports a greater global exchange of knowledge. Copyright notice and type of license: CC BY-NC-ND.

AUTHOR GUIDELINES

IJPS accepts submissions written in one of the languages of English or Turkish. Turkish submissions should have an English abstract that includes 125-130 words.

IJPS takes four different types of submissions: research articles, reviews, book/report summaries, and letters to the Editor.

Articles and book summaries that were submitted to the journal to be published should not exceed 10,000 words including references and a bibliography with tables and figures. Article titles should be 14 pt. bold and written as flush left per the normal sentence layout. 125-130 word summaries should follow headings and abstracts in all languages and be written as monospaced, 10 pt., in the Times New Roman type font, and justified. At least five keywords, that describe the article, should be included after the abstracts.

The main text should be written with 1,5 line spacing by using 12 pt. Time New Roman type font and paragraphs should be prepared without any indent but with 6 nk. Paragraph spacing. Footnotes should be written with 10 pt., Time New Roman font, and single spacing. After the main text, the bibliography, which was written with 1,5 line spacing and 11 pt.-type font, should be included.

Articles submitted to the journal for evaluation should not include the author(s) and contact information. This information should be included in the manuscript, which is to be prepared additionally.

The cover page should be uploaded to the system in Word format separately from the main text. After the title of the article is written with 14 pt. Calibri type font in a justified page formation, under the title, name, and surname of the author(s), ORCID ID(s); under it, institution and department information; under it, contact information should be written.

The main text should start with the section "Introduction". In this section, the importance of the research summarized information about previous research on this subject, the main problem or hypothesis of the research, and the methodology of the research should be included and mentioned. Main headings after the introduction should be numbered and written in bold type in the normal sentence layout. Sub-headings following main headings should be properly numbered and written in bold and italic type.

Book summaries and reviews in the *IJPS* are short reports of original research focused on important methodological or empirical contributions. This includes but is not limited to new empirical findings, methodological advances, theoretical arguments, as well as comments, and extensions of previous studies, which advance the field.

Letters sent to the *IJPS* and addressed to the Editor are written in a concise form, like articles, and are scientific texts and subject to the same standards as the articles. This kind of text should not exceed 2-4 pages and 1500-3000 words.

Letters including comments on the articles published in the journal should focus on contributing to the scientific field and avoid unnecessary attacks and violations of personal rights.

All posts addressed to the journal should be uploaded in Microsoft Word format (not PDF) and given the page number in the middle.

The author (s) are responsible for compliance with scientific ethics. Any views expressed in the publication are the views of the author (s) and they are not to represent the *IJPS*.

AMAÇ: International Journal of Politics and Security (IJPS), uluslararası politika ve güvenlik çalışmaları alanlarında yüksek kaliteli ve özgün bilimsel çalışmaları akademik çevreler ile paylaşma amacını taşıyan uluslararası hakemli, bilimsel bir dergidir. Bu nedenle IJPS’de Siyaset Bilimi, Uluslararası İlişkiler genel alanı ile Güvenlik çalışmaları alanında yapılan özgün ve alanda önemli ilerlemelere katkı sağlayan makalelerin yayımlanması amaçlanmıştır.

KAPSAM: IJPS, yılda iki defa olmak üzere Mayıs ve Ekim aylarında, Açık Erişim Politikasını benimsemiş bir e-dergi olarak yayımlanmaktadır. Dergi TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu)’ın ev sahipliğini yaptığı DergiPark üzerinden makale kabul etmekte ve tüm süreci bu platform üzerinden yürütmektedir. Dergide yayımlanan her makalenin DOI numarası dergi tarafından ücretsiz sağlanmaktadır.

IJPS ilk sayıdan itibaren alanın önde gelen indeksleri tarafından taranmaktadır.

Yayıncılıkta benimsenen nihai ve vazgeçilmez ilkeler epistemolojik topluluğa katkıda bulunacak saygın, güvenilir, bağımsız ve özgür bir akademik dergiye sahip olmaktır.

ÇEVİRİMİÇİ MAKALE YÜKLEME IJPS’ye gönderilecek makale, kitap özeti, rapor ve editöre mektuplar DergiPark sitesinde bulunan elektronik gönderim işlemi üzerinden dergiye iletilirler. Makaleler gönderilmeden önce tanıtım sayfasında yer alan yazım ve atıf kuralları dikkatlice incelenmelidir.

YAYIMLANMA Hakem süreci olumlu tamamlanarak yayımlanması kabul edilen gönderilerde yer alan görüş ve düşünceler yazarlarına ait olup, dergiyi ve editörleri temsil etmemektedir. IJPS herhangi bir görüşün taşıyıcısı olmayıp, tarafsız yayıncılık ve bilimsel etik kurallarına göre yayım yapmaktadır. Fakat dergide yayımlanmak üzere kabul edilmiş yazıların, kişisel verilerin korunmasına yönelik düzenlenmiş her türlü hakları dergiye devredilmiş kabul edilir.

VERİ PAYLAŞIM POLİTİKASI IJPS, kişilik haklarının korunmasına yönelik evrensel ve hukuksal ölçütler ile bilimsel etik ve atıf kurallarının gereklilikleri içinde kalarak araştırmalarının sonucunda ulaşılan verilerin paylaşılması konusunda yazarları teşvik eder. Bu bağlamda IJPS, Budapeşte Açık Erişim İnişiyatifi Bildirisi(2001)’ni benimser (<http://acikerisim.ankos.gen.tr/acikerisimsozlugu.htm>).

İNTİHAL DENETİMİ IJPS orijinal olmayan materyalleri ayırt etmek için internet tabanlı Turnitin benzerlik tarama programını kullanmaktadır. Yazarlar dergiye makale göndermekle çalışmaları üzerinde intihal taramasının yapılmasını kabul etmiş sayılırlar.

IJPS’de yayımlanan yazılarda belirtilen düşünce ve görüşler ile bilimsel etik kurallarına uygunluktan yazar(lar) sorumludur. IJPS’de yayımlanan yazılarda yer alan görüşler IJPS ya da yayım kurulunun değil yazarlarının görüşleridir.

Year: 2024 Volume: 6 Number: 2 / Yıl: 2024 Cilt: 6 Sayı: 2

CONTENT / İÇİNDEKİLER

Editorial / Editörden

Essays / Makaleler

- Examining the East Timor Problem on the Axis of Conflict Analysis and Peacebuilding:
Analysis of Regional Effects 152-167
Bekir AYDENİZ
- 1979-89 SSCB'nin Afganistan Politikası: Sovyet-Peştü İttifakı..... 168-183
Yaren Yüce ŞENTÜRK
- Uluslararası Hukukun Zorlu Sınavı: Siber Uzay ve Uluslararası Hukuk
Arasındaki İlişki 184-201
Erdi ŞAFAK
- ABD Ulusal Güvenlik Stratejilerinin Evrimi: Değişim Dinamikleri ve
Stratejik Süreklilik..... 202-236
Yusuf Zakir BASKIN, Fatih TEKİN
- Terörizmin Tarihselleştirilmesi ve İllüzyon Olarak Terörist 237-260
Yusuf HALHALLI

Editorial

IJPS 6th volume 2nd issue is presented to the benefit and appreciation of its readers. This issue consists of six articles. The first article is about conflict and peacebuilding analysis and the author focuses on the East Timor region for the case study.

According to the Author, the origins of East Timor's conflicts are social structure, ethnic differences, distribution of economic resources, and political understanding. In this context, the social solution process in East Timor has been discussed, along with the peacebuilding activities carried out with the participation of the local community. Editor-in-Chief

In the second article, the author focuses on the USSR's Afghanistan Policy between 1979 and 1989. In this study, the author draws particular attention to the Soviet-Pashtun Alliance and seeks an answer to the question of why the Soviets allied with the Pashtun ethnic group despite the many ethnicities in Afghanistan.

The third article of this issue is in the field of international law and the author addresses the issue of cyberspace, a new area that international law is faced with. By drawing attention to the necessity of regulation in this area of international law, the author underlines that due to the structure of cyberspace, we are faced with a new situation that is quite different from other areas of international law.

The fourth article in this issue of IJPS is about national security strategies. The author aims to explain the general characteristics of these documents through the historical development of US national security strategies.

The last article on this issue is about Terrorism. The author critically examines the concept of terrorist and the phenomenon of terrorism and argues that sometimes terrorism and terrorist concepts appear as ambiguous terms that can take shape according to the intention and political goals of the language user and gain new meanings within the context. In this context, the study aims to show that terrorism can be politically exploited, politicized, and used in the construction of certain administrative apparatuses.

Editörden,

IJPS'nin 6'ncı cilt 2'nci sayısı okuyucularının istifadesine ve taktirlerine sunulmuştur. Bu sayı altı makaleden oluşmaktadır.

İlk makale çatışma ve barış inşası analiziyle ilgilidir ve yazar vaka çalışması için Doğu Timor bölgesine odaklanmaktadır. Yazara göre, Doğu Timor'daki çatışmaların kökenleri toplumsal yapı, etnik farklılıklar, ekonomik kaynakların dağılımı ve siyasi anlayıştır. Bu bağlamda, Doğu Timor'daki toplumsal çözüm süreci ve yerel toplumun katılımıyla yürütülen barış inşası faaliyetleri tartışılmıştır.

İkinci makalede yazar 1979-89 yılları arasında SSCB'nin Afganistan Politikası üzerine eğilmiştir. Bu çalışmada özellikle Sovyet-Peştu İttifakına dikkat çeken yazar Afganistan'da bulunan pekçok etnisiteye karşın Sovyetlerin neden Peştu etnik grubuyla ittifaka girdiği sorusunun cevabını aramaktadır.

Bu sayının üçüncü makalesi uluslararası hukuk alanındadır ve yazar uluslararası hukukun karşı karşıya olduğu yeni bir alan olan siber uzay sorununu ele almaktadır. Uluslararası hukukun bu alanında düzenlemenin gerekliliğine dikkat çekerek yazar, siber uzayın yapısı nedeniyle uluslararası hukukun diğer alanlarından oldukça farklı yeni bir durumla karşı karşıya olduğunu vurgulamaktadır.

IJPS'nin bu sayısındaki dördüncü makale ulusal güvenlik stratejileri hakkındadır. Yazar, bu belgelerin genel özelliklerini ABD ulusal güvenlik stratejilerinin tarihsel gelişimi yoluyla açıklamayı amaçlamaktadır.

Bu konudaki son makale ise terörizm hakkındadır. Yazar terörist kavramını ve terörizm olgusunu eleştirel bir şekilde inceliyor ve bazen terörizm ve terörist kavramlarının dil kullanıcısının niyetine ve politik hedeflerine göre şekil alabilen ve bağlam içinde yeni anlamlar kazanabilen belirsiz terimler olarak ortaya çıktığını savunuyor. Bu bağlamda çalışma, terörizmin politik olarak istismar edilebileceğini, siyasallaştırılabileceğini ve belirli idari aygıtların inşasında kullanılabileceğini göstermeyi amaçlıyor.

Editör

Examining the East Timor Problem on the Axis of Conflict Analysis and Peacebuilding: Analysis of Regional Effects

Bekir Aydeniz¹

Abstract

East Timor's complex historical background and political dynamics will be examined within the discipline of conflict analysis and resolution and evaluated from a peacebuilding perspective. Conflict analysis is a basic approach used to analyze the origins of conflict, relations between parties, and conflict dynamics. Factors such as the origins of East Timor's conflicts, social structure, ethnic differences, distribution of economic resources, and political understanding will be provided. The social solution process in East Timor will be discussed together with the peacebuilding activities carried out with the participation of the local community, and the success factors of this process will be analyzed. This comprehensive analysis will help us understand in detail the conflict dynamics, solution strategies, and peacebuilding process in East Timor and will make an important contribution to ensuring regional stability.

Key Words: Conflict Resolution, East Timor, Peacebuilding.

1. Introduction

East Timor issue; It is presented as a complex case study in the context of Conflict Analysis and Resolution and the implementation of UN Peacebuilding. A wide variety of dynamics are considered in this problem, including postcolonialism, conflict of geopolitical interests, ethnic and cultural tensions, and the influence of international actors. In order to understand this multifaceted interdisciplinary problem, it is necessary to comprehensively examine the dynamics of power and resistance in the historical context and the roles played by both "glocal" and "global" organizations in peacebuilding.²

Examining these dynamics in the East Timor axis will show the impact more clearly at the regional and international levels. In particular, while the extent of the impact of dynamics is revealed to what extent they affect collaborations at the international level, in this context, examining potential collaborations, potential missions, and precedent decisions are included in the context of this research.

East Timor, which became independent after 2002, continues its integration process into the system, and collaborations at regional and national levels and continues its integration

---

¹Yıldız Technical University, bekiraydenizz@gmail.com, Istanbul/Türkiye, ORCID: 0000-0003-1481- 6564.

Date of Arrival: 07.08.2024- **Date of Acceptance:** 24.09.2024

² Muzaffer Ercan Yılmaz, Toplumlar Arası Çatışmalarda Barışı İnşa Etmek: Birleşmiş Milletler Barış Güçleri ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, (Bursa: Dora Publish, 2015), s.9.

process to end instability within itself. Therefore, although the East Timor problem has officially ended, it continues, affecting internal and external factors.

The East Timor issue's conflict analysis and resolution will be evaluated within the framework of peacebuilding and its regional effects will be analyzed, the effect of conflict theory and the negative and positive peace situation in peace theory on a region will be investigated in detail and how much it will affect potential scenarios will be analyzed. The hypothesis of this study; How much has the discipline of conflict analysis and resolution affected the peacebuilding process in East Timor, one of the successful missions of the UN, and what has been the effect of this effect on regional crises or status? All these have been on the axis of what is the potential scenario.

For the literature review, firstly, disciplines were separated into their fields and research was conducted. In this context, books, articles, and electronic publications containing basic information were examined within the scope of Conflict Analysis and Resolution. Within the scope of Conflict Analysis and Resolution, analyses, reports, and articles related to problems similar to the East Timor Problem were also examined and integrated into the East Timor problem. The historical background of the East Timor problem, the solution process, and the peace-making process were examined and within this scope, international reports and scientific articles were examined. After a comprehensive literature review within the scope of Political Science, International Relations (subjects concerning sub-fields such as Political History and International Law), Sociology, and Conflict Analysis and Resolution, all sources were classified according to the relevant field and analyzed by interpreting according to the main method.

In this context, the perspective was expanded by using the theoretical perspective of Prof. Dr. Muzaffer Ercan Yılmaz's book "Conflict Analysis and Resolution", United Nations (UN) Reports, articles written about East Timor, and Filippo Aureli's book "Natural Conflict Resolution", which works within the scope of Conflict Analysis and Resolution, and the administrative approach of the UN to the East Timor issue was analyzed on this axis.

Rodney S. Nixon's thesis, "Integrating Indigenous Approaches into a 'New Subsistence State'" added a new perspective to the research on peacebuilding and state reconstruction, and a new perspective was added to the East Timor issue within the framework of UN reports and ASEAN analyses.

The basic theoretical background of this study is the theory of Conflict Analysis and Resolution. In this context, theories of international relations, which include conflict theories,

which are sub-research areas, have been used indirectly, not directly. Since conflict theories constitute the philosophical basis of conflict, conflict theory reflects the output of Realist, Liberal, and Marxist theories. An incident has been solved with data obtained from the discipline of Political History within the scope of conflict transformation and conflict resolution. Within the framework of peace studies, the pre and post-peace status of the East Timor problem has been analyzed based on negative and positive peace theories.

The political background of the East Timor problem, the establishment of the UN's interim government during the peacebuilding process and the explanation of government bodies lie at the basis of the study discipline of political science. In short, an interdisciplinary study has been conducted by creating a theoretical perspective within the framework of the disciplines of political science, political history, and international law regarding international relations, and conflict analysis and resolution in social sciences.

The method of the research is specific to the deductive method. In this context, first of all, the theoretical lock of the problem was opened by explaining the theory/discipline of Conflict Analysis and Resolution, which can examine the East Timor problem from every perspective. Then, the essence of the problem was explained and the situations before and after the problem were explained and space was opened for theoretical analysis. The economic and social effects of the crisis were also explained and the effects of the crisis in different areas were explained. Peacebuilding was explained within the framework of the UN and its philosophy and all the theories that looked at the problem were analyzed.

As a result, the regional effects of the problem were interpreted within the framework of quantitative analysis and the result of the regional effects of the problem was analyzed. Within the framework of all these data and analyses, potential scenarios and suggestions were also presented and the result of the research presented a potential result within the scope of policy proposal studies.

2. East Timor Problem: Fundamental Analysis

East Timor is a region located in western Indonesia and northern Australia. Timor people live in this region. Especially with the geographical discoveries in the 15th century, with Bartolomeo Dias's discovery of the Cape of Good Hope and Vasco De Gama's crossing of the Cape of Good Hope and his arrival in India, there were intense incursions into Asian countries by European countries. In the 17th century, especially Portuguese and Spanish colonies increased in the Southeast Asia region and the colonialism race began in the region. Portugal, which established colonies in the Indonesian archipelago and colonized the region, is one of

these imperial countries. East Timor region remained under Portuguese rule for more than 400 years. Since Indonesia was previously independent from East Timor, it has already integrated into the system and made reforms to maintain its stability.

With Portugal's handover from the region in 1975, Indonesia, which claimed rights over East Timor for its territorial integrity, annexed the region. However, since there are major sociological and political differences between Indonesia and East Timor, local resistance organizations have formed in East Timor. Therefore, a struggle that would last for approximately 24 years began between Indonesia and East Timor. In a postcolonial period, Indonesia, which wanted to protect its territorial integrity and interests, especially in the competitive environment brought about by the Cold War and in an anarchist system, engaged in an intense struggle with East Timor. Fearing that the people of the region would also be affected, regional actors, who are already former colonial countries, tried to prevent the uprising by supporting Indonesia in this regard.³

Regional cooperation and representatives of regional cooperation in the international arena perceived this situation as a threat to territorial integrity and implemented various sanctions to prevent the increase of ethnic movements within their structure. This crisis, which took place during the détente period, brought the Southeast Asian region into a political crisis with the uprising against colonialist ideas.⁴

a. Main causes of conflict and parties

The East Timor issue needs to be examined in terms of many dynamics. These dynamics; A general analysis framework is formed by the combination of Sociological, Cultural, Political, and Economic dynamics. It is important to understand these dynamics, address the root causes of conflict and problems, and promote stable peace and development. Comprehensive strategies that consider these interconnected dynamics are important dynamics for building a prosperous nation as East Timor continues to build post-independence stability.

When considered sociologically, the social fabric of East Timor has been deeply affected by its colonial history and the subsequent struggle for independence. The population, like every Southeast Asian country, has a complex structure. Linguistic and cultural diversity also affects this demographic structure. East Timor, which adopted Roman Catholicism with a

---

³ Anthony Heiser, "East Timor and the Joint Petroleum Development Area", *MLAANZ Journal*, 17, (2003), p.60.

⁴ Henri Myrtilien, "Timor-Leste A Relapsing 'Success' Story", *Taiwan Jo urnal of Democracy*, 5, No.1, (2024), p.225.

postcolonial memory and used it predominantly, continued to use Portuguese after independence and it had an important place in their identity. The occupation of Indonesia formed the basis of the conflict and made the sociological structure even more complex. The occupation period introduced the people of East Timor to events that fostered a sense of collective trauma and resistance.

The cultural background of the problem lies in the customary traditions of religion, language, and ethnicity, which we consider in a sociological context. Because all these characterizing dynamics have a broad impact on the people of East Timor. The East Timorese people, who have a strong bond with their indigenous cultural practices, including local languages, rituals, and communal land ownership systems, launched an uprising on the grounds that all these characteristics characterize them as being dominated. By balancing this cultural pressure and the revival of traditions after independence with their efforts to become a modern state and nation-state, they have made reforms to ensure stability in order to enter the international system with their own identities.

The resistance that started under the leadership of the Revolutionary Front for Independent East Timor (FRETILIN) gained a political dimension and constituted the "political" leg of the problem. When East Timor, which gained independence from Portugal in 1975, was invaded by Indonesia, they started a resistance and formed a militia force. In this context, local resistance fighters who fought for independence within the scope of "Self Determination" in order to determine their future, engaged in a war of attrition. Although they could not show much political presence until the UN-led referendum in 1999, they continued to fight steadily and turned the armed resistance into a political gain.⁵

East Timor and Indonesia; It was struggling with economic instability during the Cold War. Reasons such as lack of infrastructure human capital and resource scarcity have encouraged these regional countries to provide economic aid. Due to Indonesia's heavy economic sanctions during the occupation of East Timor, local resistance fighters have moved their resistance to different areas to achieve economic gain from this problem. This economic destruction affected both sides greatly.

When all these economic, sociological, cultural, and political factors came together, both the cause and the result of the crisis formed a chain. Problems arose even among local

---

⁵ Michael E. Salla. "Creating the 'Ripe moment' in the East Timor conflict." *Journal of Peace Research* 34, no. 4 1997, p.455. <https://doi.org/10.1177/0022343397034004006>. (05.07.2024)

resistance fighters based on these factors, and as there was stagnation in a phase of the resistance, Indonesia's pressure on the region increased.

b. Effects of the East Timor issue on the region: Economic, political and diplomatic dimensions

Since the East Timor issue has a "glocal" effect, it has had an impact in more than one area. The local problem has become a global problem, causing reformist effects on both actors and international organizations. It is necessary to analyze the East Timor problem, which is a comprehensive problem affecting geopolitical dynamics, regional security, international relations, and humanitarian interventions, on every dynamic axis.

The resistance movement for East Timor's independence and eventual integration significantly reshaped the geopolitics of Southeast Asia. Indonesia's invasion of East Timor and its subsequent occupation met with international condemnation, which has strained Indonesia's relations with neighboring countries and organizations that form wide-ranging cooperation. This protracted conflict has highlighted the limits of the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN)'s principle of non-interference in the internal affairs of member states,⁶ resulting in debates and challenges about its role in addressing human rights issues and regional sustainable development within the union. The independence of East Timor brought a new nation-state to the region, changing the regional alignment and leading to the reshaping of diplomatic and economic policies. The establishment of diplomatic relations between East Timor and neighboring countries, including Indonesia, Australia, and other ASEAN members, has taken regional cooperation to a new dimension. In addition, this ethnic nationalist independence movement caused other postcolonial countries to make new reforms on their minorities, slowing down the "Balkanization" process of the countries in the region.

The East Timor conflict had devastating effects on regional security. During Indonesia's occupation, the region caused large-scale violence and human rights violations, as well as a refugee crisis, with many East Timorese fleeing to neighboring countries such as Australia.⁷ Many countries and organizations have begun to mediate in order to re-manage this situation and prevent outrage in the region. International military and peacekeeping intervention, particularly the deployment of the Australian-led International Force for East Timor

---

⁶ ASEAN, "ASEAN aims", <https://asean.org/what-we-do/>. (15.07.2024)

⁷ Amy Ochoa Carson, "East Timor's land tenure Problems: A consideration of land reform programs in South Africa and Zimbabwe." *Indiana International & Comparative Law Review* 17, no. 2, (2007): 395–430. <https://doi.org/10.18060/17554>. (27.07.2024)

(INTERFET) in 1999, set a precedent for regional peacekeeping operations. The fact that regional actors acted in this axis to maintain peace and ensure stability enabled the re-establishment of regional security from the axis of peace.

The East Timor issue paved the way for many diplomatic breakthroughs in the region. Regional actors' diplomatic initiatives to establish peace improved the understanding of regional international relations. Australia's relationship and policy with Indonesia and the relationship of other regional actors with Indonesia have shifted towards a different axis again.

One of the biggest outcomes of the East Timor problem has been around humanitarian interventions. The emergence of the refugee crisis has caused regional actors and the public to face challenges in humanitarian terms. In this context, the greatest humanitarian response was given after the Santa Cruz massacre in 1991. ⁸It caused both regional and global reactions because Indonesia killed 250 pro-independence people during its invasion of East Timor. The defense of East Timor's right to self-determination also received support from the world public opinion. Lack of infrastructure, sanctions, and instability negatively affected the people of East Timor, and they gained political support as a result of the humanitarian process that resulted in political pressure and a massacre.

3. Conflict Analysis and Resolution

Conflict Analysis and Resolution is a new field that includes practical work, especially for new diplomats and those working in the field of diplomacy. It is the discipline where all theoretical knowledge is used to solve the problem between the parties on the axis of social psychology. In this context, a practical perspective on the conflict problem is tested through an interdisciplinary study. Conflict analysis, which involves systematically examining the root causes, dynamics, and actors involved in a dispute, has a wide place in international relations and diplomacy. In this context, it requires systematic and disciplined work.⁹

Identifying the stakeholders of the dispute is the first step. It is important to identify all parties involved in the dispute and understand their roles by identifying primary and secondary factors. The interests of all parties must also be determined. After all the actors are identified, understanding the cause of the conflict is another stage. The underlying political, economic, social, and cultural factors need to be examined. Analyzing the interaction between the parties,

---

⁸ Ben Saul. "Was the Conflict in East Timor 'Genocide' and Why Does It Matter?" *Melbourne Journal of International Law* 2, no. 2 (2001): p. 477. https://search.informit.org/doi/10.3316/agis_archive.20015205. (28.07.2024)

⁹ Charles Webel and Johan Galtung, edit., *Handbook of Peace and Conflict Studies*, New York: Routledge, (2007), p.45.

power dynamics and conflict escalation or de-escalation patterns in the dynamics of the conflict situation improves conflict analysis. On the axis of all these, the impact of the dispute is evaluated. The impact of the conflict at local, regional, and international levels,¹⁰ including humanitarian consequences and economic challenges, needs to be evaluated in terms of its dynamics.

After the conflict is defined on the basis of all these steps, the solution and analysis phase begins. Conflict resolution requires an analysis phase to address the identified core issues and understand all their causes. Conflict resolution involves many stages.

Within the scope of the prevention phase, early warning systems can be developed around the measures taken to prevent the conflict from breaking out or escalating. Confidence-building measures also increase interaction between actors. Confidence-building preventive activities of diplomatic channels prevent conflict situations in advance.

Within the scope of peacemaking, the conflict begins with bringing the parties to the negotiation table after or during the conflict. In this context, it requires the efforts of third parties to ensure peace. These third actors may be states, international organizations, or non-governmental organizations (NGOs). This stage includes mediation, negotiation, and dialogue.¹¹ Preserving the current peace after establishing peace is also a way of preventing new conflicts. Deployment of neutral forces and carrying out peacekeeping operations to ensure peace and security in conflict areas ensure the stability of peace.¹²

Within the scope of peacebuilding, long-term studies are required to build sustainable and stable peace by addressing the root causes of conflict. Rebuilding political institutions, economic development, and supporting civil society is also a kind of reconstruction of peace. Reshaping the joint institutions also contributes to the construction of peace.¹³

Reconciliation includes efforts to improve relations between former enemies and increase and build trust. This improves truth commissions and justice mechanisms. In this context, the dispute is resolved and a compromise environment is provided.¹⁴

---

¹⁰ Daniel Fitzpatrick, *Mediating land conflict in East Timor*, Canberra: Australian National University, p.76.

¹¹ Muzaffer Ercan Yılmaz, *Uyuşmazlık Analizi ve Çözümü*, (Bursa: Dora Publish, 2008), p.72.

¹² Katharina Schilling, *Peacebuilding & conflict transformation A resource book*, (Berlin: CPS/BfdW Bafoussam, 2012).

¹³ D. Gopal, Comp., *Conflict Resolution and Peace Buiding*, (New Delhi: Indira Gandhi National Open University , 2019)

¹⁴ C. Franke Volker and Robert H. Dorff, Edit., *Conflict Management and Peacebuilding: Pillars of a New American Grand Strategy*, (Ashburn: U.S. Army War College Press, 2013).

a. East Timor Problem on the Axis of Conflict Analysis and Resolution

While addressing the East Timor problem within the scope of conflict analysis and resolution, it is important to determine the dynamics of the East Timor problem at all stages. First, the actors within the scope of the dispute must be determined. The primary actors in the East Timor issue are; The people of East Timor, the Indonesian government, and the Portuguese colonial administration. Secondary actors; UN, Australia, Portugal, and various NGOs. Internal Actors; FRETILIN and other resistance groups, local leaders, East Timorese diaspora. External actors; ASEAN countries, neighboring countries with which Indonesia has good relations, and other global powers with interests in the region.¹⁵

After identifying all the actors, different disciplines are used to understand the cause of the conflict from every angle. The reasons for the East Timor problem include the colonial legacy resulting from the withdrawal of Portugal and the subsequent occupation of Indonesia, geopolitical interests, and cultural and ethnic tensions. These reasons constitute the dynamics of this conflict. Dynamics such as the armed resistance that started with FRETILIN, the formation of international public opinion after the Santa Cruz massacre, the escalation of the conflict, and the reduction of tension have formed the basic dynamics of the conflict.

In the final stage, the impact assessment includes humanitarian impact, regional stability, and economic consequences. Especially the increase in the refugee problem and loss of life due to conflict had a humanitarian impact. The emergence of this dispute and conflict has damaged regional stability by affecting regional cooperation and actors. As a result of the sanctions following the long conflict, economic stability was shaken for both actors.¹⁶

After all these dispute stages, the ending of this dispute was within the scope of the solution. In order to analyze this, it is necessary to examine the solution made by the UN and mediated by other actors within the scope of stages.

As part of prevention, which is one of the stages of conflict resolution, after the occupation of East Timor in 1975, regional actors provided diplomatic pressure and negotiations to prevent the conflict from escalating. But this conflict escalated further.

After the conflict escalated, countries such as the UN, Portugal, and Australia intervened in the situation and initiated diplomatic initiatives to strengthen dialogue on both sides. In this

---

¹⁵ Shalini Chawla, "Shaping East Timor: A dimension of United Nations Peacekeeping", *Strategic Analysis*, Vol. 24, No. 12, (2001), p. 2297.

¹⁶ Filippo Aureli, "Natural Conflict Resolution," in *University of California Press eBooks*, 2001, <https://doi.org/10.1525/9780520924932>, p.77.

context, INTERFET was established within the scope of peacekeeping to prevent the conflict from escalating further, and peacekeeping troops were sent to ensure peace and security. By establishing the United Nations Transitional Administration (UNTAET), established by the UN, peacebuilding was achieved and capacity was expanded by reshaping the country's other economic dynamics, especially political institutions and law enforcement forces.

Finally, the "Commission for Truth and Reconciliation" (CAVR) was established and reconciliation was encouraged by addressing human rights violations in East Timor. Justice mechanisms were established and with East Timor becoming independent after the referendum, a compromise was reached between the two parties, and the problem was fully resolved.

b. Peacebuilding

Peacebuilding, in the context of International Relations, refers to efforts undertaken to establish lasting peace and prevent the recurrence of conflict in post-conflict societies. By addressing the root causes of conflict, it rebuilds institutions and promotes sustainable development.

The most basic keyword in peacebuilding is post-conflict reconstruction. It is based on rebuilding the infrastructure, and governance systems, that is, administration and social issues after conflict and conflict.

Institutional structuring is carried out to ensure the establishment and strengthening of political, judicial, and civil institutions by addressing the rule of law for lasting peace and stability. Economic development also promotes economic recovery and economic development to ensure livelihoods and reduce poverty. Thus, one of the main causes of conflict is addressed.

Reconciliation and dialogue, on the other hand, are diplomatic paths based on promoting social harmony and healing relations between former enemies through justice mechanisms within the framework of certain truths.¹⁷

Keywords such as Human Security, Capacity building, sustainable development, rule of law, and civil society participation also play an important role in building peace. Rebuilding civil societies in a society-oriented way that affects public opinion is important for stable peace and economy. In this context, the participation of society, as well as mediators, in peacebuilding and their joint work with third parties play an important role in accelerating the construction of peace and creating solid foundations.

---

¹⁷ Richard Tanter. "Ten Questions About East Timor for Which We Need Answers." *Policy & Society* 25, no. 4 (2006): 63–75. [https://doi.org/10.1016/s1449-4035\(06\)70090-x](https://doi.org/10.1016/s1449-4035(06)70090-x), p.77.

c. UN Mediation Role

The UN played a critical role in mediating the East Timor conflict. The UN played a major role in accelerating East Timor's transition to independence in the East Timor conflict after Indonesia's invasion. This engagement is a multifaceted interaction that includes diplomatic mediation, referendum holding, peacekeeping and conflict, and post-conflict peacebuilding. It is necessary to analyze the UN's mediation role in terms of different dynamics.¹⁸

First of all, the UN joined this conflict early and moved to the negotiation area by understanding the demands of both sides well. The first mediation activities were established by establishing diplomatic channels during the occupation of Indonesia. In this context, the UN was advocating "Self-Determination" for East Timor and was informing the Indonesian administration about this. With the appointment of special representatives, it was ensured that the East Timor issue remained on the international agenda despite geopolitical complexities.

There were many difficulties and tests in the transition to the negotiation phase. In the 1990s, the UN facilitated direct talks between the former colonial powers Indonesia and Portugal under the good offices of the UN Secretary-General. These talks were aimed at finding a peaceful solution to the East Timor conflict. Within the framework of intense diplomatic efforts, a UN-supervised referendum was planned to be held between Indonesia, Portugal, and the UN on May 5, 1999, on the self-determination of the people in East Timor, but this referendum was held on August 30. Later, Sergio Vieira de Mello, a special representative of the UN and Brazilian citizen and Portuguese-speaking diplomat, was appointed to the East Timor mission. De Mello, who has previously taken part in many disputes, carried out keen mediation activities in the East Timor issue, as well as in the dispute between the parties, due to his knowledge of Portuguese.¹⁹

The UN has conducted many peacebuilding and peacekeeping missions within East Timor. This scope included the UNAMET Mission, the INTERFET peacekeeping mission, and finally the transition management UNTAET mission. Since East Timor wanted to become a separate state after the referendum, the UN played an important role in rebuilding peace as the head of the transitional government in the process of establishing a new state.

---

¹⁸ Kondoch, "The United Nations Administration of East Timor." *Journal of Conflict and Security Law* 6, no. 2 (2001): 245–65. <https://doi.org/10.1093/jcsl/6.2.245> p.255.

¹⁹ OHCHR, "Sergio Vieira de Mello", <https://www.ohchr.org/en/about-us/high-commissioner/past/sergio-viera-de-mello>. (2024)

Within the scope of UNTAET, the East Timor constitution was prepared and the constituent assembly was established. Capacity-building efforts and restructuring of local governments were also carried out within the framework of this mission. The UN also introduced innovations to the justice mechanism to avoid the difficulties experienced during the conflict period. Human rights violations were examined and economic and social development and all these areas progressed jointly. In this context, the UN received assistance from many NGOs. The UN has accelerated East Timor's integration into the international system through diplomatic mediation, holding a multilateral referendum, use of peacekeeping forces, and comprehensive peacebuilding activities. The UN's activities have resulted in progress both strategically and operationally.²⁰

d. Political Establishment and Organizations of East Timor (Before and After the conflict)

To understand how much the UN systematically contributed to East Timor becoming a new state after independence, it is necessary to examine the previous governance systems. To examine the political system of East Timor, it is necessary to divide it into four periods. These periods; can be considered as the Colonial Period and the Indonesian occupation period, the Indonesian occupation period, the Transition period, and finally the post-independence period.

East Timor was a Portuguese colony because it was a region located on an Indonesian island. In this case, there was a colonial administration within Indonesia in the region. Local leadership took place among tribes. Due to the Portuguese colony, the people assimilated and started speaking Portuguese. In addition, Catholic Christianity has spread widely on the island.

With the withdrawal of Portugal, the East Timor conflict began. Just like the conflict with China after Britain withdrew from Hong Kong, there was also a conflict in East Timor and Indonesia occupied East Timor. During the occupation, East Timor became the 27th Province of Indonesia. In this context, Indonesia imposed its own provincial structure on the East Timor administration. In this context, local resistance organizations and different resistance groups emerged. These groups; FRETILIN appeared as CNRT (National Timor Resistance Council), CNRM (National Maubere Resistance Council).

After a long struggle and the massacre in 1991, international attention turned to East Timor. In this context, the mediation activities of the UN and other regional actors have increased. A transitional government was established within the scope of the 1999 referendum

---

²⁰ UN Peacebuilding Office, "UN Peacebuilding: an Orientation", (UN, 2010), p.17.

held under UN supervision. After making public and administrative regulations, the UN transferred all activities to East Timor in 2002.²¹

After independence, all resistance organizations formed during the occupation period entered the parliament and became political parties. Since 2002, East Timor has been trying to integrate into the international system by making efforts for economic stability. Instability also caused the political crisis in 2006. East Timor, which governs in a unicameral semi-presidential system, is frequently on the agenda with instability.

4. Impacts and Consequences on Regional Stability

The East Timor issue has many implications for regional stability in Southeast Asia and the Pacific in the context of diplomatic, security, and regional integration. There have been tensions within ASEAN within the scope of diplomatic relations. After Indonesia's invasion, it led to conflicting reactions by ASEAN members. Indonesia has received frequent warnings because member countries are concerned about human rights. However, some actors also supported Indonesia's activities, thinking that since it was post-colonialist, the ethnic groups within itself might desire independence. Regional actors also played an active role in reconciliation efforts to solve the problem.

Concerns about the spillover effect of the long-term conflict in East Timor into the region have also brought security challenges. The movement of East Timorese refugees to countries such as Australia and Portugal has created humanitarian and security problems. This severe instability has caused regional actors to monitor the region more intensively in terms of triggering regional instability and potential independence movements.

Within the scope of the security problem, the international community has formed a peacekeeping force by addressing more disputes. Regional cooperation and joint action in addressing these security problems and maintaining stability have also demonstrated the role of diplomacy in the way security problems are addressed.

The passive attitude of ASEAN members in the East Timor conflict was also negatively received by Indonesia. While ASEAN's approach is considered within the framework of human rights, the passiveness of some members due to triggering potential independence movements has brought about a conflict. East Timor's eventual independence and East Timor's attempt to

---

²¹ Rodney S Nixon. "Integrating Indigenous Approaches into a 'New Subsistence State': The Case of Justice and Conflict Resolution in East Timor", Doctoral Thesis, (University of Melbourne: 2008), p.88.

participate in regional cooperation after gaining independence also coincided with ASEAN's²² inclusion policy. However, East Timor's unstable system has slowed down the regional and international integration process.²³

The East Timor conflict had far-reaching effects on regional stability in Southeast Asia, affecting diplomatic relations, security dynamics, and the regional integration process. Although the conflict initially strained relations within ASEAN and raised concerns about regional security, the eventual resolution of the conflict provided opportunities for reconciliation, cooperation, and the promotion of peace and stability in the region. Looking forward, lessons learned from the East Timor experience continue to inform regional efforts to address conflict, protect human rights, and promote greater integration and cooperation in Southeast Asia.

Possible Future Scenarios and Suggestions

After the independence of East Timor, political and economic crises emerged after the UN transitional administration. In this context, a conflict environment has emerged on the axis of instability. In this context, Timor-Leste needs international support for stable governance, social cohesion, and national unity for effective leadership and inclusive governance. Countering political instability and factionalism requires priority to counter governance challenges and social unrest that undermine East Timor's stability. Unresolved grievances due to economic inequalities and weak institutions are increasing day by day, causing instability.

East Timor should attach importance to regional integration and cooperation to eliminate all these. Economic cooperation and security cooperation are important for internal stability in the context of regional integration. Judicial and administrative reforms are required for integration. Regional integration can be facilitated thanks to transparency in management and the rule of law.

Regional integration and administrative reforms can make joint progress along with socio-economic development. Sustainable economic development should be aimed together with local reconciliation, regional reconciliation, and then international reconciliation. Due to the high number of unresolved complaints and the corruption in the administration, this reconciliation is slowing down and becoming impossible day by day. The progress of social harmony strengthens socio-economic development and paves the way for receiving the support

---

²² USAID, *The Crisis in Timor Leste: Causes, Consequences and Options for Conflict Management and Mitigation*, (USAID: 2006), p.16.

²³ Anne M Brown. *Timor Leste Report*, (Brisbane: The University of Queensland, 2013), p.12.

of third actors. In this way, the regional and international integration process will proceed more healthily and stably. East Timor must realize its natural resources and its characteristic resources sustainably, within the framework of the harmony of international organizations. Thus, resource management will contribute to international treasury and prosperity. Timor-Leste stands at a critical juncture in its journey to peace, stability, and development. By embracing inclusive governance, prioritizing socio-economic development, promoting reconciliation, and strengthening regional cooperation, Timor-Leste can overcome potential challenges and realize its aspirations for a prosperous and peaceful future. Implementing these recommendations will require concerted efforts from government, civil society, and international partners to address the complex and interconnected issues facing the nation.²⁴

5. Conclusion

In conclusion, the East Timor issue represents a multifaceted problem that leaves deep traces on the historical, political, social, and economic fabric of the region. From centuries of colonial rule to a violent struggle for independence and the subsequent journey to nation-building, East Timor's story reflects the complexity of conflict, resilience, and reconciliation.

Through the lens of conflict analysis and resolution, we examined the complex dynamics shaping the East Timor conflict, as well as the transformative role played by the UN and other international actors in mediation, peacekeeping, and peacebuilding efforts. The successful resolution of the conflict that resulted in the independence of East Timor serves as a testament to the power of diplomacy, collective action, and the human spirit to overcome challenges.

Looking ahead, Timor-Leste faces both opportunities and challenges as it moves towards sustainable peace, development, and regional integration. Timor-Leste can realize its aspirations for a prosperous and peaceful future by strengthening governance structures, promoting socio-economic development, promoting reconciliation and enhancing regional cooperation.

References

- Aureli, Filippo, "Natural Conflict Resolution," in University of California Press eBooks, 2001, <https://doi.org/10.1525/9780520924932>. (05.08.2024)
- ASEAN, "ASEAN aims", <https://asean.org/what-we-do/>. (15.07.2024)

---

²⁴ OECD, "Guidance on Evaluating Conflict Prevention and Peacebuilding Activities Working Draft for Application Period", (Paris: OECD, 2008), p.15.

- Brown, Anne M., "Timor Leste Report", Brisbane: The University of Queensland, 2013.
- Carson, Amy Ochoa. "East Timor's land tenure Problems: A consideration of land reform programs in South Africa and Zimbabwe." *Indiana International & Comparative Law Review* 17, no. 2 (January 2, 2007): 395–430. <https://doi.org/10.18060/17554>. (27.07.2024)
- Fitzpatrick, Daniel, *Mediating land conflict in East Timor*, Canberra: Australian National University.
- Gopal, Comp., *Conflict Resolution And Peace Building*, New Delhi: Indira Gandhi National Open University, 2019."
- Heiser, Anthony, "East Timor and the Joint Petroleum Development Area", *MLAANZ Journal*, 2003, Vol. 17, 54-79. (05.07.2024)
- Kondoch, B. "The United Nations Administration of East Timor." *Journal of Conflict and Security Law* 6, no. 2 (December 1, 2001): 245–65. <https://doi.org/10.1093/jcsl/6.2.245>. (11.07.2024)
- Myrttien, Henri, "Timor-Leste A Relapsing 'Success' Story", *Taiwan Journal of Democracy*, Volume 5, No.1, 219-239. (16.07.2024)
- Nixon, Rodney S., "Integrating Indigenous Approaches into a 'New Subsistence State': The Case of Justice and Conflict Resolution in East Timor", Doctoral Thesis, University of Melbourne: 2008.
- OECD, "Guidance On Evaluating Conflict Prevention And Peacebuilding Activities Working draft for application period", Paris: OECD, 2008.
- Schilling, Katharina, *Peacebuilding & conflict transformation A resource book*, Berlin: CPS/BfdW Bafoussam, 2012.
- Shalini, Chawla, "Shaping East Timor: A dimension of United Nations Peacekeeping", *Strategic Analysis*, 2001, Vol. 24, No. 12, 2291-2303. (11.07.2024)
- Salla, Michael E. "Creating the 'Ripe moment' in the East Timor conflict." *Journal of Peace Research* 34, no. 4 (November 1, 1997): 449–66. <https://doi.org/10.1177/0022343397034004006>. (05.07.2024)
- Saul, Ben. "Was the Conflict in East Timor 'Genocide' and Why Does It Matter?" *Melbourne Journal of International Law* 2, no. 2 (January 1, 2001): 477. https://search.informit.org/doi/10.3316/agis_archive.20015205. (28.07.2024)
- Tanter, Richard. "Ten Questions About East Timor for Which We Need Answers." *Policy & Society* 25, no. 4 (January 1, 2006): 63–75. [https://doi.org/10.1016/s1449-4035\(06\)70090-x](https://doi.org/10.1016/s1449-4035(06)70090-x). (02.08.2024)
- USAID, "The Crisis in Timor Easte: Causes, Consequences And Options For Conflict Management And Mitigation",
- UN Staff, "Sergio Vieira de Mello", <https://www.ohchr.org/en/about-us/high-commissioner/past/sergio-viera-de-mello>. (11.07.2024)
- UN Peacebuilding Office, "UN Peacebuilding: an Orientation", UN: 2010.
- Webel, Charles and Johan Galtung, edit. *Handbook of Peace and Conflict Studies*, New York: Routledge, 2007.
- Volker C. Franke and Robert H. Dorff, Edit. *Conflict Management and Peacebuilding: Pillars of a New American Grand Strategy*, Ashburn: U.S. Army War College Press, 2013.
- Yılmaz, Muzaffer Ercan. *Uyuşmazlık Analizi ve Çözümü*, Bursa: Dora Publish, 2008.
- Yılmaz, Muzaffer Ercan. *Toplumlar Arası Çatışmalarda Barışı İnşa Etmek: Birleşmiş Milletler Barış Güçleri ve Alternatif Uyuşmazlık Çözümü*, Bursa: Dora Publish, 2015.

1979-89 SSCB'nin Afganistan Politikası: Sovyet-Peştü İttifakı

Yaren Yüce Şentürk¹

Öz

Birinci Dünya Savaşı sırasında gerçekleşen Ekim Devrimi ile Rusya'da iktidarı ele geçiren Bolşeviklerin kurduğu genç SSCB, seleflerinin izinden giderek güneydeki komşularıyla, kadim Rus-Afgan ilişkilerini sürdürmüştür. Afganistan'da Marksist-Leninist ideolojiyi benimseyen Afgan Halkçı Demokratik Partisi (AHDP), 1978'deki Saur Devrimi ile yönetimi ele geçirmiş ve böylelikle Sovyet nüfuzu altına girmiştir. Partiye karşı iç muhalefetin artması üzerine Sovyetler, Brejnev Doktrini çerçevesinde Afganistan'a müdahalede bulunarak sosyalist rejimi korumak istemiştir. Müdahale öncesinde ve sonrasında Sovyetlerin, Afganistan'ın hâkim etnik grubu ve yönetici elitini oluşturan Peştü milletiyle yakın teması, bu çalışmanın sorusuna kaynaklık etmiştir. Sovyetler Afganistan'da niçin Peştü merkezli bir dış politika izledi? Çalışma, Tacik ve Hazaraların niçin müttefik olarak seçilmediği, komünist ideolojinin Peştular üzerindeki etkisi, Peştü liderlerin Kabil'deki meşruiyeti ve Peştü aşiretlerinin desteği ve Peştunistan Tezinin stratejik önemi gibi faktörleri inceleyerek Sovyet-Peştü ittifakının sebeplerini açıklamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afganistan, Müttefik, Peştü, Sovyet, SSCB

1979-89 USSR's Policy in Afghanistan: The Soviet-Pashtun Alliance

Abstract

During World War I, the Bolsheviks who seized power through the October Revolution established the Soviet Union, which maintained traditional Russian-Afghan relations with its southern neighbors. In Afghanistan, the Marxist-Leninist Afghan People's Democratic Party (APDP) gained control following the 1978 Saur Revolution, placing the country under Soviet influence. As internal opposition to the APDP intensified, the Soviets intervened in Afghanistan under the Brezhnev Doctrine to safeguard the socialist regime. This study explores why the Soviets adopted a Pashtun-centered foreign policy in Afghanistan. It examines why Tajiks and Hazaras were not selected as allies, the impact of communist ideology on the Pashtuns, the legitimacy of Pashtun leaders in Kabul, the support from Pashtun tribes, and the strategic significance of the Pashtunistan Theory, providing insights into the factors driving the Soviet-Pashtun alliance.

Keywords: Afghanistan, Alliances, Pashtun, Soviet, USSR

1. Giriş

Afganistan, kültürel ve coğrafi konumu itibarıyla stratejik bir öneme sahiptir. Orta Asya, İran ve Hint Alt Kıtası ile çevrelenen ve merkeze yerleşen konumuyla bahsi geçen üç bölgeyi

¹ İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler, yaren.yuce@ogr.iu.edu.tr, İstanbul-Türkiye, ORCID ID: 0009-0002-8949-1231 Geliş tarihi: 16.08.2024, Makale Geliş Tarihi: 16.08.2024, Makale Kabul Ediliş Tarihi: 29.09.2024

birbirine bağlayan önemli bir geçiş hattıdır.² Afganistan'ın Çin, İran, Pakistan ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bağımsızlığını ilan eden Orta Asya Türk Cumhuriyetleriyle sınır komşusu olması, onu uluslararası ticaret yolları ve enerji boru hatları açısından kritik bir kavşak haline getirmektedir. Afganistan'ın sahip olduğu bu stratejik konum, hem ekonomik hem de siyasi açıdan büyük devletlerin ilgisini çekmekte ve bölgenin enerji kaynaklarına ulaşım açısından önemli bir rol oynamaktadır.³ Bu sebeple tarihi boyunca dönemin değişen süper güçleriyle gerek savaş, gerek barış ilişkileri geliştirmek durumunda kalarak denge politikası izlemiştir.

19. yüzyıl ve erken 20. yüzyıl boyunca Afganistan, Britanya ve Çarlık Rusya arasında verilen nüfuz mücadelesinin sahası olarak önemli bir rol oynamıştır.⁴ Coğrafi konumu gereği her iki güce de sınırdaş olan Afganistan, bu iki büyük gücün arasında tampon bölge olarak yer almıştır. Böylelikle Afganistan'ın tarihi, Rusya ve Britanya ile kurulan ve bozulan sayısız ittifaklarla şekillenmiştir. Britanya'nın Afganistan ile ittifak kurma girişimleri, Rus yayılcılığına karşı Britanya Rajı'nın 5 güvenliğini sağlama çabaları doğrultusunda şekillenirken Rusya'nın Afganistan ile ittifak kurma çabaları, Orta Asya'ya erişim sağlamak ve Britanya'yı dengelemek amacı güdüyordu. Ancak bu ittifaklar, Afganistan'ın iç politikadaki istikrarsızlığı ve bölgesel güç dengesizlikleri nedeniyle başarısız olmuştur.⁶

Çarlık Rusya'nın iktidar ömrü 1917 Ekim Devrimi ile son bulmuştur. Ardından iktidara gelen Bolşevikler, devrimin hızla Avrupa'ya yayılacağı öngörüsünde bulunmuşlardır ancak tarihsel gerçeklik bu öngörünün doğru olmadığını göstermektedir. Bolşevikler devrimin yayılma alanının Batı değil, Doğu olduğunu fark etmiş ve Sovyet ilgisi, sömürge ve yarı sömürge statüsündeki Doğu devletlerine yönelmiştir. Bu devletlerden biri şüphesiz etnik çeşitliliği içinde barındıran ve hâkim ırkı Peştular olan Afganistan'dır.⁷

Bu çalışma, Sovyetler Birliği ile Afganistan'daki çoğunluğu oluşturan etnik grup Peştular arasındaki ilişkiyi ele almakta ve Sovyetlerin niçin Peştular merkezli bir dış politika

² Thomas Barfield, *Afganistan Politik ve Kültürel Bir Tarih*, çev. Burhan Yüksekkaş (İstanbul: Kültür Yayınları, 2021), 13.

³ Miguel Ángel Ballesteros Martín, "Geopolitical Analysis of Afghanistan," *Spanish Institute for Strategic Studies (IEEE)* 12, April (2011): 1–16.

⁴ David Gillard, *The Struggle for Asia, 1828-1914: A Study in British and Russian Imperialism* (London: Methuen & Co Ltd, 1977), 5-6.

⁵ 'Raj', Hint dilinde 'saltanat'- 'hükümdarlık' anlamlarına gelmektedir. İngiliz veya Britanya Rajı söylemi 1858-1947 yılları arasında bugünkü Hindistan, Pakistan ve Bangladeş'de sömürge yönetimi kuran Birleşik Krallık'ın Hindistan Kolonisine verile isimdir.

⁶ Gillard, *The Struggle for Asia, 1828-1914: A Study in British and Russian Imperialism*, 48-49.

⁷ U.T Sivrioğlu ve A.J. Türkoğlu, *Afganistan 1978-1992: Soğuk Savaşın Sıcak Cephesi* (Çanakkale: Paradigma Akademi, 2021), 18-19.

izlediği sorusuna cevap aramaktadır. Bu sorunun cevabı, SSCB'nin Afganistan'daki stratejik çıkarlarına ulaşmada izlediği politikaların ve ideolojik ilişkilerin anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca stratejik hedeflere ulaşmak için kurulan ittifakların, bu hedeflere nasıl katkıda bulunduğu da incelenmektedir. Bununla birlikte mevcut literatürde Sovyetler ve Peştular arasındaki ittifakın sebeplerine dair özellikli bir çalışmaya rastlanılmaması, bu konuda yapılacak araştırmaların literatüre önemli katkılar sağlayabileceğini göstermektedir.

Araştırmada, Sovyetler Birliği ve Peştular arasındaki ittifak ilişkilerini anlamak için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İlk olarak ittifakın tarihsel ve politik temellerini inceleyen çeşitli kaynaklar toplanmış, ardından bu veriler stratejik hedefler, ideolojik faktörler ve politik çıkarlar gibi ana temalar doğrultusunda kodlanmıştır. Kodlama sürecinde belirgin temalar ve bu temalar arasındaki ilişkiler saptanmış, ittifakın altında yatan çıkar çatışmaları ve ideolojik kaygılar incelenmiştir. Sonuçlar, tarihsel bağlam ve literatür ışığında değerlendirilerek ittifakın nedenleri yorumlanmıştır.

Makale üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, Sovyet-Peştü ittifakının tarihsel gelişimi bağlamında 1979 öncesi SSCB-Afganistan ilişkilerini ele almaktadır. İkinci bölümde, Afgan Halkçı Demokrat Partisi'nin (AHDP) Afganistan'daki sosyalist hareket içindeki rolü ve Sovyetlerle olan ilişkisi incelenmektedir. Son bölümde ise Sovyetlerin Hazara veya Taciklerle niçin müttefiklik ilişkisi kurmadığı, başkent Kabil'in Peştulara ait olmasının ve Sovyetlerin ihraç etmeye çalıştığı ideolojinin Peştular tarafından benimsenmesinin yanı sıra, Hint Okyanusu'na açılacak Peştunistan tezine dayanarak Sovyet-Peştü ilişkisinin nedenlerine açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

2. 1979 Öncesi SSCB-Afganistan İlişkileri

Ekim Devrimi sonrası Sovyet rüyasının gerçekleştiği alan Doğu devletleri olmuştü. Bu bağlamda 1919'da üçüncü İngiliz işgalini savuşturmaya çalışan Afganistan'ın verdiği anti-emperyal savaşta Sovyetlerden destek talebi, birtakım tereddütler olmakla beraber, Lenin tarafından kabul edilmiştir. Bolşeviklerin devrimi ve Emanullah Han'ın İngilizlere karşı tek taraflı bağımsızlık ilanı ile bu iki genç devlet arasındaki ilk resmi temas uluslararası arenada birbirlerini tanıma yoluyla gerçekleşmiştir.⁸ Bu gelişmeler ışığında Birinci Afgan-Sovyet Dostluk ve İyi Komşuluk İlişkileri Antlaşması Eylül 1920'de imzalanarak 1921 Şubat ve

⁸ Ulaş Töre Sivrioğlu, "Sovyet Askeri Müdahalesinden Önce Sovyetler Birliği-Afganistan İlişkileri (1919-1979)," Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi 3, sy. 1 (2020): 60-63.

Ağustos aylarında iki ülke tarafından onaylanmıştır. Cömert mali yardımlar ve siyasi-bölgesel imtiyazlar içeren bu antlaşma emperyal düşmanı karşısında Afganların elini güçlendirmiştir.⁹

Sonraki yıllarda Stalin de selefi Lenin gibi Afgan Emiri Emanullah Han'ın bağımsızlık mücadelesini desteklemiştir. Emanullah'ın yürüttüğü monarşik politikalar, Bolşevik devriminin ruhuna aykırı olmasına rağmen emperyalizmi zayıflattığı gerekçesiyle destek görmüştür.¹⁰

Çarlık Rusya'sının yıkılmasıyla Türkistan milletleri¹¹, Bolşevik devriminin özünde yer alan 'milletlerin kendi kaderlerini tayin etme' ilkesine dayanarak bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Sovyetler başlangıçta bu bağımsızlık hareketlerini desteklemiştir. Bununla birlikte Afgan Emiri Emanullah, 1921'deki Sovyet-Afgan Dostluk Antlaşması'nın 8. maddesi uyarınca Buhara ve Hive Hanlıklarının bağımsızlığının teminat altına alınmasını sağlamıştır. Ancak Sovyetler, bağımsızlığını ilan eden Türk milletlerinin, Orta Asya'daki kontrolü için ciddi bir tehdit oluşturduğunu fark ederek, hava desteği ve Kızıl Ordu birlikleri göndererek hanlıklara müdahalede bulunmuştur.¹² Bu durum karşısında Emanullah, başlangıçta iki taraf arasında denge siyaseti izlemeye çalışmıştır. Sovyetlerin bu hanlıklarda iktidarı ele geçirmeye yönelik eylemleri, Sovyet karşıtı Basmacı Hareketi'nin Afgan sınırında örgütlenmesine yol açmış ve iki dost devlet arasında kısa süren sorunlara neden olmuştur. Ağustos 1926'da SSCB ile Afganistan arasında imzalanan Tarafsızlık ve Saldırmazlık Paktı, Orta Asya'daki Sovyet kazanımlarını pekiştirirken, Emanullah'ın Basmacıları engelleme sözü vermesi ve modernleşme adımlarının yarattığı rahatsızlık, onun ulema gözünde 'zayıf ve günahkâr' Müslüman olarak görülmesine neden olmuştur. Sonuç olarak Emanullah Han 1929'da patlak veren iç isyan sonucunda tahtını bırakarak ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır.¹³

1929-1978 yılları arasında hüküm sürecek Musâhibân Hânedanın ilk kralı olan Nadir Şah ile Kabil sokakları yeniden istikrara kavuşmuştur. Sovyetlere, İngilizlere ve Basmacılara karşı ılımlı bir siyaset izleyen ve mutlak tarafsızlığını koruma gayretinde olan Nadir Şah, 1931'de

⁹ Amin Saikal, *Modern Afghanistan: A Struggle A History And Survival* (London, 2004), 69.

¹⁰ Joseph Stalin, "The Foundation of Leninizm" in J. Stalin Works Volume 6 (Moscow: Foreign Language Publishing House, 1953), 148.

¹¹ Türk Dünyası kavramı altında tasnifi yapılan dört Türk bölgesinden biri Türkistan'dır. Tarihi seyirde 'Türkistan' adında bir devlet kurulmamışsa da İç Asya'da yaşayan Türk milletleri -Kazak, Kırgız, Uygur, Özbek, Türkmen-bölgenin 'Türklerin yurdu' anlamına gelen 'Türkistan' adıyla anılmasında etkili olmuştur. SSC'nin tarih sahnesine çıkışıyla Türkistan adı tek başına kullanılmamış, Sovyet terminolojisi olan 'Orta Asya' coğrafi sınırlandırmasının içine dahil edilmiştir. Alaaddin Yalçınkaya, *Sömürgecilik-Panislamizm Işığında Türkistan (1856-1922)* (İstanbul: Timaş Yayınları, 1997).

¹² Geoffrey Hosking, *A History of the Soviet Union 1917-1991* (London: Fontana Press, 1992), 113.

¹³ Amin Saikal, *Modern Afghanistan : A Struggle A History And Survival*, 87-88.

Sovyetler ile yeni bir dostluk antlaşması imzalamıştır. Ancak antlaşmadan iki yıl sonra suikasta kurban gitmesi nedeniyle yerini 40 yıl hüküm sürecek oğlu Zahir Şah'a bırakmıştır.¹⁴

ABD ve SSCB'nin önderlik ettiği iki kutuplu dünya düzeninin hüküm sürdüğü İkinci Dünya Savaşı sonrası dönem, Afgan-Sovyet ilişkilerinin durağanlaştığı yıllardır. Savaş sırasında ve sonrasında Afganistan'ın Almanya ile yakınlaşması ise Sovyetleri, Afganistan ile ilişkilerini yeniden güçlendirmeye yönlendirmiştir.¹⁵ 1947'de İngilizlerin Hindistan'dan çekilmesiyle, Afganistan'ın kuzey komşusu Ruslar ve güney komşusu İngilizler arasındaki rekabeti lehine çevirme politikası rakip bir gücü kaybetmiştir. Bir başka ifadeyle Afganistan, üzerinde baskısını hissedebileceği veya desteğine ihtiyaç duyacağı bölgenin tek hâkim gücü haline gelen Sovyetlerle baş başa kalmıştır. Nadir Şah, Soğuk Savaş atmosferinde her ne kadar Rus baskısını dengelemek amacıyla yeni rakip gücün Amerika olabileceğini düşünmüşse de Afganların 1956 yılında ABD tarafından reddedilen askeri yardım talepleri bir kez daha Sovyetlerin tereddütsüz mali ve askeri yardımlarıyla karşılanmıştır.¹⁶ Öte yandan Hindistan'dan ayrılarak bağımsızlaşan Pakistan, Afganistan'ın güneydoğu sınır komşusu olmuştur. Böylelikle Afganistan ve Pakistan arasında süregelen sınır anlaşmazlıkları merkeze oturtulmadan iki devlet arasındaki ilişkilerden bahis açmak imkânsız hale gelmiştir.¹⁷ Sınır değişikliği talepleriyle uluslararası alanda yalnızlaşmış Afganlar ise yanlarında her zamanki gibi kadim müttefiki olan Rusları bulacaktır.

Soğuk Savaş atmosferinin hâkim olduğu bu yıllarda Sovyetlerin Afganistan desteği nüfuz mücadelesinin diğer tarafı olan ABD'nin ilgisini celp etmiştir. Bu tarihten sonra bölge kadim tarihine referansla yeniden iki küresel gücün nüfuz mücadelesinin yaşandığı saha olmuştur. Bu dönem, ABD ve Sovyetlerin kâr-zarar perspektifiyle girişimde bulunduğu aynı zamanda Afganların uzun yıllardır edindikleri iki güç arasındaki rekabeti kendi lehlerine çevirebilme becerisiyle ülke tarihindeki en köklü yatırımların yapıldığı dönem olmuştur.¹⁸

Zahir Şah döneminde zayıflayan Sovyet-Afgan ilişkileri 1953-1963 yılları arasında başbakanlık yapan Davut Han döneminde yeniden yükselişe geçmiştir. Ancak 1963'te Zahir Şah, yeğeni Davut Han'ın Sovyetlerle yakın ilişkisini ve Peştunistan'ın siyasetini ülkenin

¹⁴ Sivrioğlu, "Sovyet Askeri Müdahalesinden Önce Sovyetler Birliği-Afganistan İlişkileri (1919-1979)", 65.

¹⁵ Jonathan L. Lee, *Afghanistan: A History from 1260 to the Present* (London: Reaktion Books, 2018), 531.

¹⁶ Barnett R. Rubin, *The Fragmentation of Afghanistan: State Formation and Collapse in the International System*, (USA: Yale University Press, 2002), 65.

¹⁷ *Ibid*, 62.

¹⁸ Peter Marsden, *Afghanistan Aid, Armies and Empires* (I.B Tauris, 2009), 31-32.

¹⁹ 1893'te Afganistan ve Britanya Rajı arasında imzalanan 'Durand Hattı' adı verilen sınır anlaşması Afganistan'ın güneyinde yaşayan Peštu etnik unsurunu ikiye bölmüştür. Kuzey Batı Sınır Eyaleti adıyla anılan Peštu aşiretlerinin yaşadığı dağlık bölge bugün hala Afganistan ve Pakistan arasında çözülemeyen başlıca çatışma problemlerinden

ekonomik sorunlarının sebebi olarak görmüş ve yeğeni Davut'u istifaya zorlamıştır. Davut Han'ın 1973'teki yönetimi tekrar ele geçirip cumhuriyeti ilan etmesine kadar geçen on yıllık süreç, Sovyet yanlısı Afgan solunun gelişmesine zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda Aralık 1965'te kurulan Afgan Halkçı Demokrat Parti içindeki hiziplerden biri olan Perçem hizbi Sovyet eğitimi görmüş subaylarla birlikte Davut Han'ın darbesinin başarıya ulaşmasını sağlamıştır.²⁰ Ancak Davut Han, iktidarının son yıllarında Sovyet yanlısı iç ve dış politikasından vazgeçmiş, Batı Bloğu ile ilişkilerini geliştirmek istemiştir. Bu çark ediş, Savr Devrimi adı verilen ve 1978'de AHDP'yi iktidara getiren bir darbeye Davut Han'ın öldürülmesiyle sonuçlanmıştır. Devrimin üzerinden bir yıl geçmeden Sovyetler Birliği'ne sıkı sıkıya bağlı AHDP reformlarına karşı ulusal direniş baş göstermiştir.²¹

Sonuç olarak Sovyet-Afgan ilişkilerinde kahir ekseriyetle izlenen bu olumlu seyir, 1979 Aralık'ında AHDP'nin rejime karşı ayaklanmaları bastırması ümidiyle davet ettikleri Sovyetlerin, Afganistan'a dost ve müttefik bir ülkeye yardıma gittikleri düşüncesinde de kendini göstermektedir.²² Bu bağlamda, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali, esas olarak Brejnev Doktrini çerçevesinde şekillenen bir stratejik politika olarak değerlendirilebilir. Brejnev Doktrini, Sovyetler Birliği'nin, varoluşsal veya ciddi tehditlerle karşı karşıya kalan her Marksist rejimi, ideolojik ve stratejik çıkarlarını savunma yükümlülüğü çerçevesinde destekleme zorunluluğunu öngörmektedir. Ayrıca Afganistan'ın kontrolü, Orta Asya'daki Sovyet Cumhuriyetleri üzerindeki radikal İslami hareketlerin yayılmasını önlemek açısından da kritik bir adım olarak görülmüştür.²³

3. Afganistan'da Sosyalizmin Yükselişi: AHDP

1965'te Afgan komünistler tarafından Nur Muhammed Tereki ve Babrak Karmal önderliğinde kurulan parti 1967'de iki hizbe ayrılmıştır. Tereki ve Hafizullah Emin liderliğindeki 'Halk hizbi' çoğunlukla Peştuca konuşan, sosyalizme radikal ve hızlı geçişten yana olan Galzay Peştularından oluşuyordu. Karmal önderliğindeki Dari Farsçası 24 konuşan içerisinde etnik çeşitlilik barındıran 'Perçem hizbi' ise sosyalizme tedrici geçişi öngörüyordu.²⁵

---

biridir. 1960'larda Başbakan Davud Han, kaybedilen toprakları geri almak gayesiyle Kuzey Batı Sınır Eyaletinin Pakistan'dan koparılmasını ve Afganistan'da mutlak Peştu hakimiyeti anlamına gelecek tüm Peştuların bir arada yaşayacağı 'Peştunistan'ın kurulması tezini desteklemiştir. Robert Johnson, *The Afghan Way Of War: How and Why They Fight* (New York: Oxford University Press, 2012), 206.

²⁰ Oğuz Hamşioğlu, "Afgan Modernleşmesi ve Türkiye" (Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2006), 358.

²¹ Thomas Barfield, "Problems in Establishing Legitimacy in Afghanistan," *Iranian Studies* 37, sy. 2 (June 2004): 281-282.

²² U.T Sivrioğlu, *Afganistan 1978-1992: Soğuk Savaşın Sıcak Cephesi*, 43.

²³ T.H. Johnson and L.W. Adamec, *The Historical Dictionary of Afghanistan*, 5th ed. (Lanham, 2021), 8.

²⁴ Farsçanın bir lehçesi olan Darice, etnik çeşitliliğin fazla olduğu Afganistan'ın lingua francasıdır.

²⁵ Amin Saikal, *Modern Afghanistan : A Struggle A History And Survival*, 163.

1973'te Perçem hizbinin desteğiyle Davut Han, yönetimi ele geçirip Cumhuriyeti ilan etmiştir. Bu tarihe kadar monarşi ile yönetilen Afgan toplumu için bu son derece yeni bir gelişmedir. Cumhuriyetin kurulmasında aktif rol oynayan Sovyet destekli AHDP'nin Perçemî kanadı hizmetleri karşılığında Davut Han tarafından hükümette yüksek mevkilere getirilmiştir. Bu durum halk nezdinde Hanlarının komünist olduğuna dair kuvvetli şüpheler uyandırmıştır.²⁶ Ancak bu şüpheler, Davut Han'ın hükümetteki komünist etkiyi azaltmak için AHDP'li sol grupları tasfiye etmesiyle ortadan kalkmıştır. Han'ın bu tutumu 1978'de Savr adı verilen hükümet darbesine ve sonrasında kendisinin ölümüne sebebiyet vermiş böylelikle AHDP'nin iktidar süreci başlamıştır.²⁷

Sosyalist düzenin kurulmasında iki hizip arasındaki politika farklılığı, Savr Devrimi'nden sonra iktidarı ele geçiren AHDP'nin radikal 'Halkî' lerinin reformist 'Perçemî'leri partiden ihraçlarıyla sonuçlanmıştır. Bu durum Afgan toplumunda ani radikal değişiklik yapılmasının devrimi tehlikeye atacağını düşünen Sovyetler tarafından da hoş karşılanmamıştır.²⁸

Halk hizbi lideri Nur Muhammed Tereki, Davut Han sonrası Afganistan'ın ilk devlet başkanıdır. Tereki'nin yönetimi çok sürmemiş Halkçıların kendi aralarında da bölündüğü gösterir şekilde Hafızullah Emin 1979 Eylül'ünde iktidara el koymuş çok geçmeden de kendisine yönelik darbe girişiminde bulunduğu gerekçesiyle Tereki'yi öldürmüştür. Bu hareketiyle Sovyet tepkisini ve dikkatine üstüne çeken Emin, "solculuktan saptığı" gerekçesiyle Sovyet politbürosunun hışmına uğramış ve yoldaşı Tereki ile aynı sonu paylaşmıştır.²⁹1979'da Rus müdahalesinin başlamasının akabinde AHDP'nin üçüncü lideri, Halkîler tarafından sürgün edilmiş ve Sovyetlerle yakın ilişkiler geliştirmiş Perçem hizbinin önderi Babrak Karmal olmuştur. Bu tarihten itibaren Afganistan'da Sovyet etkisini kendini doğrudan göstermiştir :

"Sovyetler, Afganistan Demokratik Cumhuriyeti (DRA) kurumlarını modellemeye çalıştı. Moskova'ya rapor veren Sovyet subayları ve danışmanları, Karmal'ın konuşmalarını yazmaktan siyasi mahkumları sorgulamaya kadar tüm önemli kararları aldı ve uyguladı. Sovyet

²⁶ Qari feriaghun Batoor, "Afganistan'da Cumhuriyetin Kuruluşu," Anasay Dergisi 2, sy. 5 (2018): 20.

²⁷ J. Bruce Amstutz, *The First Five Year Of Soviet Occupation* (Washington D.C: National Defense University Press, 1986), 37.

²⁸ Gregory Feifer, *The Great Gamble: The Soviet War in Afghanistan* (Harper Collins, 2009).

²⁹ Abdullah Yegin, *Afganistan Siyasetini Anlama Kılavuzu* (İstanbul: Seta Yayınları, 2015), 24.

danışmanlarının işgalin başında AHDP üyelerinden sayıca fazla olduğu ve 1984 yılına kadar on binden fazla olabileceği bildirildi.”³⁰

Sovyet müdahalesi hali hazırdaki kaotik ortamı körüklemiş ve baş gösteren sıcak çatışmalar 10 yıl sürecek bir işgale zemin hazırlamıştır. Sovyetler, işgali sonlandırmadan önce istikrarı sağlamak amacıyla son bir hamleyle 1986’da Afgan gizli polis teşkilatı şefi Necibullah’ı, Karmal yerine iktidara getirmiştir. Necibullah düzeni yeniden sağlamak gayesiyle partiyi son kez yenileyerek partinin sol geçmişini silmeye çalışmıştır.³¹ AHDP, Davut Han’ın 1978’de devrilmesinden sonra Sovyet desteği ile 1992’ye kadar kontrolü elinde tuttuysa da 1990’da ‘Vatan’ olarak değişen parti adıyla birlikte komünist çizgiden ayrılmıştır.³²

4. Sovyet-Peştü İttifakının Sebepleri

Bu bölüm, Sovyetler Birliği'nin Peştü etnik grubuyla kurduğu ittifakın gerekçelerini ele almaktadır. Bölümde, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'daki etnik gruplarla ilişki kurma sürecindeki zorluklar ve bu süreçte Peştü grubunun tercih edilme nedenleri açıklanmaktadır. Ayrıca, Marksist-Leninist ideolojiyi benimseyen Peştü gruplarıyla kurulan ideolojik ilişkiler, Peştü gruplarının Sovyetler Birliği için nasıl bir rol oynadığı ve Sovyetlerin bu gruplarla olan ilişkilerinin önemi ele alınmaktadır. Bölüm, Afganistan'ın başkenti Kabil'deki Peştü aşiretlerinin tarihsel ve yönetsel meşruiyeti üzerindeki etkileri ve Sovyetler Birliği'nin bu meşruiyeti nasıl değerlendirdiğini de tartışmaktadır. Son olarak, Peştunistan Tezi'nin stratejik önemi ve Sovyetler Birliği'nin bu tezle nasıl bir nüfuz genişletme stratejisi izlediği açıklanmaktadır.

4.1. Tacik ve Hazaralar: Sovyet İttifak Seçimlerinde Hariç Tutulanlar

Etnik, dilsel, dinsel çeşitlilik bakımından zengin olan Afganistan'ın ikinci büyük etnik grubu toplam nüfus içinde %30 dolaylarındaki oranıyla Taciklerdir. Farsça konuşan Sünni Müslümanlardan oluşan Tacik grup ekseriyetle ülkenin kuzeydoğusunda yerleşiktir.³³

Komünizmin, Afganistan'daki Tacik gruplar arasında hemen hiç alıcısının olmaması Sovyetlere ve Kabil hükümetine karşı en etkili direnişin Tacikler tarafından verilmesini destekler niteliktedir. AHDP'nin Perçem hizbinde Tacik asıllı partililer olmakla beraber onlar

³⁰ A.H. Sinno, *Organizations At War In Afghanistan And Beyond* (London: Cornell University Press, 2011), 123.

³¹ Marsden, *Afghanistan Aid, Armies and Empires*, 52.

³² M. Hassan Kakar, *The Soviet Invasion and the Afghan Response, 1979-1982* (Berkeley: University of California Press, 1995), 214.

³³ Barfield, *Afganistan Politik ve Kültürel Bir Tarih*, 47-48.

da Halkilerin marifetiyle yönetimden uzaklaştırılmıştır. Sovyetlere karşı cihadın en ateşli mücahidi ise şüphesiz Tacik lider Ahmet Şah Mesut'tur.³⁴

Afganistan'da süregiden çatışmalar, Afganlarla kültürel, tarihsel ve coğrafi bağları yadsınamayacak Orta Asya Cumhuriyetlerini etkilemiştir.³⁵ Sovyet ve AHDP karşıtı radikal İslami hareketlerin yükselmesi, Sovyetler tarafından cihadın kendi kontrolü altındaki Orta Asya Cumhuriyetlerine sıçrayabileceği çekincesiyle karşılanmıştır. Tacik Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin güney kesimlerinin Afgan direnişine sempatiyle yaklaşmaları ve yerel destek sağlamaları hatta Orta Asya devletleri içerisinde kaçak yayınlar yoluyla direnişe direkt destek vermeleri de Sovyetlerin bu çekincesinin yersiz olmadığını kanıtlar niteliktedir.³⁶ Öz itibarıyla Sovyetlerin Tacik merkezli bir siyaset gütmemesi bu gerçekler doğrultusunda açıklanabilir.

Afganistan'ın üçüncü büyük etnik grubu, nüfus içindeki oranı %10-%15 dolaylarında değişen Hazaralardır. Farsçanın bir lehçesi olan Hazaregi dilini konuşan Şii etnik grubun Türk-Moğol kökenli olduğunu savunan düşünürler mevcuttur. Hazaralar ekseriyetle Afganistan'ın ortasında konumlanan 'Hazaracat' adı verilen dağlık bölgede yaşamaktadır.³⁷

Sovyet güdümündeki hükümete ilk başkaldıran gruplardan biri olan Hazaralar, tarihin farklı dilimlerinde üzerlerindeki baskı şiddetinin değiştiği ancak baskının kendisinin baki kaldığı etnik azınlıklardan biridir. Sovyet-Afgan milliyet şeması üzerine çalışan Kabil'deki Sovyet danışmanları Hazaraları, hafifletilmeyen baskılar nedeniyle öz kimliklerini yitirmiş bir etnik grup olarak nitelemiştir.³⁸

Tarihsel gerçekliğin sonucu olarak ideolojik iktidar devirleriyle akıbetlerinin değişmeyeceğinin farkında olan Hazaralar, Sovyetlere karşı harekette iki gruba bölünmüştür: Sosyalist rejimi destekleyen kentli orta sınıf ve Sovyetlere ve güdümündeki hükümete karşı direniş saflarında boy gösteren, kırsalda yaşayan İran desteğiyle örgütlenen alt sınıf. Hazaracat'ın savaşmayı zorlaştıran engebeli arazisi ve bölgenin stratejik öneminin

³⁴ Sovyetlere karşı savaşan mücahid gruplar arasında karizmatik otoritesi en kuvvetli olan, Pençşir Vadisi savunmasıyla ünlenen ve 'Pençşir Aslanı' lakabıyla anılan Ahmet Şah Mesut idi. Askeri becerileri, Sovyet rakipleri tarafından dahi takdir edilen Tacik lider, savaş sona erene kadar mücahid gruplar arasındaki iç çatışmalardan uzak durmayı başarmıştır. Mesut'un nihai hedefi ise Kabil'de iktidarı ele geçirmek olmuştur. R. Braithwaite, *Afgantsy: The Russians in Afghanistan 1979-89* (Oxford University Press, 2011), 184-185.

³⁵ Maya Latynski and S. Enders Wimbush, "The Mujahideen and the Russian Empire," *The National Interest* 11 (1988): 30-42.

³⁶ Leslie Holmes, "Afghanistan Sino-Soviet Relations," in *The Soviet Withdrawal From Afghanistan*, ed. Amin Saikal ve William Maley (New York: Cambridge University Press, 1989), 131.

³⁷ Rahimullah Farzam, "Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Hazara Toplumu," *İram Yayınları*, 2020, 1-61.

³⁸ Eden Naby, "The Ethnic Factor in Soviet-Afghan Relations," *Asian Survey* 20, no. 3 (1980): 237-56.

vazgeçilemeyecek mahiyette olmaması Sovyetlerin bölgeden kolaylıkla çekilmesindeki esas faktörler olmuştur.³⁹

Hazaraların Sovyetler tarafından göz ardı edilmesindeki diğer bir sebep ise İran İslam Devrimi sonucu yükselen Şii başarısının, Hazaralara Kabil'den bağımsız hareket edebilme özgürlüğünü tanımış olmasıdır.⁴⁰ Dış siyasetinde mücadele verdiği cephelere Radikal İslam'ı uyandıran İran'ı eklemek, son yıllarını yaşayan SSCB'nin arzu etmeyeceği bir durum olarak değerlendirilmiştir.

4.2. Komünist Vekil Olarak Peştular

1977 Afgan Anayasa'sında düzenlenene kadar Afgan kelimesi Peştu etnik kimliğini ifade etmekteydi. Uzun zaman birbirini yerine kullanılan bu iki terim Afganistan'ın hâkim etnik grubunun tarihin her evresinde Peştular olduğunu gözler önüne sermektedir. Ülkede toplam nüfusun %40'ını oluşturan Peştuların en geniş aşiret grupları Abdalî (Dürrani)ve Galzay Peştularıdır.⁴¹ 1747 Afgan Krallığı'nın kuruluşundan 1978 Savr Devrimi'ne kadar iktidar, Abdalî Peştularları arasında yer değiştirirken devrim sonrası ezeli rakipleri Galzay Peştularına geçmiştir.

Sosyalist düşünceler Peştular içinde uyanmış ve hayata geçmiştir. Hulasa AHDP'li Peştular komünizm lafzını kullanmaktan özenle kaçınsa da komünizm düşüncesi entelektüel birikime sahip partiyle gelişme göstermiştir.⁴²

Bu nedenle Gorbaçov ve selefleri Peştu idaresindeki Afganistan'ı 'sosyalist dünyanın' parçası olarak kabul etmişlerdir. Bu kabulden sonra Sovyet-Peştu ittifakı anlaşılır hale gelmiştir.⁴³ Ancak Sovyetlerin Afgan nüfusunun yaklaşık yüzde 40'ını oluşturan Peştuların tamamıyla ittifak halinde olabileceği düşüncesi gerçeği yansıtmamaktadır. Zira Sovyet işgaline zemin hazırlayan etnik grup ekseriyetle Dürrani aşiretine bağlı Peştular iken, Sovyet işgalini ortadan kaldıran grup yine büyük ölçüde Galzay aşiretine ve diğer Peştu aşiretlerine mensup Peştulardan oluşmuştur.

4.3. Kabil'in Hâkimi Peştular

Geçmişten bugüne Kabil, Horasan'ın ticari merkezlerinden biri olmuştur. 16. yüzyıl başlarında Kabil hâkimi olan Babür Şah, 'Babürnâme' adlı eserinde, Kabil vilayetinde on bir

³⁹ H.S. Bradsher, *Afghan Communism and Soviet Intervention* (Karachi: Oxford University Press, 1999), 211.

⁴⁰ Naby, "The Ethnic Factor in Soviet-Afghan Relations.", 244.

⁴¹ Hopkins B. D., *The Making of Modern Afghanistan* (Palgrave Macmillan, 2008).

⁴² Sivrioğlu ve Türkoğlu, *Afganistan 1978-1992: Soğuk Savaşın Sıcak Cephesi*, 57.

⁴³ Robert F. Miller, "Afghanistan and Soviet Alliances," in *The Soviet Withdrawal From Afghanistan*, ed. Amin Saikal ve William Maley (New York: Cambridge University Press, 1989), 104.

veya on iki farklı dilin konuşulduğunu ve başka hiçbir vilayette bu kadar geniş etnik ve dil çeşitliliği bulunmadığını belirtir.⁴⁴

Tüm etnik grupların temsil edildiği Kabil 1776'dan beri ülkenin başkenti olarak muhafaza edilmektedir. Kabil'e hâkim olan ve iktidarı elinde bulunduran etnik grup aynı zamanda ulusal meşruiyetin de sahibidir. Afgan topraklarında güç iddiasında bulunan tüm gruplar öncelikle Kabil'i ele geçirmekle ilgilenmiştir. Bu ilgi Sovyet işgali sonrasında Mücahitler arasındaki Kabil'e hâkim olma yarışında da kendini göstermiştir.⁴⁵

Kabil'in yaklaşık 230 yıl Peştuların egemenliğinde kalmıştır. Yönetim aşiret grupları arasında değişmiş olsa da Peştuların iktidarı kesintisiz bir şekilde devam etmiştir. İktidar sırasıyla Sadozay ve Barakzay silsilesinden gelen Dürraniler, Musahibanlar, Galzay Peştuları olarak bilinen AHDP yöneticileri ve halihazırda Afganistan İslam Emirliği'ni ilan eden Taliban gibi çeşitli gruplar tarafından temsil edilmiştir. Bu bağlamda, bölgedeki Peştu iktidarının siyasi meşruiyeti tartışmasızdır.⁴⁶ Peştu aşiretlerinin kitlesel desteği, Kabil'deki liderlerin konumlarını pekiştirmekte ve bu durum Sovyetlerin bölgede sürdürülebilir bir varlık göstermeleri açısından büyük önem arz etmektedir.

4.4. Hint Okyanusu'na Açılan Peştunistan

1893 yılında, Afganistan'ın Peştu nüfusu, İngilizler tarafından Britanya Hindistanı ve Afganistan arasında Durand Hattı olarak bilinen bir sınır anlaşmasıyla ikiye bölünmüştür. Ancak Afgan halkı ve yöneticileri, ideolojik görüş farklılıklarına rağmen, bu sınır dayatmasını reddetme konusunda ortak bir görüş birliği sağlamışlardır. Daha sonra Kuzeybatı Sınır Eyaleti (Hayber Paktun) adı verilen bu bölge, Britanya'nın Hindistan'dan çekilmesinin ardından kurulan genç Pakistan devletinin sınırları içinde kalmıştır. Afganların bu bölgeyi kendi doğal sınırları içinde görmeleri ve Pakistan'ın bu bölgede hak iddia etmesi, sınır komşusu iki ülke arasında sürekli olarak sınır anlaşmazlıklarına yol açmıştır.⁴⁷

Afganistan'ın Hayber Paktun bölgesini kendi sınırlarına dahil etme çabaları Durand Hattı Anlaşmasını öne süren İngilizler tarafından kabul görmemiştir. Afganlar sonuç elde edemedikleri bu durum karşısında 'bizim değilse kimsenin değil' mantığıyla 'Peştunistan' tezini üretmiştir. Bu teze göre Kuzeybatı Sınır Eyaleti, Aşiretler Bölgesi ve Belucistan'ı içine alan

⁴⁴ Baburnâme, haz. Reşit Rahmeti Arat, (Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000), 201.

⁴⁵ Michael Barry, Kabul's Long Shadows Historical Perspectives (New Jersey: Liechtenstein Institute on Self-Determination, 2011), 46.

⁴⁶ Ahmed Rashid, Taliban: The Power of Militant Islam in Afghanistan and Beyond (I.B. Tauris, 2010), 22-34.

⁴⁷ M. Hassan Kakar, *The Soviet Invasion and the Afghan Response, 1979-1982*.

bölgeye iki devletin egemenliğinden bağımsız özerk bir statü tanınacaktır.⁴⁸ Ancak Pakistan'ın Durand Hattı'ndan taviz vermemesi ve Soğuk Savaş aktörlerinden ABD ile yakın ilişkisi Afganistan'ı bir kez daha bölgede yalnızlaştırmıştır. Bu yalnızlaşmaya son veren ise Soğuk Savaş'ın doğu kutbu, Afganların kadim müttefiki Sovyetler olmuştur.

Sovyetler, Peştunistan tezini desteklemiş ve hatta bahsi geçen bölgelerin bağımsızlığından ziyade Afganistan sınırlarına dahil olması gerektiğini uluslararası arenada savunmuştur. Bu aşamada, Sovyet devlet aklının aktif bir şekilde işlediği gözlemlenmektedir. Sovyet işgalinin başarılı olması durumunda, Afganistan'ın Sovyetler Birliği'nin 16. Birlik Cumhuriyeti haline gelmesi ve Peştunistan'ın, Rusların Afgan toprakları üzerindeki Hint Okyanusu'na açılan kapısı olarak işlev görmesi beklenmiştir. Bu ilişki, Sovyetlerin Peştun ve Peştunistan merkezli siyaset gütmesindeki en önemli bağlantılardan biri olarak değerlendirilmektedir.

5. Sonuç

Bu çalışmada Sovyetler Birliği'nin Peştun etnik grubu ile kurduğu ittifakın gerekçeleri ve bu ittifakın tarihsel, ideolojik, siyasi ve stratejik temelleri ele alınmaktadır. Sovyetlerin Afganistan'daki farklı etnik gruplarla ilişkilerinin incelendiği bu bağlamda, Peştunlarla geliştirilen ittifakın diğer gruplarla olan ilişkilerden niçin ve nasıl farklı olduğu analiz edilmektedir. Peştunlarla kurulan ittifak, sadece etnik ve siyasi çıkarlar doğrultusunda değil, ideolojik ve stratejik hedeflerin de bir parçası olarak değerlendirilmektedir.

Sovyetler Birliği, Afganistan'daki etnik çeşitlilik içinde, nüfus büyüklüğü ve tarihsel rolü itibarıyla Peştunları doğal bir müttefik olarak görmüştür. Tacikler ve Hazaralar gibi diğer büyük etnik gruplarla karşılaştırıldığında, Peştunlarla ittifak kurma sürecinin daha az karmaşık olduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, Sovyetlerin bölgedeki etnik dinamikleri derinlemesine değerlendirdiği ve Peştunları stratejik açıdan öncelikli bir ortak olarak seçtiği anlaşılmaktadır. Sovyetler, Peştunları hem Afganistan'daki iç siyasi dengelerde hem de bölgedeki geniş çaplı stratejik hedeflerinde merkezi bir aktör olarak değerlendirmiştir.

Sovyetler Birliği ile Peştun grupları arasındaki ilişki, ideolojik bağlarla da güçlenmiştir. Özellikle Marksist-Leninist ideolojiyi benimseyen Peştun gruplar, Sovyetler ile ideolojik bir uyum yakalamış ve bu uyum, ilişkilerin daha sağlam temellere oturmasına zemin hazırlamıştır. Sovyetler, bu gruplarla kurdukları ideolojik bağın, siyasi ve askeri ilişkileri pekiştireceğine inanmış ve Peştunları yalnızca askeri bir müttefik değil, aynı zamanda ideolojik bir partner olarak

⁴⁸ Louis Dupree, *Afghanistan* (Princeton University Press, 1980), 489.

konumlandırmıştır. Bu bağlamda Peştu grupları, Sovyetler Birliği'nin hem bölgedeki siyasi nüfuzunu artırma hem de ideolojik yayılım stratejilerinin bir parçası haline gelmiştir.

Sovyetler Birliği, Peştu aşiretlerinin Afganistan'ın yönetiminde tarihsel bir meşruiyete sahip olduğunun farkındadır. Kabil'i üç yüzyıl boyunca yönetmiş olan Peştu aşiretleri, Afganistan'ın siyasi istikrarını sağlayabilecek ve Sovyetlerin stratejik hedeflerine ulaşmalarında kilit bir rol oynayabilecek bir güç olarak görülmüştür. Peştular, Sovyetler için yalnızca bir etnik grup olmanın ötesinde, yönetsel meşruiyete sahip bir iktidar odağıdır. Sovyetlerin Afganistan üzerindeki stratejik hedeflerine ulaşmasında Peştuların bu tarihsel meşruiyet ve yönetsel gücü kritik bir unsur olarak değerlendirilmiştir.

Sovyet-Peştu ittifakının en önemli stratejik unsurlarından biri, "Peştunistan Tezi" olarak bilinen, Afganistan ile Pakistan arasındaki Peştu nüfusunun yoğun yaşadığı bölgede bağımsız bir Peştu devleti kurma fikridir. Sovyetler Birliği, bu tezi destekleyerek bölgedeki Peştular üzerindeki nüfuzunu artırmayı amaçlamış ve bu sayede Hint Okyanusu'na erişim sağlamayı hedeflemiştir. Bu stratejik hamle, Sovyetler Birliği'nin bölgedeki jeopolitik dengeleri değiştirme ve bölgesel güç projeksiyonunu genişletme çabalarının bir parçası olarak değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak bu analiz, Sovyetler Birliği'nin Peştularla kurduğu ittifakı hem etnik ve tarihsel dinamikler hem de ideolojik ve stratejik çıkarlar çerçevesinde kapsamlı bir biçimde ele almaktadır. Sovyetlerin Peştularla geliştirdiği bu çok katmanlı ittifak, bölgesel güç dengesini değiştirme ve Afganistan üzerindeki nüfuzunu güçlendirme çabasının temel taşlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sovyetlerin bu stratejik hamlesi, ideolojik, siyasi ve askeri hedeflerin uyumlu bir bileşeni olarak önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Extended Summary

Afghanistan is strategically positioned at the intersection of Central Asia, Iran, and the Indian subcontinent and has been influenced by major powers throughout its history. During the 19th and early 20th centuries, it served as a buffer zone in the rivalry between Britain and Tsarist Russia, playing a significant role in their struggle for influence. After the collapse of Tsarist Russia in 1917, the foreign policy strategies of the Soviet Union were shaped by Afghanistan's ethnic composition and strategic position.

Following the October Revolution, the Soviets began to expand their sphere of influence in the East. In 1919, they supported Afghanistan in its struggle against the British occupation and signed the Treaty of Friendship and Good Neighborliness in 1920, providing financial and

political support. However, the modernization efforts of Amanullah Khan and Soviet interventions in Central Asia's independence movements led to tensions between the two countries. After Amanullah Khan's deposition in a 1929 internal revolt, the Soviets had to limit their influence in Afghanistan.

Under the reign of Nadir Shah, Soviet-Afghan relations were revitalized. With the withdrawal of the British from India in 1947, the Soviets emerged as the sole major power over Afghanistan. During this period, the Soviets increased their regional influence through military and financial assistance, and the Cold War competition heightened Afghanistan's strategic significance. Relations weakened during the Zahir Shah era but were reinvigorated under Dawood Khan. Dawood Khan's severance of ties with the Soviets led to the emergence of a Soviet-friendly leftist movement, and with the Saur Revolution, the Soviets established a more direct influence in Afghanistan.

The People's Democratic Party of Afghanistan (PDPA), founded in 1965, represented a socialist movement supported by the Soviets. There were ideological divisions within the party between the Khalq and Parcham factions, with Khalq advocating for a radical transition to socialism and Parcham favoring a more gradual approach. The impact of the PDPA increased with Dawood Khan's declaration of the Republic in 1973, but changes in Dawood Khan's Soviet-friendly policies rendered the influence of the PDPA and the Soviets in Afghanistan contentious. By the Saur Revolution in 1978, the Soviets managed to establish a socialist regime in Afghanistan through the PDPA and entered a direct control phase, leading to a decade-long occupation in the 1980s.

The close relationship between the Soviets and the Pashtun ethnic group stemmed from the inability to form effective alliances with the Tajiks and Hazaras. The resistance of Tajik leader Ahmad Shah Durrani against the Soviets and the Hazara's Shiite sect affiliation caused the Soviets to be cautious toward these groups. The Soviets avoided supporting the Hazaras due to their proximity to Iran and sectarian differences, especially as the Soviet Union, nearing its end, sought to avoid confronting revolutionary Iran.

The Soviets believed that the PDPA, representing the Afghan left, could be influential among the Pashtuns. Given that the majority of the PDPA members were Pashtuns, this ethnic group was seen as most likely to support Soviet ideals effectively. The long-term Pashtun control of Kabul led the Soviets to naturally engage with this ethnic group. The Soviets continued to bolster the legitimacy of Pashtun leaders and supported the Pashtunistan cause, which advocated for the independence of Pashtun-majority regions in southern Afghanistan.

This support was part of the Soviet strategy to potentially incorporate Afghanistan as a 16th Soviet Republic and gain access to the Indian Ocean.

In conclusion, the reasons for the Soviets' development of a Pashtun-centered policy in Afghanistan can be explained under four main headings: ethnic and strategic factors, the Pashtun administration of Kabul, and support for the Pashtunistan cause.

Kaynakça

- Amin Saikal. *Modern Afghanistan : A Struggle A History And Survival*. London, 2004.
- Amstutz, J. Bruce. *The First Five Year Of Soviet Occupation*. Washington D.C: National Defense University Press, 1986.
- Arat, Reşit Rahmeti. *Baburnâme*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000.
- Barfield, Thomas. *Afganistan Politik ve Kültürel Bir Tarih*. Çev. Burhan Yüksekkaş. İstanbul: Kültür Yayınları, 2021.
- Barfield, Thomas J. "Problems in Establishing Legitimacy in Afghanistan." *Iranian Studies* 37, no. 2 (June 2004): 263–93. doi:10.1080/0021086042000268100.
- Barry, Michael. *Kabul's Long Shadows Historical Perspectives*. New Jersey: Liechtenstein Institute on Self-Determination, 2011.
- Bradsher, H.S. *Afghan Communism and Soviet Intervention*. Karachi: Oxford University Press, 1999.
- Braithwaite, R. *Afgantsy: The Russians in Afghanistan 1979-89*. Oxford University Press, 2011.
- Dupree, Louis. *Afghanistan*. Princeton University Press, 1980.
- Farzam, Rahimullah. "Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Hazara Toplumu." *İram Yayınları*, 2020, 1–61.
- Feifer, Gregory. *The Great Gamble: The Soviet War in Afghanistan*. Harper Collins, 2009.
- Gillard, David. *The Struggle for Asia, 1828-1914 : A Study in British and Russian Imperialism*. London: Methuen& CoLTd, 1977.
- Hamşioğlu, Oğuz. "Afgan Modernleşmesi ve Türkiye." *Doktora, Hacettepe Üniversitesi*, 2006.
- Holmes, Leslie. "Afghanistan Sino-Soviet Relations." in *The Soviet Withdrawal From Afghanistan*, edited by Amin Saikal ve William Maley, 122–42. New York: Cambridge University Press, 1989.
- Hopkins B. D. *The Making of Modern Afghanistan*. Palgrave Macmillan, 2008.
- Hosking, Geoffrey. *A History of the Soviet Union 1917-1991*. London: Fontana Press, 1992.
- Johnson, Robert. *The Afghan Way Of War: How and Why They Fight*. New York: Oxford University Press, 2012.
- Johnson T.H. and Adamec L.W. *The Historical Dictionary of Afghanistan*. 5th ed. Lanham: Rowman & Littlefield, 2021.
- Lee, Jonathan L. *Afghanistan: A History from 1260 to the Present*. London: Reaction Books, 2018.
- M. Hassan Kakar. *The Soviet Invasion and the Afghan Response, 1979-1982*. Berkeley: University of California Press, 1995. doi:10.14714/cp42.552.
- Marsden, Peter. *Afghanistan Aid, Armies and Empires*. I.B Tauris, 2009.
- Martín, Miguel Ángel Ballesteros. "Geopolitical Analysis of Afghanistan." *Spanish Institute for Strategic Studies (IEEE)* 12, no. April (2011): 1–16.

- Maya Latynski and S. Enders Wimbush. "The Mujahideen and the Russian Empire." *The National Interest* 11 (1988): 30–42.
- Miller, Robert F. "Afghanistan and Soviet Alliances." In *The Soviet Withdrawal From Afghanistan*, edited by Amin Saikal ve William Maley, 101–22. New York: Cambridge University Press, 1989.
- Naby, Eden. "The Ethnic Factor in Soviet-Afghan Relations." *Asian Survey* 20, no. 3 (1980): 237–56.
- Batoor, Qari Feriaghun. "Afganistan'da Cumhuriyetin Kuruluşu." *Anasay Dergisi* 2, no. 5 (2018): 13–33.
- Rashid, Ahmed. *Taliban: The Power of Militant Islam in Afghanistan and Beyond*. I.B. Tauris, 2010.
- Rubin, Barnett R. *The Fragmentation of Afghanistan: State Formation and Collapse in the International System*. 2nd ed. USA: Yale University Press, 2002.
- Sinno, A.H. No Title. *Organizations At War In Afghanistan And Beyond*. London: Cornell University Press, 2011.
- Sivrioğlu, Ulaş Töre. "Sovyet Askeri Müdahalesinden Önce Sovyetler Birliği-Afganistan İlişkileri (1919-1979)." *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi* 3, no. 1 (2020): 57–75.
- Stalin, Joseph. "The Foundation of Leninizm." In *J. Stalin Works Volume 6*. Moscow: Foreign Language Publishing House, 1953.
- Sivrioğlu U.T, Türkoğlu A.J. *Afganistan 1978-1992: Soğuk Savaşın Sıcak Cephesi*. Çanakkale: Paradigma Akademi, 2021.
- Yalçınkaya, Alaaddin. *Sömürgecilik-Panislamizm Işığında Türkistan (1856-1922)*. İstanbul: Timaş Yayınları, 1997.
- Yegin, Abdullah. "Afganistan Siyasetini Anlama Kılavuzu," 2015.

Uluslararası Hukukun Zorlu Sınavı: Siber Uzay ve Uluslararası Hukuk Arasındaki İlişki

Erdi Şafak¹

Özet

Siber uzayın günümüzde sosyal, ekonomik, politik ve askeri açıdan artan önemi, devletlerin bu alana yönelik düzenlemeler yapmasını zorunlu kılmaktadır. Ancak siber uzayın yapısı düşünüldüğünde devletlerin bu alana yönelik düzenlemelerin yapılması ile ilgili tutumları konusunda ciddi farklılıklar mevcuttur. Daha da önemlisi birçok devlet bu alan ile ilgili düzenleme yapmak konusunda adım atmamaktadır. Bu çalışma, betimleyici ve normatif bir bakış açısıyla, devletlerin siber uzayda ulusal yasalar yerine uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde bazı düzenlemelerin yapılması konusunda nasıl davrandıklarına dair başlangıç niteliğinde bir değerlendirme sunmaktadır. Çalışmada ayrıca, siber uzayın kurallarının belirlenmesindeki zorluğuna rağmen devletlerin bu alan ile ilgili düzenlemeler konusunda adım atmamasının uluslararası hukuk açısından önemi ele alınacaktır. Son olarak siber uzay ile ilgili uluslararası hukuk kurallarını inşa etmek için devletlerin kapasiteleri ve kısıtlamaları hakkında bir tartışma oluşturulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Hukuk, Siber Uzay, Birleşmiş Milletler, Uluslararası Aktörler

The Difficult Exam of International Law: The Relationship Between Cyberspace and International Law

Abstract

The increasing importance of cyberspace in today's social, economic, political, and military terms necessitates states to regulate this area. However, when considering the structure of cyberspace, there are serious differences in the attitudes of states regarding the regulation of this area. More importantly, many states do not take steps to regulate this area. This study provides an initial assessment of how states act regarding the regulation of some regulations in cyberspace within the framework of international law rules instead of national laws, from a descriptive and normative perspective. The study will also address the importance of states' failure to take steps regarding the regulation of this area, despite the difficulty of determining the rules of cyberspace, in terms of international law. Finally, an attempt is made to create a discussion on the capacities and limitations of states to establish international law rules regarding cyberspace

Keywords: International Law, Cyberspace, United Nations, International Actors

¹ Doç.Dr. Yakın Doğu Üniversitesi, erdi.safak@neu.edu.tr, Lefkoşa, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti,, ORCID ID: 0000-0003-4000-2468, Makale Geliş Tarihi: 09.08.2024, Makale Kabul Tarihi: 07.10.2024

1. Giriş

Günümüzde teknolojinin gelişmesine paralel olarak “siber uzay” olarak ifade edilen ortam daha fazla önem kazanmış ve internete giderek daha fazla bağımlı hale gelen insanlığın yaşamı, alışkanlıkları ve hatta politik durumları siber uzayın etkisi altına girmiştir. Siber uzay en genel tanımıyla dijital ağlar, internet ve bilgisayar sistemleri aracılığıyla etkileşimlerin gerçekleştiği somut olmayan alan olarak tanımlanabilir. E-posta göndermek, alışveriş yapmak, web sitelerini ziyaret etmek ve sosyal medyayı kullanmak da dahil olmak üzere bu alandaki tüm dijital etkileşimler siber uzayın birer parçasını oluşturmaktadır.

Siber uzayın potansiyel riskleri ve getirileri konusunda yeteri kadar bilgisi olmayan veya siber uzaya ilgisiz olan devletlerin sayısı günümüzde giderek azalmaktadır. Ancak yine de bu alan ile ilgili çalışmalar henüz istenilen seviyede değildir. Gerek ulusal hukuk gerekse uluslararası hukuk bağlamında bazı devletler siber uzay ile ilgili düzenlemeler yapma amacıyla adım atma konusunda isteksiz davrandıkları görülmektedir. Başka bir deyişle, bu durum siber uzay ile ilgili düzenlemeler konusunda bazı devletlerin isteksiz kaldığı şeklinde yorumlanmaktadır. Bu durum, günümüzde devletlerin siber uzayda ve siber uzaya ilişkin sözlü ve fiziksel eylemlerinin yaygınlığıyla tezat oluşturmaktadır. Siber uzayın yapısı her ne kadar bu alana ilişkin kuralların belirlenmesini zorlaştırıyor olsa da Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gibi bazı devletlerin siber uzay ile ilgili uluslararası hukuk kurallarının siber uzaya nasıl uygulanacağına ilişkin tek taraflı açıklamaları konuya öncülük etmektedir. Ancak yine de konu ile ilgili çalışmalarda devletler arasında yaşanan uyuşmazlıkların nedeni uluslararası hukuk açısından sorgulanması gereken bir konudur. Zira devlet destekli siber operasyonların sayısının giderek artması karşısında devletlerin siber uzay uluslararası hukuk kurallarının belirlenmesi ile ilgili yaşanan uyuşmazlıklar, uluslararası hukuka göre tepki verilmesini gerektiren koşulları oluşturmayı önemli kılmaktadır.

Bu çalışmada siber uzay kurallarının belirlenmesinde devletlerin konuya yeterli ilgiyi göstermemesi ve siber uzay ile ilgili uluslararası hukukun söyleyecek çok az şeyi olmasına rağmen, bu konuda yaşanan uyuşmazlıkların hukuki açıdan önem kazanıp kazanmayacağı ele alınmıştır. Son olarak siber uzayın ilgili yasal kuralları hakkında açıklık, ilgili devlet

davranışları hakkında şeffaflık, siber uzayda gerçekleşen eylemlerle ilgili iddiaları veya davranışları anlama becerisi ve değişen koşulların hızla değişmesine duyarlılık gibi çözmesi gereken önemli konular da incelenecektir.

2. Siber Uzay Tanımı

Siber uzay, elektronik verileri depolamak ve kullanmak için çeşitli ağlar üzerindeki elektronik ve iletişim cihazlarından oluşan sanal ve dinamik bir ortam olarak tanımlanmaktadır². Siber uzayın yapısı insan beyninin yapısına benzemektedir. Bir insan beyni, sinyal göndermek için kullanılan milyonlarca nörondan oluşmaktadır. Aynı şekilde siber uzay da iletişim kurmak için çok sayıda ağ bağlantısından oluşur. Siber uzayın var olmasının temel amacı bilgi paylaşımı ve dünya çapında iletişim kurmaktır. Ancak artık siber uzay başlangıçtaki amacının ötesinde hizmet vermekte ve günlük yaşamımızda önemli bir rol oynamaktadır. Siber uzay ağ cihazları, kişisel bilgisayarları ve sunucuları, süper bilgisayarları, sensörleri ve dönüştürücüleri vb. içermektedir.³

Genel anlamda, çoğu uygulayıcı siber uzayın çalışma konseptini elektronik bilgilerin depolandığı, kullanıldığı ve iletişimin gerçekleştiği ağlarla birbirine bağlanan bilgi işlem cihazlarının toplamı olarak tanımlamaktadır.⁴ Siber uzayın doğasını anlamamanın bir başka yolu da onun amacını ifade etmektir. Bu amaç, bilginin işlenmesi, kullanılması, insanlar arasındaki iletişimin kolaylaştırılması, artırılması ve insanlar ile bilgi arasındaki etkileşim olarak tanımlanabilir. Hem bilgi hem de insanlar siber uzayın gücünün merkezinde yer almaktadır.⁵

Siber uzayın fiziksel katmanı, siber uzayın, yani onun inşa edildiği fiziksel aygıtların temelidir. Siber uzay, birbirine bağlı bilgi işlem aygıtlarından oluşan bir alan olarak da tanımlanabilir.⁶ Siber uzayın temelleri, bilgisayarlar - sunucular, internet ve diğer türdeki ağlar ile iletişim kanallarıdır. İletişim, kablolar veya fiberler üzerinden, radyo iletimi yoluyla veya bilgi işlem ve depolama cihazlarının bir yerden bir yere fiziksel olarak taşınması yoluyla

² David Clark, *Characterizing, Cyberspace: Past, Present and Future* (MIT, CSAIL, 2010), 2-6.

³ Duncan B. Hollis ve Barrie Sander, *International Law and Cyberspace: What Does State Silence Say?* (Temple University Beasley School of Law Legal Studies Research Paper No. 2022-22), 1-3.

⁴ Jonathan Zittrain, *The Future of the Internet And How to Stop It* (London: Yale University Press, 2008), 7-10.

⁵ Katie Hafner ve Matthew Lyon, *Where Wizards Stay Up Late - The Origins of the Internet* (New York: A Touchstone Book, 1998) 7-9.

⁶ Hollis ve Sander, *International Law and Cyberspace*, 1-3.

gerçekleşebilmektedir⁷.

Bilgi sistemleri ve internet tarafından yönlendirilen siber uzay, insanların birbirleriyle bağlantı kurması, etkileşim kurması ve işbirliği yapması için yeni araçlar sağlayarak çevremizi olağanüstü şekillerde dönüştürmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojisinin bileşenlerinin sürekli evrimi, temel dijital bileşenlerdeki ilerlemeler ve buna karşılık gelen maliyet düşüşleri, internetin dünya çapında giderek daha kolay erişilebilir ve kullanılabilir hale geldiğini göstermektedir. Sonuç olarak, siber uzay, yenilikler, girişimler, sosyal ağlar ve suç için yeni bir odak noktası haline gelmiştir⁸.

3. Devletlerin Siber Saldırıları ile İlgili Tutumları

Devletler siber uzay ortamına ilgi duymaya başladıkça, bu alanın siyasi, askeri ve istihbarat amaçları için nasıl kullanılabileceğiyle de daha fazla ilgilenmeye başlamışlardır. Bu durum, devletlere siber uzayda küresel ölçekte daha hızlı ve nispeten daha ucuz bir şekilde faaliyet göstermenin bir yolunu sunmuştur. Devletler siber uzayda gerçekleştirdikleri faaliyetlerini hem gizlice hem de örtülü olarak yapabilmektedirler.⁹ Devletler, siber uzayda çeşitli saldırgan 'siber operasyonlar' gerçekleştirebilirler. Bu saldırılara şu örnekler verilebilir: (i) bilgisayar sistemlerinin, ağlarının veya destekledikleri altyapının kullanılabilirliğini veya bütünlüğünü bozan veya devre dışı bırakan siber saldırılar, (ii) siber casusluk normalde gizli olan verilere yetkisiz erişim sağlayan bilgi operasyonları ve (iii) hedef kitlenin tutum veya davranışlarını yazarların çıkarlarıyla uyumlu olacak şekilde değiştirmek veya güçlendirmek için dijital kaynakları bilişsel amaçlarla kullanan bilgi operasyonlarıdır. Bu operasyonların birçoğunun 'vekilleri' içermesi, çevrimiçi etkinliği bir devletin yönetimi veya kontrolü altında sınırlandırma çabalarını daha da karmaşık hale getirmektedir.¹⁰

Siber operasyonlar, siber uzayın yapısı gereği, çoğu zaman önceden tespit edilemeden ya da gözlemlenmeden gerçekleşir ve gözlemlense bile herhangi bir kişiye atfedilemeyebilir. Özellikle devlet destekli siber operasyonların gizli ve örtülü doğası, siber uzayla ilgili yapılan

⁷ Zittrain, *The Future of the Internet And How to Stop It*, 7-10.

⁸ Uche Mbanaso ve Emmanuel S. Dandaura, "The Cyberspace: Redefining A New World", *OSR Journal of Computer Engineering*, Volume 17, Issue 3, (2015), 18.

⁹ Hollis ve Sander, *International Law and Cyberspace*, 1-3.

¹⁰ Laura DeNardis, *The Global War for Internet Governance* (London: Yale University Press, 2014), 12.

düzenlemelere ilişkin devletlerin isteksiz kalmasını anlaşır kılmaktadır. Bu noktada derin ve sıg gizli siber operasyonları birbirinden ayırmak önemlidir. Derin gizli operasyonlar, varlığı henüz kamuya açıklanmayan bir devlete atfedilebilecek eylemleri kapsamaktadır. Sıg gizli operasyonlar ise varlığı kamuya açık hale gelen (örneğin, sızıntılar, kısmi ifşaatlar veya diğer aktörlerin tespiti yoluyla) ancak içeriği belirsiz kalan bir devlete atfedilebilen eylemleri kapsamaktadır.¹¹ Ayrıca gizli olmayan, gizli olan ve yarı gizli siber operasyonlar arasında da bir ayırım yapılabilir. Gizli olmayan operasyonlar, eylemde bulunan devlet tarafından resmi olarak kabul edilen bir devlete atfedilebilen eylemlerdir. Gizli operasyonlar, bir Devlete atfedilebilen ve eylemde bulunan devlet tarafından resmi olarak kabul edilmeyen eylemler olarak tanımlanmaktadır. Yarı gizli operasyonlar ise bir devlete atfedilebilen, kısmen kabul edilen, gerçekleştikten sonra bir noktada kabul edilen veya eylemde bulunan devletin resmi onayı olmadan rapor edilen ve varsayımsal olarak gerekçelendirilen eylemlerdir.¹²

Siber uzayda bugüne gerçekleştirilen siber saldırılarda, saldırıya uğrayan devletler genellikle duruma tepkisiz kalmıştır. Örneğin 2010 yılında İran'da nükleer santrallere gerçekleştirilen Stuxnet siber saldırısında İran'ın herhangi bir tepkisi olmamıştır. İran'ın bu tepkisizliği, dış nedenlerden ziyade iç işletme sorunlarından kaynaklandığı varsayılmakta ve İran olayı 'büyük bir siber saldırı' olarak nitelendirilerek, ABD ile İsrail'i kötü niyetli bilgisayar solucanını yaymakla suçlamıştır. Ancak İran Stuxnet saldırısının uluslararası hukuka aykırı bir eylem olduğuna dair iddiası uluslararası kamuoyunda herhangi bir karşılık bulmamıştır.¹³

Siber uzayda gerçekleştirilen saldırılar ile ilgili devletler, olayın uluslararası hukuk kapsamındaki niteliği konusunda farklı düşünceler taşıyarak, genel olarak siber saldırı gerçekleştiren devletlerin davranışlarını kınamakla yetinmişlerdir. Örneğin ABD Dışişleri Bakanı John Kerry, 2014'te Sony Pictures Entertainment'a yönelik siber saldırının Kuzey Kore'nin "uluslararası normlara açıkça saygısızlığını" gösterdiğini öne sürerken, olayı kınamakla yetinmiş, uluslararası hukukun bu konuda adım atması konusu gündeme

¹¹ Milton L. Mueller, *Networks and States: The Global Politics of Internet Governance* (Massachusetts Institute of Technology 2010), 60-61.

¹² David P. Fidler, "Whither the Web?: International Law, Cybersecurity, and Critical Infrastructure Protection", *Articles by Maurer Faculty*, (2015): 2452.

¹³ Fidler, *Whither the Web?*, 8.

getirilmemiştir.¹⁴ 2016 ABD başkanlık seçimleri döneminde gerçekleştirilen siber saldırı iddialarına ilişkin olarak ABD, saldırının Kuzey Kore tarafından gerçekleştirildiğini iddia etmiş ve ABD başta olmak üzere Birleşik Krallık, Avustralya, Kanada, Japonya ve Yeni Zelanda, yapılan siber saldırıyı kınamakla yetinmişlerdir. Söz konusu devletler siber saldırı ile ilgili olarak uluslararası hukuk kurallarının konuya ilişkin düzenlemelerine ihtiyaçtan hiç bahsetmemişlerdir.¹⁵

İstisnai olarak, devletler, düşmanca siber operasyonların başka bir devlete atfedilmesi neticesinde bunun uluslararası hukuku ihlal ettiği iddialarını (uluslararası hukukun hangi belirli kurallarının ihlal edildiği konusunu net bir şekilde belirtmeden) da ifade etmişlerdir. Örneğin Ekim 2018'de Birleşik Krallık ve ABD, Rus askeri istihbarat teşkilatı tarafından siyasi kurumlara, işletmelere, medya kuruluşlarına ve uluslararası bir spor ajansına karşı yürütülen bir dizi siber operasyonu ifşa etmiş ve bu durumu kınamışlardır.¹⁶ Birleşik Krallık Dışişleri Bakanlığı saldırıyı kınamanın ötesinde, Rusya'nın bu davranışının, uluslararası hukuk kurallarının ihlali anlamına geldiğini belirtmiştir. Hollanda ise saldırıyı "uluslararası hukukun üstünlüğünün baltalandığı" şeklinde değerlendirirken¹⁷, Kanada Rusya'nın kötü niyetli siber faaliyetlerinin "uluslararası hukuku hiçe saydığını ve kurallara dayalı uluslararası düzeni baltaladığı" yönünde açıklamada bulunmuştur.¹⁸ Rusya'nın Birleşik Krallık'a gerçekleştirmiş olduğu iddia edilen siber saldırılar ile ilgili suçlamalar iddia edilen operasyonlarının uluslararası hukuku ihlal edip etmediği veya uluslararası hukukun hangi kurallarını ihlal ettiği yönünde tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

Kısacası siber uzayda siber saldırılardan mağdur olan devletler, ya da üçüncü devletler

¹⁴ U.S. Department of State, Condemning Cyber-Attacks by North Korea, Press Release 2014, <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2014/12/235444.htm>. (18.09.2024).

¹⁵ Thomas P. Bossert, "It's Official: North Korea Is Behind WannaCry", 2017, <https://www.wsj.com/articles/its-official-north-korea-is-behind-wannacry-1513642537>, (18.09.2024).

¹⁶ UK National Cyber Security Centre, Reckless Campaign of Cyber-attacks by Russian Military Intelligence Service Exposed, Press Release, 2018, <https://www.gchq.gov.uk/news/reckless-campaign-of-cyber-attacks-by-russian-military-intelligence-service-exposed>, (19.09.2024).

¹⁷ Ministry of Defence of the Netherlands, Netherlands Defence Intelligence and Security Service Disrupts Russian Cyber-operation Targeting OPCW, 2018, <https://english.defensie.nl/topics/cyber-security/russian-cyber-operation>, (19.09.2024).

¹⁸ Global Affairs Canada, Canada identifies malicious cyber-activity by Russia, 2018, <https://www.canada.ca/en/global-affairs/news/2018/10/canada-identifies-malicious-cyber-activity-by-russia.html>, (19.09.2024).

saldırıları sadece kınamakla yetinmektedir. Efrony ve Shany'nin de belirttiği gibi, günümüzde siber saldırılara maruz kalan devletlerin, siber operasyonlarla karşı karşıya kaldıklarında davranışlarına yön verecek uluslararası hukuk kuralları ile ilgili çok az şey bulunmaktadır.¹⁹ Bu bağlamda siber saldırılardan etkilenen devletlerin, siber saldırıları sadece kınaması ya da saldırılar sonrası sessiz kalması konu ile ilgili uluslararası hukuk kurallarının oluşturulup, yürürlüğe girmesini daha da zorlaştırmaktadır.

4. Siber Uzay ile İlgili Uluslararası Hukuk Kurallarını Belirleme Konusunda Yaşanan Uyuşmazlıkların Nedenleri

Siber saldırılara maruz kalan devletlerin, saldırıya uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde cevap verilmesi hususunda isteksiz kalmaları konusunun en önemli sebebi siber operasyonların gizli ve/veya örtülü niteliği nedeniyle, bunların tepki gerektiren bir uygulama olarak nitelendirilmesinin oldukça zor olmasıdır. Uluslararası hukukta devlet uygulamalarının, devlet uygulaması olarak nitelendirilebilmesi için kamuya açık olması gerektiği yaygın olarak ileri sürülmektedir.²⁰ Uluslararası Hukuk Komisyonu raporlarına göre, devletlerin gerçekleştirmiş olduğu uluslararası hukuka aykırı gizli bir fiziksel eylem ortaya çıkarsa, devlet bu davranışının yasal olarak haklı olduğunu (meşru savunma) iddia etmeye çalışmadığı sürece, devletin uluslararası sorumluluğu doğacak ve davranış uluslararası hukuka aykırı bir davranış olarak nitelendirilecektir.²¹ Bu durum, siber operasyonlar yürüten bir devletin, gizli bir siber operasyonu kabul etmediğinde, saldırı fiziksel bir saldırı gibi ispat edilemeyeceğinden devletin sorumluluğu konusu önemli bir sorun yaratmaktadır. Siber saldırı eyleminde bulunan devletin, davranışının uluslararası hukuka uygun bir 'uygulama' (meşru savunma) olduğunu iddia etmesi ise konuyu başka bir boyuta taşıyacaktır. Bu davranışın uluslararası hukuk açısından geçerli olabilmesi için siber saldırıya uğrayan Devletin, saldırıya yanıtını siber uzayda vermesi

¹⁹ Efrony D. ve Shany Y. A Rule Book on the Shelf? Tallinn Manual 2.0 on Cyberoperations and Subsequent State Practice, *American Journal of International Law*, 112(4), (2018):583-657.

²⁰ Maurice Mendelson, "The Subjective Element in Customary International Law", *The British Year Book of International Law*; Oxford Vol. 66, Iss. 1, (1996): 177 – 208.

²¹ International Law Association Committee on Formation of Customary (General) International Law, *Statement of Principles Applicable to the formation of General Customary International Law (Report of the 69th Conference 1, ILA, London, 2000) 15.*

gerekecektir.²²

Siber saldırılara karşı devletlerin saldırıya uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde cevap verilmesi hususunda isteksiz kalmaları konusunda bir diğer neden, birçok devletin bu alanda siber casusluk faaliyetleri yürütmek istemesi olarak düşünülebilir. Günümüzde devletler siber casusluğu kendileri aleyhine gerçekleştirilecek yasa dışı eylemlere karşı yasal bir istisna yol olarak ya da bu durumu tamamen uluslararası hukukun kapsamı dışında gören bir konu olarak değerlendirmektedirler. Örneğin ABD Savunma Bakanlığı Baş Hukuk Müşavirliği pek çok devletin yabancı ağlara yönelik kamuya açık olarak bilinen sayısız siber saldırı vakasına tam veya kısmen tepkisiz kalınması göz önüne alındığında, devletlerin egemenliğinin siber uzayda her zaman uluslararası hukukun temel kuralı olarak işlev gördüğü fikrini reddettikleri sonucunun doğduğunu belirtmiştir.²³ ABD Savunma Bakanlığının tespiti siber casusluk ile ilgili faaliyetlerin uluslararası hukuk açısından değerlendirilmesi bakımından önem teşkil etmektedir.

Siber uzay ile ilgili uluslararası hukuk kurallarını belirleme konusunda yaşanan uyuşmazlıkların temel nedenlerinden bir diğeri de devletlerin siber uzayda uygulanacak uluslararası hukuk kurallarına uyma konusunda gösterecekleri tutumdur. Devletler uluslararası belgelere yalnızca rıza göstererek, kendi özgür siyasi iradelerini kullanarak katılırlar. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde devletler, bağımsız ve tarafsız kolluk kuvvetlerinin zorunlu yargı yetkisini tanıyan bağlayıcı antlaşmalara katılmayı sıklıkla reddederler. Uluslararası toplum, bu tür bir taahhütte bulunma isteksizliğini pragmatik bir yaklaşımı benimseyerek telafi etme eğilimindedir. Buna göre siber uzay ile ilgili uluslararası hukuk kurallarına uyulması, uluslararası belgeler tarafından kurulan uyum sistemleri, zorunlu kolluk kuvvetleri veya cezalandırıcı önlemler yerine işbirliği ve koordinasyon yoluyla doğrulamaya yoğunlaşabilecektir²⁴.

²² William Thomas Worster, “The Effect of Leaked Information on the Rules of International Law”, *American University International Law Review*, 28 no. 2 (2013): 443-488.

²³ Paul C. Ney, DOD General Counsel Remarks at U.S. Cyber Command Legal Conference, 2020, <https://www.defense.gov/News/Speeches/speech/article/2099378/dod-general-counsel-remarks-at-us-cyber-command-legal-conference/>, (19.09.2024).

²⁴ Dan Efrony, “Enhancing Accountability in Cyberspace Through a Three-Tiered International Governance Regime”, *International Law Studies*, Vol. 103, (2024), 399.

Yukarıdakiler veriler ışığında, kapsamlı devletler arası siber saldırıların bağlayıcı bir uluslararası sözleşme ve kabul edilebilir bir uluslararası kolluk kuvveti mekanizması kurulmasını tetiklemede başarısız olması şaşırtıcı değildir. Bu nitelikteki araçlar ve mekanizmalar, gelişmiş siber yeteneklerle ilişkili riskleri önemli ölçüde azaltmak ve devletlerin bu yetenekleri istismar etme ve yasadışı, gizli siber operasyonlara girme cazibesini sınırlamak için elzemdir. Ancak, küresel sistemde devletler arasında işleyen bir uluslararası yasal siber güvenlik rejiminin unsurlarını oluşturma konusunda fikir birliğine varmak şu anda bir hayal gibi görünmektedir²⁵.

Siber saldırıya maruz kalan bir devletin, siber operasyonlara karşı tepkisiz kalması konuya uluslararası hukuk açısından önem vermediği olasılığını ortaya çıkarmaktadır.²⁶ Devletler günümüzde düşmanca amaçlarla gerçekleştirilen siber saldırıları açıkça yasal terimlerle kınasın veya kınamasın, bu tür eylemleri onaylanmadığının sinyalini vermeleri son derece önemlidir. Başka bir deyişle, devletler zaman içinde siber operasyonları sürekli olarak istenmeyen ancak uluslararası hukuka aykırı olmayan bir şekilde kınaması durumunda, devletler bir noktada uluslararası hukukun bu tür eylemleri yasaklamadığı veya en azından uluslararası hukukun 'gerçek bir kuralını' dönüştürmediği sonucunu ortaya çıkarabilecektir.²⁷

5. Siber Operasyonlara Uygulanacak Uluslararası Hukuk Kuralı Sorunu ve

Devlet Açıklamaları

Devletlerin siber uzayda siber operasyonları yürütmeye ilgi duymaya başlaması, genel olarak bu davranışı düzenleyen ilgili uluslararası yasal çerçevelerin düzenlenmesi konusunda uyuşmazlıkların yaşanmasına neden olmuştur. Ancak yaşanan bu uyuşmazlıklar siber uzayın imkanları düşünüldüğünde, devletlerin internet yönetişimi gibi siber operasyonları büyük ölçüde uluslararası hukukun kapsamı dışında, özel olmayan bir durum olarak mı görmesi gerektiği, yoksa buna açık bir itiraz olmadığı sürece önceden var olan genel uluslararası hukuku kurallarına ve ilkelerine tabi mi görmesi gerektiği gibi soruları daha fazla tartışır hale getirmiştir. Çalışmanın bu bölümünde siber uzay ile ilgili uluslararası hukuk kuralları oluşturma çabaları

²⁵ Efrony, "Enhancing Accountability in Cyberspace", 400.

²⁶ Worster, The Effect of Leaked Information on the Rules of International Law, 445.

²⁷ Mendelson, The Subjective Element in Customary International Law, 180.

incelenecektir.

Siber uzayda uluslararası hukuk kurallarının uygulanmasına yönelik çalışmalara Birleşmiş Milletler Uluslararası Güvenlik Bağlamında Enformasyon ve Telekomünikasyon Alanındaki Gelişmelerle İlgili Hükümet Uzmanları Grubu (BM HUG) önemli bir katkı sağlamıştır²⁸. BM HUG sırasıyla 2013 ve 2015'teki üçüncü ve dördüncü tur görüşmelerinde siber uzay ile ilgili bazı konularda fikir birliğine ulaşmayı başarmıştır²⁹. Görüşmeler neticesinde fikir birliğine varılan temel konu, uluslararası hukuk kurallarının, özellikle BM Şartı'nın siber uzaya uygulanabilir olduğu ilkesini teyit edilmiş ve siber uzayda sorumlu devlet davranışı için bağlayıcı olmayan on bir normdan oluşan bir liste³⁰ üzerinde anlaşılmıştır. Liste siber uzaya ile ilgili uluslararası hukuk kurallarının oluşmasında önemli bir adım olsa da, uluslararası hukukun siber uzaya uygulanmasına yönelik önemli siyasi ve yasal engelleri çözmeyi başaramamıştır³¹.

Siber uzay ile ilgili günümüzde uluslararası hukuk açısından en önemli metin Tallinn Kılavuzları olmuştur. Orijinal adı “Siber Savaşa Uygulanabilir Uluslararası Hukuka İlişkin Tallinn El Kitabı” olan Tallinn Kılavuzları, uluslararası hukukun, özellikle *de jus ad bellum* ve uluslararası insancıl hukuk kurallarının siber çatışmalar ve siber savaflara nasıl uygulandığına ilişkin akademik, bağlayıcı olmayan bir çalışma özelliği taşımaktadır. Tallinn Kılavuzları, 2009 ve 2012 yılları arasında Tallinn merkezli Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization - NATO) İşbirlikçi Siber Savunma Mükemmeliyet Merkezi'nin daveti üzerine yaklaşık yirmi uzmandan oluşan uluslararası bir grup tarafından yazılmıştır. Tallinn Kılavuzunun ilk baskısı uluslararası hukuk kurallarının siber uzaya uygulanabilirliği ile ilgili şu ifadelerle yer vermektedir;

Uluslararası hukuk kurallarının siber uzaya uygulanması ile ilgili eşik soruları, mevcut yasanın siber sorunlara uygulanıp uygulanmayacağı ve uygulanıyorsa nasıl uygulanacağıdır. Konuyla ilgili görüşler, silahlı çatışma hukukunun tam olarak uygulanmasından, Uluslararası Adalet Divanı'nın bu yasanın 'kullanılan silahlara bakılmaksızın her türlü güç kullanımına'

²⁸ Efrony, “Enhancing Accountability in Cyberspace”, 400.

²⁹ Efrony, “Enhancing Accountability in Cyberspace”, 400 – 401.

³⁰ Group of Governmental Experts on Developments in the Field of Information and Telecommunications in the Context of International Security, A/70/174, 22 Temmuz 2015.

³¹ Efrony, “Enhancing Accountability in Cyberspace”, 400 – 401.

uygulanacağı yönündeki açıklamasına paralel olarak Uluslararası Sürekli Adalet Divanı'nın katı bir şekilde uygulanmasına kadar uzanmaktadır. Uluslararası Adaletin, uluslararası hukukta yasaklanmayan eylemlere ilişkin beyanlarına genel olarak izin verilmektedir.³²

2013 yılında, Birleşmiş Milletler (BM) Hükümet Uzmanları Grubu'nun hazırlamış olduğu raporda, uluslararası hukukun genel uygulanabilirliğinin siber uzay için de mümkün olabileceğini belirtmiştir.³³ O tarihten bu yana bu tutum BM Genel Kurulu ve çeşitli bölgesel uluslararası örgütler tarafından da yinelenmiştir. Bununla birlikte, uluslararası hukukun genel olarak uygulanmasına ilişkin varoluşsal sorunların çözümü, yalnızca hangi uluslararası hukukun uygulanacağı konusundaki tartışmalara da kapı açmıştır. Örneğin, başta Çin olmak üzere birçok devlet, uluslararası insancıl hukuk kurallarının siber uzayda gerçekleşen davranışlara uygulanmasını kabul etmeye direnmiştir.³⁴ Diğer mevcut uluslararası hukuk doktrinleri ve mekanizmaları (örneğin, durum tespiti, karşı önlemler) benzer zorluklarla karşılaşmıştır.

2012 yılında ABD, uluslararası hukuk kurallarının siber uzaya nasıl uygulanabileceğine ilişkin resmi görüşlerini detaylandırmaya başlamıştır.³⁵ Diğer (çoğunlukla Batılı) devletler de kendi tek taraflı beyanlarını yayınlamaya bu örnekleri takip etmişlerdir. Şu anda 25'ten fazla devlet, uluslararası hukuk kurallarının siber uzaya uygulanmasına ilişkin ulusal görüşlerini kamuoyuna sunmuş ve BM Açık Uçlu Çalışma Grubu (OEWG) tüm devletlere bunu yapma çağrısında bulunmuştur.³⁶

Siber uzayda uluslararası hukuk kurallarının oluşturulmasına yönelik devlet açıklamalarına bir diğer örnek “Siber Uzayda Sorumlu Devlet Davranışını Geliştirmeye İlişkin

³² Michael N. Schmitt, Tallinn Manual on the International Law Applicable to Cyber Warfare: Prepared by the International Group of Experts at the Invitation of the NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence, (Cambridge: Cambridge University Press 2013), 15.

³³ See Report of Group of Governmental Experts on Developments in the Field of Information and Telecommunications in the Context of International Security, U.N. Doc. A/68/156/Add.1, (Sept. 9, 2013).

³⁴ Julian Ku, How China's Views on the Law Jus Ad Bellum Will Shape its Legal Approach to Cyberwarfare, Aegis Paper No. 1701 (Stanford: Hoover Institution, 2017).

³⁵ Harold Hongju Koh, Harold Koh on International Law in Cyberspace, <https://opiniojuris.org/2012/09/19/harold-koh-on-international-law-in-cyberspace/>, (3.10.2024).

³⁶ Report of Group of Governmental Experts on Advancing Responsible State Behaviour in Cyberspace in the Context of International Security, UN Doc. A/76/135 (May 28, 2021).

Ortak Beyanname³⁷'dir". ABD öncülüğünde, yirmi sekiz BM üye devletinin³⁸ uluslararası girişimi çerçevesinde yayınlanan Beyanname, devletlerin "Bağlayıcı Olmayan Normlar Listesi"ni ihlal etmelerinden sorumlu tutulması ve uluslararası hukuka uygun olarak şeffaf bir şekilde maliyetler uygulanması taahhüdünü içermektedir. Şubat 2020'de, yirmi sekiz ortak Devletten on beşi, Rusya'nın Rus askeri istihbarat teşkilatı tarafından yürütülen yıkıcı bir siber kampanyanın sorumluluğunu üstlenmesinde Gürcistan'ın yanında olduklarını açıklamış ve bu Devletler Rusya'yı kınayıp, Bağlayıcı Olmayan Normlar Listesine uymaya çağırmıştır³⁹. 2020 yılından beri bu girişim de siber uzayda uluslararası hukuk kurallarının uygulanması konusunda yeteri kadar gündeme getirememiştir.

Devletlerin bu tür açıklamalarına rağmen, siber saldırılar ile ilgili kuralların oluşturulmasında yaşanan isteksizlik ya da konuyu sadece kınamakla yetinmesi siber uzay kuralları oluşturulması çabalarına zarar vermektedir. Bu noktada önemli bir sorun ile karşılaşmaktayız. Uluslararası hukuk bu isteksizlikleri nasıl değerlendirmelidir? Genel olarak uygulanabilir uluslararası hukuk kurallarının devletleri siber uzayda zaten bağladığı konusunda ısrar edenler için, bu ifadelerin hiçbir önemi olmadığı sonucu çıkarılabilir. Örneğin Dapo Akande, Antonio Coco ve Talita Dias şunu vurguluyor:

Uluslararası hukukun güç kullanma yasağı (BM Antlaşması Madde 2/4), müdahale etmeme kuralı genel uluslararası hukuk kapsamında ilgili koşullar altında her türlü devlet faaliyetine uygulanabilir. Dolayısıyla, uluslararası hukuk ve uluslararası insancıl hukuk kuralları, siber uzayda belirli devlet uygulamalarına ve diğer yeni teknolojilere uygulanabilirliğine ilişkin daha fazla kanıt ihtiyacı duyulmamaktadır.⁴⁰

Ancak bazı uzmanlara göre siber uzayın yapısı ve burada gerçekleştirilen eylemler ile

³⁷ Joint Statement on Advancing Responsible State Behavior in Cyberspace, <https://www.state.gov/joint-statement-on-advancing-responsible-state-behavior-in-cyberspace/>, (4.10.2024).

³⁸ Avustralya, Belçika, Kanada, Kolombiya, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Macaristan, İzlanda, İtalya, Japonya, Letonya, Litvanya, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, Polonya, Kore Cumhuriyeti, Romanya, Slovakya, Slovenya, İspanya, İsveç, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri.

³⁹ UK condemns Russia's GRU over Georgia cyber-attacks, <https://www.gov.uk/government/news/uk-condemns-russias-gru-over-georgia-cyber-attacks> (4.10.2024).

⁴⁰ Dapo Akande, Antonio Coco, and Talita de Sousa Dias, Old Habits Die Hard: Applying Existing International Law in Cyberspace and Beyond, EJILTALK! 2021, <https://www.ejiltalk.org/old-habits-die-hard-applying-existing-international-law-in-cyberspace-and-beyond>, (4.10.2024).

ilgili, devletlere yasal yükümlülükler atfetmeden önce devletlerin davranışlarını ya da uygulamalarını detaylandırmasını gerektirmektedir. Konu ile ilgili İsrail Başsavcı Yardımcısının görüşleri şu şekildedir;

Herhangi bir fiziksel alan için geçerli olan geleneksel bir kuralın siber alan için de geçerli olduğu otomatik olarak varsayılmaz. Devlet uygulamasının tanımlanmasındaki kilit soru, diğer alanlarda ortaya çıkan uygulamanın siber alanda öngörülen faaliyetle yakından ilişkili olup olmadığıdır. Ayrıca, diğer alanlarda uygulanan örf ve adet kurallarının ortaya çıkmasına neden olan hukuk görüşünün alana özgü olmadığına da tespit edilmesi gerekmektedir. Siber alanın benzersiz özellikleri göz önüne alındığında, bu tür bir analizin özellikle ihtiyatlı bir şekilde yapılması gerekmektedir, çünkü çoğu zaman bu alanın yapısı ile ilgili farklılıklar mevcuttur.⁴¹

Sonuç olarak devletlerin siber uzay ile ilgili kuralların oluşturulması açıklamalarına rağmen, uluslararası hukukun siber uzayda nasıl uygulanacağına dair somut bir veri bulunmamaktadır. Bu noktada devlet dışı aktörlerin çalışmaları konu ile ilgili alandaki boşluğu doldurmaya çalışmaktadır. Özellikle iki Tallinn El Kitabı ve Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin çalışmaları bunun en belirgin örnekleridir. Bu çabalarda ifade edilen tutumlar, 'ilk harekete geçenler' olarak, sessizliklerini bozmaya karar veren devletler arasında bile etkili olmaya devam etmiştir.

5. Sonuç

Siber uzay ile ilgili kuralların oluşturulması noktasında devletler arasında yaşanan uyuşmazlıklar nedeniyle uluslararası hukuk kurallarının bu alana ne zaman veya nasıl uygulanacağı sorusu mevcudiyetini sürdürmektedir. Devlet dışı aktörlerin (örneğin, Tallinn Kılavuzları veya BM raporları) siber uzay üzerindeki çalışmaları, devletlerin tepkisini gerektirip gerektirmediğini veya bunun için yasal bir iddianın gerekli olup olmadığı ise siber uzay ile ilgili ayrı bir tartışma konusu oluşturmaktadır.

Siber uzayın yapısı incelendiğinde bu alanla ilgili olarak kuralların oluşturulmasında devletler arasında yaşanan uyuşmazlıklar bazı gerekçelere dayanarak mantıklı gelebilir.

⁴¹ Hollis ve Sander, International Law and Cyberspace, 3-5.

Devletler ve diğler paydaşlar siber uzay ile ilgili çalışmalarda yaşanan uyuşmazlıklar konusunu henüz açıkça kabul etmemiş olsalar bile, devlet siber operasyonları ve devletlerin siber uzaya ilişkin uluslararası hukuk kuralları beyanları incelendiğinde, henüz bu alan ile ilgili yeterli çalışmaların yapılmadığı görülmektedir.

Uluslararası hukuk ve siber uzay üzerine yapılan çalışmalar ele alınırken devletlerin konuya ilişkin çalışmalarında yaşanan uyuşmazlıklar, konu ile ilgili yasal düzenlemelerin oluşturulmasını zorlaştırmaktadır. Uluslararası hukuk bağlamında siber uzayın varlığı ve anlamı hakkındaki netlik sorunları ele aldığında, devletlerin bu alanda yapılacak düzenlemeler konusunda işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Devletlerin siber uzaydaki davranışları daha şeffaf hale gelse bile, her bir devletin teknolojiyi anlama kapasitesi, nasıl çalıştığı ve siber uzay kurallarının oluşturulmasındaki yaşanan uyuşmazlıklar, işbirliği konusunu ertelemeyecektir. Devletlerin büyük çoğunluğunun teknik bir konu olarak siber uzay konusunda yeterli anlayışa sahip olmaması nedeniyle, siber uzay şu anda kapasite sorularıyla doludur ve bu durum bazı devletleri teknoloji den anlayan aktörlerin davranış ve konuşmalarının gerisinde veya dışında bırakmaktadır. Ayrıca açıklık, şeffaflık, yetenek ve/veya duyarlılığın siber uzayda devletler arasında yaşanan uyuşmazlıkları açıklamaya yardımcı olup olmadığını değerlendirmek için işbirliğinden öte daha fazla araştırmaya da ihtiyaç bulunmaktadır.

Devletlerin siber operasyonlarına ve devletin uluslararası hukuka ilişkin beyanlarına ilişkin yaklaşımlar, siber uzay kurallarının oluşturulmasına ilişkin ek perspektiflerin faydasını göstermektedir. Çalışma sonucunda iki husus önem kazanmıştır. Bu hususlardan ilki siber uzayda gerçekleştirilen bazı davranış veya iddialara tepki verilmesi gerektiği konusunda yaşanan uyuşmazlıkların azaldığı ancak uluslararası hukuk kurallarının oluşturulması ile ilgili yaşanan uyuşmazlıkların devam ettiğidir. İkinci husus ise siber uzay ile ilgili uluslararası hukuku ilgilendiren kuralların veya düzenlemelerin yokluğu, bu alanı kullanmak isteyenleri tetiklemekte veya işlerini kolaylaştırmaktadır.

Sonuç olarak devletlerin uluslararası hukuk kurallarına uymaları konusunda yaşanan uyuşmazlıklar, uluslararası hukukun siber uzayda inşası üzerinde kendisini daha fazla hissettirmektedir. Giderek artan sayıda Devlet, bu kurallar veya normlarla ilgili tartışmalı yasal

konular hakkındaki görüşlerini kısmen açıklığa kavuşturmuş olsa da, siber uzayda normatif netlik ve şeffaflığa ulaşmak uzak bir hedef olmaya devam etmektedir.

Extended Summary

Due to disagreements between states regarding the establishment of rules regarding cyberspace, the question of when or how international law rules will be applied to this area continues to exist. Whether the work of non-state actors (for example, the Tallinn Guides or UN reports) on cyberspace requires a reaction from states or whether a legal claim is necessary for this constitutes a separate discussion topic regarding cyberspace.

When the structure of cyberspace is examined, disagreements between states regarding the establishment of rules regarding this area may seem logical based on some justifications. Even if states and other stakeholders have not yet openly accepted the issue of disagreements regarding studies regarding cyberspace, when state cyber operations and the declarations of states regarding international law rules regarding cyberspace are examined, it is seen that sufficient studies have not yet been conducted regarding this area.

When considering studies on international law and cyberspace, disagreements experienced in the studies of states on the subject make it difficult to establish legal regulations on the subject. When addressing the issues of clarity regarding the existence and meaning of cyberspace in the context of international law, there is a need for cooperation between states on regulations to be made in this area. Even if states' behaviors in cyberspace become more transparent, the capacity of each state to understand technology, how it works, and disagreements experienced in establishing cyberspace rules will not postpone the issue of cooperation. Since the vast majority of states do not have sufficient understanding of cyberspace as a technical issue, cyberspace is currently full of capacity questions, leaving some states behind or outside the behaviors and speeches of technologically savvy actors. In addition, more research is needed beyond cooperation to evaluate whether openness, transparency, capability, and/or sensitivity help explain disagreements between states in cyberspace.

Approaches to states' cyber operations and state declarations regarding international law demonstrate the benefits of additional perspectives on establishing cyberspace rules. As a result

of the study, two issues have gained importance. The first of these issues is that the disagreements experienced on the need to react to certain behaviors or claims made in cyberspace have decreased, but the disagreements experienced on the establishment of international law rules continue. The second issue is that the absence of rules or regulations regarding international law related to cyberspace triggers or facilitates the work of those who want to use this area.

As a result, the disagreements experienced on the compliance of states with international law rules make themselves felt more on the establishment of international law in cyberspace. Considering the advancement of technology and the advantages of cyberspace, the need for studies conducted on the establishment, functioning or effectiveness of international laws related to cyberspace is increasing day by day.

Kaynakça

- Akande, D., Coco, A., & Dias, .T. D. (2021), Old Habits Die Hard: Applying Existing International Law in Cyberspace and Beyond, EJILTALK! 2021, <https://www.ejiltalk.org/old-habits-die-hard-applying-existing-international-law-in-cyberspace-and-beyond>, (4.10.2024).
- Bossert, Thomas P., It's Official: North Korea Is Behind WannaCry, Wall Street Journal, 2017, <https://www.wsj.com/articles/its-official-north-korea-is-behind-wannacry-1513642537>. (18.09.2024).
- Clark, David, Characterizing Cyberspace: Past, Present and Future (MIT,CSAIL, 2010), 2-6.
- Denardis Laura, The Global War For Internet Governance, Yale University Press, 2014.
- Efrony, Dan, "Enhancing Accountability in Cyberspace Through a Three-Tiered International Governance Regime", International Law Studies, Vol. 103, (2024), 399.
- Fidler, David, ""Whither the Web?: International Law, Cybersecurity, and Critical Infrastructure Protection", Articles by Maurer Faculty, (2015): 2452.
- Global Affairs Canada, Canada identifies malicious cyber-activity by Russia, 2018, <https://www.canada.ca/en/global-affairs/news/2018/10/canada-identifies-malicious-cyber-activity-by-russia.html>, (19.09.2024).
- Group of Governmental Experts on Developments in the Field of Information and Telecommunications in the Context of International Security, A/70/174, 22 Temmuz 2015.
- Hollis Duncan B. & Sander, Baries, International Law and Cyberspace: What Does State Silence Say? (Temple University Beasley School of Law Legal Studies Research Paper No. 2022-22), 1-3.

- Hollis, Duncan, B. & Raustiala, K. (2023), The Global Governance of the Internet, in M. Barnett & D. Snidal (Eds.), The Oxford Handbook Of International Institutions. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4197418.
- International Law Association Committee on Formation of Customary (General) International Law, Statement of Principles Applicable to the formation of General Customary International Law (Report of the 69th Conference 1, ILA, London, 2000)
- Joint Statement on Advancing Responsible State Behavior in Cyberspace, <https://www.state.gov/joint-statement-on-advancing-responsible-state-behavior-in-cyberspace/>, (4.10.2024).
- Ku, Julian How China's Views on the Law Jus Ad Bellum Will Shape its Legal Approach to Cyberwarfare, Aegis Paper No. 1701 (Stanford: Hoover Institution, 2017).
- Koh, Harold Hongju, Harold Koh on International Law in Cyberspace, <https://opiniojuris.org/2012/09/19/harold-koh-on-international-law-in-cyberspace/>. (3.10.2014).
- Lyon Matthew ve Hafner Katie, Where Wizards Stay Up Late - The Origins of the Internet New York: A Touchstone Book, 1998
- Mbanaso, Uche & Dandaura, Emmanuel S., "The Cyberspace: Redefining A New World", OSR Journal of Computer Engineering, Volume 17, Issue 3, (2015), 18.
- Mendelson Maurice, "The Subjective Element in Customary International Law", The British Year Book of International Law; Oxford Vol. 66, Iss. 1, (1996): 177 – 208.
- Ministry of Defence of the Netherlands, Netherlands Defence Intelligence and Security Service disrupts Russian cyber-operation targeting OPCW, 2018, <https://english.defensie.nl/topics/cyber-security/russian-cyber-operation>, (19.09.2024).
- Mueller, Milton L., Networks and States: The Global Politics of Internet Governance Massachusetts Institute of Technology, 2010.
- Ney, Paul C., DOD General Counsel Remarks at U.S. Cyber Command Legal Conference, 2020, <https://www.defense.gov/News/Speeches/speech/article/2099378/dod-general-counsel-remarks-at-us-cyber-command-legal-conference/>, (19.09.2024).
- Report of Group of Governmental Experts on Advancing Responsible State Behaviour in Cyberspace in the Context of International Security, UN Doc. A/76/135 (May 28, 2021),
- Revision of the International Telecommunication Regulations, 17 ASIL INSIGHT (Feb. 7, 2013).
- Schmitt Michael N. Tallinn Manual on the International Law Applicable to Cyber Warfare: Prepared by the International Group of Experts at the Invitation of the NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence, Cambridge: Cambridge University Press 2013.
- UK National Cyber Security Centre, Reckless campaign of cyber-attacks by Russian military intelligence service exposed, Press Release, 2018, <https://www.gchq.gov.uk/news/reckless-campaign-of-cyber-attacks-by-russian-military-intelligence-service-exposed>, (19.09.2024).

UK condemns Russia's GRU over Georgia cyber-attacks, <https://www.gov.uk/government/news/uk-condemns-russias-gru-over-georgia-cyber-attacks> (4.10.2024).

U.S. Department of State, Condemning Cyber-Attacks by North Korea, Press Release (Dec. 18,2014), <https://2009-2017.state.gov/secretary/remarks/2014/12/235444.htm>. (18.09.2024).

Worster William Thomas, "The Effect of Leaked Information on the Rules of International Law", *American University International Law Review*, 28 no. 2 (2013): 443-488.

Zittrain, Jonathan, *The Future of the Internet And How to Stop It*, London: Yale University Press, 2008.

ABD Ulusal Güvenlik Stratejilerinin Evrimi: Değişim Dinamikleri ve Stratejik Süreklilik

Yusuf Zakir Baskın¹

Fatih Tekin²

Özet

ABD'nin ulusal güvenlik politikaları 1947 yılından itibaren kurumsal yapının konsolidasyonu, 1948'de savunma birimlerinin hiyerarşik yeniden yapılanması ve 1986'da çıkartılan Savunma Bakanlığı Yeniden Yapılandırılması yasaları ile tekamül ettirilerek günümüze ulaşmıştır. Bu kapsamda her Amerikan başkanının seçilmesine müteakip bir Uluslar Güvenlik Stratejisi (NSS) hazırlayarak Kongreye göndermesi zorunlu hale getirilmiştir. Bu zorunluluğa düzenli olarak uyulmamakla birlikte ilki 1987 yılında yayımlanan ve son olarak 2022 kamuoyu ile paylaşılan bu raporlar ABD'nin stratejik vizyonunu ortaya koymaktadır. Bu makalede 1947'den itibaren izlenen savunma stratejileri ve politikaları genel çerçeveleri itibariyle ele alınarak ABD'nin savunma vizyonunun tarihsel gelişimi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ulusal Güvenlik, Ulusal Güvenlik Politikaları, Ulusal Güvenlik Stratejileri, ABD.

The Evolution of US National Security Strategies: Dynamics of Change and Strategic Continuity

The national security policies of the USA have evolved since 1947 with the consolidation of the institutional structure, the hierarchical restructuring of the defense units in 1948, and the Department of Defense Restructuring laws enacted in 1986, and have reached the present day. In this context, it has been made mandatory for every American president to prepare a National Security Strategy (NSS) and submit it to Congress after being elected. Although this obligation is not regularly complied with, these reports, the first of which was published in 1987 and last shared with the public in 2022, reveal the strategic vision of the USA. In this article, the defense strategies and policies pursued since 1947 are discussed in their general frameworks and the historical development of the defense vision of the USA is attempted to be revealed.

Keywords: National Security, National Security Policies, National Security Strategies, USA.

¹ Dr. Öğrt.Gör. Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Bursa Işıklar Jandarma Astsubay Meslek Yüksek Okulu, Sosyal Bilimler Bölümü, yusuf.zakir.baskin@gmail.com, Bursa/Türkiye, ORCID ID: 0000-0002-4085-4022, Makale Geliş Tarihi: 04.09.2024, Makale Kabul Ediliş Tarihi: 11.10.2024

² Dr. Araş.Gör. İnönü Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, fatihtekin@inonu.edu.tr, Malatya/Türkiye ORCID ID: 0000-0003-2227-0784,

1. Giriş

Ulusal güvenlik bir devletin siyasi, ekonomik ve askeri çıkarlar doğrultusunda belirlediği değerler ve bu değerleri muhafaza etmeye yönelik çabaları olarak ifade edilebilir. Ulusal güvenlik politikaları ise bu kapsamda tüm devlet faaliyetlerine yön veren üst düzey bir politikanın adıdır³. Ulusal güvenlik kavramı ABD'nin güvenlik politikalarını oluşturma sürecinde en önemli dayanak unsuru olmuştur. Soğuk Savaşın ilk yıllarından itibaren ABD'nin güvenlik politikaları iki temel amaç etrafında şekillenmiştir; Liberal siyasi ve ekonomik düzenin geliştirilmesi ve komünist güçlerin çevrenmesi ve caydırılması. Bu iki temel amaca daha sonra Ortadoğu petrolünün temini ve terörizmle küresel mücadele de eklenmiştir.⁴

Soğuk Savaştan itibaren ABD'nin belirlediği ulusal güvenlik hedefleri hiçbir uluslararası kuruluşun veya anlaşmanın ABD'nin çıkarları için engel teşkil etmemesi, dünya egemenliğinde ABD'ye rakip olacak egemen bir gücün doğmaması, hedef ülkelerin tehdit yeteneği kazanmadan vurulması ve ABD çıkarları için gerektiğinde askeri güç kullanması olmuştur.⁵

Soğuk Savaştan günümüze ABD'nin izlemiş olduğu güvenlik politikaları ve yayımladığı Ulusal Güvenlik Strateji belgelerinde tehditler ve yöntemler zamanla değişse de neredeyse hepsinde ABD'nin sahip olduğunu iddia ettiği demokratik ve insan haklarını savunan ideal değerleri değişmemiştir. Çalışmanın temel sorunsalı ABD'nin yayınlamış olduğu strateji belgelerinin ABD'nin dış politika vizyonunu nasıl tanımladığı üzerine odaklanmaktadır. Bu çalışmanın amacı da ABD'nin yayınlanan Ulusal Güvenlik Strateji belgelerinde hem demokratik ve insan haklarını vurgulayan değerleriyle izlediği politikalar arasındaki çelişkiyi ortaya koymak hem de bu belgelerdeki tehdit algılamalarını ortaya çıkarmaktır. Bu noktada çalışma ABD'nin dış politika vizyonuna dair Türkçe literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir. Ayrıca çalışmada ABD'nin ulusal güvenlik yapılanmasına da yer verilerek

³ Fikret Birdişli, *Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik: Kavram, Teori, Uygulama*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), 2.

⁴ Richard K. Betts, *U.S. National Security Strategy: Lenses and Landmarks*, (Princeton: Princeton University, 2005), 5

⁵ Sait Yılmaz, *ABD İstihbaratı 1947-2013*, (Ankara: Kripto Yayınevi, 2013), 40.

ABD başkanlarının ulusal güvenlik ile ilgili doktrinleri de incelenmiştir. Bu çalışmada, ABD'nin Soğuk Savaş'tan günümüze kadar izlediği ulusal güvenlik politikalarının analizi, nitel bir araştırma yöntemi olan doküman analiziyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın ana kaynağını ABD'nin yayınlamış olduğu Ulusal Güvenlik Strateji belgeleri oluşturmaktadır. Bu belgeler, demokratik ve insan haklarını vurgulayan değerler ile tehdit algılamalarının nasıl şekillendiğini ortaya koymak amacıyla detaylı bir şekilde incelenmiştir.

2. Güvenlik ve Ulusal Güvenlik

“Güvenlik” kelime anlamıyla korku ve tehlikeden uzak olma durumu veya hissidir. Bu tanımlamadan da anlaşılacağı üzere güvenlik kavramı tek boyutlu değildir. Bu tanımlamadan güvenliğin bir psikolojik bir de fiziksel boyutu olduğunu anlamak mümkündür. Tarih boyunca güvenliğin fiziksel boyutu hep daha fazla ön plana çıkmıştır. Ulusal sınırlarını her türlü tehlikeden ve tehditten uzak tutmak devletlerin sahip oldukları güvenlik anlayışlarının temelini oluşturmuştur. Güvenliğin psikolojik boyutu ise öznel yönleri olan nesnel tehditleri içermeyen halkın veya devletin kendini güvende hissetmesi gibi farklı algılamalardan kaynaklanmaktadır.⁶

Güvenlik kavramı hem siyasetin hem de devletin var oluş nedenlerinin içerisinde yer alan bir kavram olmasına karşın “ulusal güvenlik” nitelemesiyle beraber devletin *öncelikli politikası (high politics)* şeklinde ele alınması 20. yüzyıl siyasal panoramasının bir sonucudur. Ulusal güvenlik kavramının temelini ülke sınırlarını ve devletin egemenliğini korumayı amaçlayan ülkesel güvenlik yaklaşımı oluşturmaktadır. Ulusal güvenliğin konusunu ulus devlete yönelik tehditler ve bu tehditlere karşı alınacak önlemler oluşturmaktadır. Ülkesel sınırlar ve devletin egemenliği gibi konular ulusal güvenliğin koruma alanlarını belirtmektedir.⁷

Ulusal güvenlik açısından tehdit algılamaları çoğunlukla anlaşılması zor ve görecelidir. Asıl tehdidin ne olduğu veya nelerin tehdit olabileceği korunmak istenen değerlerin merkezinde yer alan özneye göre değişmiştir. Örneğin devletin egemenliğini sarsacak veya devletin kurumsal yapısının işleyişini bozacak her türden girişim, devlet merkezli yaklaşımlarda tehdit olarak algılanırken bu tehditleri ortadan kaldırmak için demokratik olmayan ve bireysel

⁶ Çağrı Erhan, “ABD'nin Ulusal Güvenlik Anlayışı”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 56, sy. 4 (2001): 78.

⁷ Birdiqli, *Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik: Kavram, Teori, Uygulama*, 5-28.

özgürlükleri kısıtlayacak önlemler almaktan çekinilmemektedir. İnsan merkezli yaklaşımlarda ise devlet, bireylere hizmet eden ve bireylerin çıkarlarını gözetten bir araç olarak görülmekte liberal ve demokratik değerler ön plana çıkarılmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde "Ulusal Güvenlik Yasası" ile ulusal güvenlik kavramı ilk defa dile getirilmiştir. Bu yasanın amacı ABD'nin güvenlik anlayışını yeniden yapılandırmak, kurumsal koordinasyonu sağlamak ve ABD'nin çıkarlarını korumak olsa da ulusal güvenlik kavramının Soğuk Savaş yıllarında bir ideolojiye dönüştüğü söylenebilir. Ulusal güvenlik kavramı ABD'nin müttefiklerini komünizme karşı korumanın yanında Batı değerlerine karşı her türlü meydan okumayı karşılayacak biçimde yeniden tanımlanmıştır.⁸

3. ABD Ulusal Güvenlik Yapılanması

Amerikan Birleşik Devletleri'nde ulusal güvenlik yapılanması anayasaya uygun olarak gelişmiştir. Ulusal güvenlik üzerinde etkili olan güçler ABD Anayasası, ABD başkanı ve ABD Kongresi'dir. ABD'nin kurucuları seçimle başa gelen ve sivil siyasi otoriteyi oluşturan başkanın göreve atandığında silahlı kuvvetlerin başı olarak çalışmasını uygun görmüşlerdir. Aynı zamanda ABD Kongresi'ne orduların toplanması, donmanın oluşturulması ve savunma için vergi toplanması yetkileri ile donatılması uygun bulunmuştur.⁹

26 Temmuz 1947'de çıkarılan "Ulusal Güvenlik Yasası" ile ABD'nin ulusal güvenliği yeniden yapılandırılmış ve ulusal güvenliğin sağlanması için birçok kurum oluşturulmuştur. Bu yasa ile kara ve deniz kuvvetleri bakanlıkları yeni kurulan ABD Savunma Bakanlığı bünyesi altında toplanmış ve ABD'nin istihbarat faaliyetlerini yürütecek olan Merkezi Haber Alma Örgütü (CIA) kurulmuştur. Bu yasanın getirdiği en önemli kurum ise başkana dış politikada ve ulusal güvenlik politikalarında eşgüdüm sağlamasına yardımcı olmak için oluşturduğu ABD Ulusal Güvenlik Konseyi'dir (United States National Security Council- US NSC). 1947 Ulusal Güvenlik Yasası ABD'nin modern güvenlik yapılanmasının temelini oluşturur.¹⁰

⁸ Fikret Birdişi, "Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel ve Düşünsel Temelleri", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1, sy. 31 (2011): 152.

⁹ Mehmet Atay, "Amerika Birleşik Devletleri Milli Güvenlik Örgütlenmesi", *Avrasya Dosyası* 6 (2000): 106.

¹⁰ Office of the Historian, "National Security Act of 1947", [https://history.state.gov/milestones/1945-1952/national-security-act#:~:text=The%20National%20Security%20Act%20of,National%20Security%20Council%20\(NSC\).](https://history.state.gov/milestones/1945-1952/national-security-act#:~:text=The%20National%20Security%20Act%20of,National%20Security%20Council%20(NSC).) (10.08.2024).

Ulusal Güvenlik Yasası'nın dış politika da başkana verdiği yetkiler aslında ülkenin geleneksel dış politikasıyla uyuşmamaktaydı. Soğuk Savaş başlarken dönemin ABD Başkanı Harry S. Truman, komünizmin çevrelenmesi gerektiğini belirterek kongreden büyük destek almıştır. Oysaki ülkenin kurucuları ABD'nin dış politikada atılğan bir şekilde davranmasını engellemek için başkanın yetkilerini kısıtlamışlardı. Özellikle bazı liderler kurulacak düzenli bir ordunun askeri bir sınıf oluşturarak bireysel özgürlükleri tehdit etmesinden çekinmişlerdir.¹¹

Amerika Birleşik Devletleri'nin güvenlik politikalarının oluşum sürecini daha iyi anlamak adına ulusal güvenlik yapısını oluşturan kurumların incelenmesi önemlidir. Ulusal güvenlik yapılanmasını oluşturan bu kurumlar; ABD başkanı ve elit tabaka, ABD Ulusal Güvenlik Konseyi, ABD Kongresi, dışişleri bakanlığı ve ABD ulusal güvenliği ile ilgili diğer resmî kurumlardır.

3.1. ABD Başkanı ve Elit Tabaka

Ulusal güvenlik yapılanması içerisinde ABD başkanı merkezi rolü üstlenmektedir. ABD başkanı, ulusal güvenlik açısından temel olarak üç fonksiyonu yerine getirir; kaynak tahsisi, politika planlama, operasyonların koordinasyonu ve izlenmesi. Kaynak tahsisi için başkan Bütçe ve Yönetim Ofisi'ni kullanır. ABD başkanı ABD ordusunun komutanı olarak ülke güvenliğinin en üstteki unsurudur. ABD başkanı; diplomasi'nin başkanı, yasaların baş icracısı ve silahlı kuvvetlerin komutanı olması gibi birçok role sahiptir. Amerikan yönetiminde başkan ile kişisel dostluğu olan çeşitli gruplar dış politikanın oluşmasında başkana etki edebilirler. 2. Dünya Savaşı sonrası ABD dış politikasını etkileyen "Akıllı Adamlar", 1960 sonrası "En İyi ve En Parlak Grubu" ile Bush döneminde "Şahinler" bu gruplara örnek olarak gösterilebilir.¹²

3.2. Ulusal Güvenlik Konseyi

ABD Ulusal Güvenlik Konseyi (National Security Council), ulusal güvenlik ve dış politika konularını üst düzey ulusal güvenlik danışmanları ve kabine yetkilileri ile görüştüğü başkanın başlıca forumudur. Harry Truman'ın başkanlığından bu yana konseyin görevi, başkana ulusal güvenlik ve dış politika konusunda tavsiyelerde bulunmak ve yardımcı olmaktır.

¹¹ Stephen W. Hook ve John Spainer, *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşından Günümüze*, (İstanbul: İnkılap Yayınları, 2016), 52.

¹² Yılmaz, *ABD İstihbaratı 1947-2013*, 23.

Konsey ayrıca, çeşitli hükümet kuruluşları arasında bu politikaları koordine etmek için başkanın ana kolu olarak görev yapmaktadır.

ABD Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC), başkan tarafından yönetilir. Düzenli olarak katılanlar; başkan yardımcısı, dışişleri bakanı, hazine sekreteri, savunma sekreteri ve ulusal güvenlik işlerinden sorumlu başkan yardımcısıdır. ABD Genel Kurmay Başkanlığı, konseyin yasal askeri danışmanıdır. Diğer yürütme organlarının ve ajanslarının başkanları ve diğer üst düzey yetkililer uygun bulunduğu ABD Ulusal Güvenlik Konseyi toplantılarına davet edilir.¹³

ABD Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC), aslında 2. Dünya Savaşı sırasında dönemin ABD Başkanı Roosevelt'in dış politika kişisel yönetim ve tek başına karar alma tarzına tepki olarak çıkmıştır. Kongre, ABD Ulusal Güvenlik Konseyi aracılığıyla başkanın dış politikada tek başına keyfi kararlar alma ihtimalini azaltmak istemiştir. Günümüzde ABD Ulusal Güvenlik Konseyi'nin durumu 1947 tarihli Ulusal Güvenlik Yasası'nı hazırlayanların bile beklentilerinin çok ötesine geçmiştir. Ulusal Güvenlik Konseyi artık başkan denetleyen ve kısıtlayan bir kurum olmaktan çıkarak dış ve güvenlik politikalarının entegrasyonu, koordinasyonu ve başkan tarafından kontrolünün bir aracı haline gelmiştir.¹⁴

3.3. ABD Kongresi

ABD Kongresi, komiteler vasıtasıyla ulusal güvenlik konularında etkili olur. Çıkarılan yasalar komitelerin ürünleridir. ABD Kongresi'nde 20 farklı komite bulunmaktadır. Ulusal güvenlik ve dış ilişkiler komiteleri başkanın güvenlik ve dış politika kararlarına etki etmektedir. Kongrenin ayrıca savaş ilanı, devlet harcamalarının tahsisi ve yabancı devletlerle yapılan anlaşmaları onaylama gibi yetkileri de bulunmaktadır.¹⁵

3.4. ABD Dışişleri Bakanlığı

ABD Dışişleri Bakanlığı, güvenlikle beraber dış politikaların tümünde başkana danışman kaynağı olarak hizmet etmek ile beraber ülkenin ve vatandaşlarının menfaatlerini

¹³ The White House, "National Security Council", <https://www.whitehouse.gov/nsc/> (07.06.2024).

¹⁴ Şanlı Bahadır Koç, "Arzın Merkezine Seyahat: ABD Ulusal Güvenlik Konseyi", *Avrasya Dosyası* 11, sy.2 (2005): 246.

¹⁵ The United States House of Representatives, "Committees", <https://www.house.gov/committees/> (07.06.2024).

korumak gibi iki temel işlevi üstlenmiştir. Hükümetin dış işleri fonksiyonunu yerine getirmektedir.¹⁶

3.5. ABD Ulusal Güvenliği İle İlgili Diğer Resmi Kurumlar

Ulusal güvenlikle ilgili resmî kurumlardan birisi Beyaz Saray Yönetim ve Bütçe Ofisi'dir. Savunma bütçesini oluşturur ve başkanın ulusal savunma politikalarının mali boyutlarını karşılar. Başta ABD Savunma Bakanlığı olmak üzere bakanlıkların bütçelerini gözden geçirir ve başkanın önceliklerine uygun olmasını kontrol eder. Ayrıca ABD Hazine Bakanlığı, ABD'nin dış ekonomi politikası ile ilgili istihbaratı toplar ve üretir. Ekonomik vasıtaların gittikçe daha fazla güç unsuru olmaları nedeniyle ABD Hazine Bakanlığı'nın rolü artmıştır.¹⁷

4. Soğuk Savaş Dönemi ABD Ulusal Güvenlik Politikaları

20. yüzyıl öncesi dönemde ABD bir emniyet içerisinde olmuştur. Diğer tarafta 1815'te Viyana Kongresi sonrasında oluşturulan Avrupa kıtasındaki güç dengesi Avrupa'ya bir istikrar getirmiştir. İngiltere, Fransa, Rusya ve Avusturya tarafından etkin bir şekilde sürdürülen bu güç dengesi aynı zamanda ABD'ye George Washington'un "kalıcı ittifaklardan" kaçınma vaadini de tutma imkânı sağlamıştır. Washington'ın başkanlığa veda konuşmasında belirttiği "*bizim için yabancı ülkelere yönelik en büyük davranış kuralımız ticari ilişkilerimizi geliştirmek, onlarla mümkün olan en az siyasi ilişkiye sahip olmak*" düşüncesi uzun yıllar Amerikan dış politikasının temelini oluşturmuştur.¹⁸

George Washington'un halefleri, Washington'ın veda konuşmasındaki tavsiyelerine uyarak Amerika'nın dış politikasını bu doğrultuda oluşturmuşlardır. Bu politikaların sembolleşen hali ise 1823'te ilan edilen Monroe Doktrini'dir. Dönemin ABD Başkanı James Monroe 1823'te kongrede gerçekleştirdiği yıllık konuşmasının bir bölümünde kolonizasyonu reddederek, Avrupa'nın Yeni Dünyadaki ulusların içişlerine ve bağımsızlıklarına karışmamalarını belirtmiştir. Başkan Monroe ayrıca eğer Avrupalı devletlerden birini Latin Amerika devletlerini etkisi altına almaya çalışacak ve onları kontrol etmeye çalışacak olursa

¹⁶ Yılmaz, *ABD İstihbaratı 1947-2013*, 29.

¹⁷ Yılmaz, *ABD İstihbaratı 1947-2013*, 31.

¹⁸ Hook ve Spainer, *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşından Günümüze*, 52.

bunun dostluğa aykırı bir hareket gözüyle bakılacağını ilan etmiştir.¹⁹ Bu doktrin, Amerika kıtasının Avrupa devletlerinin sömürgeci ve müdahaleci girişimlerine kapalı olduğunu, bu tür müdahalelerin ABD tarafından bir tehdit olarak görüleceğini ifade etmektedir. Aynı zamanda, ABD'nin Avrupa'nın iç işlerine karışmayacağına dair bir taahhütte bulunur. Monroe Doktrini, Amerika kıtasında yeni sömürgeciliği engellemeyi amaçlayarak, ABD'nin bölgedeki liderliğini pekiştiren ve izolasyonist politikaların temelini oluşturan önemli bir ilkedir. ABD dış politikası İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar bu doktrin çerçevesinde şekillendirilmiştir.

12 Mart 1947'de Başkan Harry S. Truman, ABD Kongresi'nin ortak oturumunda ABD tarihinin en önemli konuşmalarından birini gerçekleştirmiştir. Truman konuşmasında totaliter rejimlerin, uluslararası barışın temellerine ve ABD'nin güvenliğine zarar vereceğini açıkça belirtmiş ve ABD Kongresi'nden Yunanistan ve Türkiye'ye askeri ve ekonomik yardım tahsis edilmesini istemiştir. Bu konuşma Soğuk Savaş'ın ilanı niteliğinde olmuştur. 2 Temmuz 1947'de Batı Avrupa ülkelerinin ekonomik olarak yeniden kalkınmalarını ve Batı Avrupa'da Sovyetler Birliği'nin etkisinin artması riskini önlemek üzere Marshall Planı ilan edilmiştir. Böylece ABD'nin Soğuk Savaş dönemindeki temel stratejisi olan çevreleme politikası başlamıştır.²⁰

Truman'ın stratejilerine ve güvenlik politikalarına yardımcı olacak kurul da 1947 yılında Ulusal Güvenlik Yasası (National Security Act) ile kurulmuştur. Bu yasa ile birlikte Amerika Birleşik Devletleri'nin gelecekteki güvenliği için kapsamlı bir program sağlamak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda devletin ulusal güvenlikle ilgili departmanları, kurumları ve işlevleri için entegre politika ve prosedürlerin oluşturulmasını sağlamak amacıyla yeniden bir organizasyon oluşturulmuştur. Ulusal güvenliğin koordinasyonu için bir ulusal güvenlik konseyi kurulmuştur. Konseyin görevi, askeri hizmetlerin ve hükümetin diğer dairelerinin ve kurumlarının daha etkin bir şekilde iş birliği yapmasını sağlamak için ulusal güvenlikle ilgili iç, dış ve askeri politikaların entegrasyonu konusunda başkana tavsiyelerde bulunmak şeklinde tanımlanmıştır. Bu yasada ayrıca ABD ulusal güvenliğini tehdit eden uluslararası faaliyetler;

¹⁹ Allan Nevins ve Henry Steele Commager, ABD Tarihi, (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2015), 198.

²⁰ Hook ve Spainer, *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşından Günümüze*, 52.

uluslararası terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı, kitle imha silahlarının yayılması ve organize suçlar şeklinde tanımlanmıştır.²¹

Truman Doktrini muhtevasında barındırdığı demokratik değerlere rağmen ilk olarak demokrasinin uygulanmadığı Yunanistan'a askeri yardımlar aracılığıyla uygulanmıştır. Bu bölgede ABD için yönetimin niteliği değil, ülkenin sahip olduğu stratejik konumu önemli olmuştur. Ancak ABD'nin Batı Avrupa'da izlemiş olduğu strateji Truman Doktrini'nin demokratik değerleriyle uyumludur. Yine de bu durum ABD için bir çelişki yaratmıştır. Demokratik olmayıp fakat stratejik bir konuma sahip olan bu ülkelerin korunması Sovyetler Birliği'nin çevrenmesini mümkün kılabilirdi ancak bunun ABD politikalarına olan güvenin zayıflaması ve ABD'nin itibarına zarar verme tehlikesi vardı.²²

Dönemin ABD Başkanı Harry Truman'ın dış politikasının temelini oluşturan ABD Dışişleri Bakanlığı'nda görevli Sovyetler Birliği uzmanı George F. Kennan aynı zaman da Sovyetler Birliği ile mücadele stratejisi olan "Çevreleme Stratejisini" formüle etmişti. Kennan, uzun vadeli bir strateji olan çevreleme için ABD'nin sabırlı, ihtiyatlı ve Sovyetler Birliği'nin eğilimlerine karşı uyanık olması gerektiğini vurgulamıştır. Kennan'a göre çevreleme politikası Sovyetler Birliği'nin dağılması ya da kademeli olarak tükenmesiyle sonuçlanacaktı. Bunun için ABD'nin güçten çok sabır ve dirayete ihtiyacı vardı.²³ George Kennan'ın stratejisi Truman yönetimi tarafından benimsenmiş ve Truman Doktrini ilan edildikten sonra dönemin ABD Dışişleri Bakanı George Marshall, 5 Haziran 1947'de Harvard Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada Batı Avrupa'nın ekonomik olarak kalkınmasının gerekliliğini vurgulamıştır. George Marshall'a göre sağlıklı bir ekonomi olmadan dünyada siyasi istikrarın varlığından söz edilemezdi.²⁴

2. Dünya Savaşı sonrasında ekonomik iflasın yanı sıra sosyal ve siyasal kargaşanın da içinde olan Batı Avrupa'daki yönetimler ABD'ye bağımlı olmaya mecbur kalmışlardır. ABD

²¹ National Security Archive, "National Security Act Amendments of 1949", <https://nsarchive.gwu.edu/document/28655-document-11-national-security-act-amendments-1949-10-august-1949> (11.07.2024).

²² Hook ve Spainer, *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşından Günümüze*, 45.

²³ Office of The Historian, "Kennan and Containment, 1947", <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/kennan> (06.08.2024).

²⁴ Theodore Allen Wilson, *The Marshall Plan, 1947-1951*, (New York: Foreign Policy Association, 1977), 2-5.

ise Sovyetler Birliği'nin etkisini Batı Avrupa'ya yaymasına müsaade edemeyeceği için bölgenin kalkınmasına yardımcı olmanın bir yolunu bulmak zorunda kalmıştır. ABD Dışışleri Bakanı George Marshall, Avrupalı devletlere birlikte kalkınmaları için bir plan tasarılamaları çağrısında bulunmuştur. ABD bu kalkınma programının fonlarını sağlamayı kararlaştırmıştır. Bu fonların sağlanmasından önce ise Avrupalı Devletler ilk adımı atması ve programı planlaması gerekmiştir. Bu dönem Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (OECD) Avrupa'nın kalkınmasının maliyetinin 33 milyar Amerikan doları olacağını hesaplamıştır. ABD, Marshall Planı teklifini Sovyetler Birliği dâhil bütün Avrupa ülkelerine sunmuştur. ABD sadece Batı Avrupa ülkelerini davet etmemiştir. Eğer ABD böyle yapmış olsaydı Soğuk Savaşı daha da şiddetlendirerek Avrupa'nın bölünmesinden sorumlu tutulabilirdi. ABD'ye göre Sovyetler Birliği'nin, Marshall Planı'nı reddederek Avrupa'nın bölünmesinden sorumlu olması gerekiyordu. Sovyetler Birliği'nin Marshall Planı'nı kabul etmesi halinde ise ABD yöneticileri ABD Kongresi'nin bu planı desteklemeyeceklerini biliyordu. Nitekim Sovyetler Birliği Marshall Planı'nı reddederek ABD'nin yaptığı bu blöfü görmemiştir.²⁵

1948 yılına gelindiğinde Sovyetler Birliği'nin Berlin'e abluka uygulaması ve Çekoslovakya'da darbe düzenlemesiyle Marshall Planı ile alınan ekonomik tedbirlerin Sovyet yayılmasına yeterince karşı koyamayacağı anlaşılmıştır. Ayrıca bu durum Sovyetler Birliği'nin saldırgan tutumunun ideolojik olacağı yönündeki güvenleri boşa çıkarmıştır. Askeri tedbirlerin alınmasının gerekliliğinin anlaşılmasından sonra ise 1949'da Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organization) kurulmuştur. Böylece çevreleme politikasının siyasi ve ekonomik safhasından sonra askeri safhası da gerçekleşmiştir.²⁶

Çevrelemenin askeri safhasını hiç şüphesiz 1950 yılında oluşturulan NCS-68 belgesi oluşturmuştur. Bu belge Soğuk Savaş sırasında ABD Hükümeti tarafından hazırlanan en etkili belgeler arasında yer almaktadır. 1975 yılına kadar da bu belgenin gizliliği korunmuştur. 9 bölümden oluşan bu belge yaşanan krizlerin arka planlarını, ABD'nin temel amaçlarını, Sovyetler Birliği'nin niyetlerini ve mevcut kapasitelerini, ABD'nin mevcut potansiyelini ve

²⁵ Hook ve Spainer, *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşından Günümüze*, 54-55.

²⁶ Betts, *U.S. National Security Strategy: Lenses and Landmarks*, 13.

mevcut riskleri içermektedir. Özellikle yaşanan krizlerin arka planı açıklanırken yaşanan iki büyük dünya savaşına, imparatorlukların yıkılmasına ve Rusya ile Çin’de gerçekleşen devrimlere değinilmiştir. Uluslararası güç dağılımının da temelden değiştiği vurgulanmıştır. Bu değişimin en önemli nedeni ise Almanya ve Japonya’nın savaşta kaybetmiş olmaları, İngiltere ve Fransa’nın savaş sonrası ekonomik ve siyasi alanlardaki güç kayıpları ve Sovyetlerin güçlenmesi olarak görülmüştür. ABD’nin temel amaçları da tarihsel misyonuna uygun bir şekilde, adaleti sağlamak, demokratik ve liberal değerleri savunmak şeklinde belirtilmiştir. Bu belgenin hazırlanmasında Dean Acheson, Paul Nitze ve George Kennan gibi isimlerin katkıları olmuştur. Bu belgede ABD’nin karşı karşıya olduğu en acil tehditlerden birinin Sovyetler Birliği olduğu ve yakında nükleer silahlar da dâhil olmak üzere daha fazla askeri kapasiteye sahip olacağı için Sovyet tehdidinin büyük ölçüde artacağı vurgulanmıştır. Ayrıca Sovyetler Birliği’ne karşı en etkili eylem tarzının, ABD ordusunun ve silahlarının sahip olduğu muazzam birikim ile karşılık vermek şeklinde olması gerektiği savunulmuştur. NSC-68, Amerika Birleşik Devletleri ve müttefiklerinin hedeflerine uygun olduğunda Sovyetler Birliği ile müzakere olasılığını dışlamamıştır. Fakat Sovyetler Birliği’ni caydırmanın tek makul yolunun, Harry Truman’ın hem konvansiyonel hem de nükleer silahların devasa bir birikimini desteklemesi olduğu sonucuna varılmıştır. Raporda, bu sonucun gerektirdiği askeri harcamalardaki önemli artışı finanse etmek için, hükümetin vergileri artırması ve diğer harcamaları azaltması önerilmiştir.²⁷

1952’de Truman görevi bırakırken ABD çevreleme politikasının sonucu olarak dünyanın dört bir yanında askeri varlığını arttırmış küresel bir aktör haline gelmişti. ABD komünizmle mücadeleyi her kıtada yürütüyordu. Bu mücadeleyle beraber ABD’nin savunma harcamaları giderek artmış ve ordudaki askeri sayısı da 3,5 milyona yaklaşmıştı. NATO’nun kurulup Yunanistan ve Türkiye’nin NATO’ya katılmasıyla beraber ABD, Doğu Akdeniz’de hâkimiyetini kurmuştu.²⁸ Truman dönemi ABD dış politikasının altın çağı olarak

²⁷ Office of The Historian, “NCS-68, 1950”, <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/NSC68#:~:text=NSC%2D68%20outlined%20a%20variety,the%20United%20States%20to%20attain> (12.07.2024).

²⁸ Behlül Özkan, “Soğuk savaş sonrası Amerikan dış politikası”, *SAREM Stratejik Arastirmalar Dergisi* 9, sy.16 (2011): 68.

görülmekteydi. Walker Isaacson ve Evan Thomas 1986 yılında yayınladıkları “The Wise Men: Six Friends and The World The Made” isimli çalışmalarında bu başarının altında yatan nedeni Truman’ın bir savaş kahramanı olması ve halkın ideolojik bir düşmana karşı birleşmesi olarak yorumlamışlardır.²⁹ Her ne kadar bu dönem ABD dış politika yapımının altın çağı olarak görülmüş olsa da Truman yönetiminin kongrenin üstesinden gelmesi hiç de kolay olmamıştır. ABD Anayasası, antlaşmaları müzakere etme yetkisini başkana devretmiş olsa bile kongre kararları araştırabilir, dış politika girişimleri için fonları bloke edebilir ve dış politikayı etkileyen yasaları çıkarabilir. Harry Truman’ın savunma bakanı olarak NATO’nun kurulmasında rol oynayan Robert Lovett, bu durumu ve kongre ile girdikleri mücadeleyi “*tıraş olmak ve apandisi aynı anda aldırarak*” şeklinde tanımlamıştır. Marshall Planı’nın hazırlanmasına yardım eden Paul Nitze ise bu süreçte 43 defa kongrenin önüne çıkmak zorunda kalmıştır.³⁰

Truman’ın diğer bir önemli başarısı ise bu süreçte kamuoyunu ikna etmesiydi. Truman yönetimi 250 komünist tümenenden oluşan iyi donanımlı, iyi eğitilmiş bir ordunun Batı Avrupa’yı kolayca istila edebileceğini iddia etmişti. Bu Sovyet üstünlüğü algısı o kadar yaygındı ki ABD medyası Avrupalıların bu tehdidi hafife aldığı düşünüyordu. Nitekim o zamanlar kamuoyu algısı da bu yöndeydi. Neredeyse tüm medya kaynakları, Sovyetlerin 2,5 milyon asker ile savaşa hazır tümenlere sahip olduğunu ve bunların çoğunun Batı Avrupa’yı işgal etmek için planlandığına inanıyordu.³¹ Yaşanan gelişmeler Truman yönetiminin bir anlamda işini kolaylaştırdı böyle bir durumda siyasi muhalefet imkânsızdı. Fakat Alain C. Enthoven ve K. Wayne Smith’in 1971 yılında yayınladıkları “How Much Is Enough? Shaping the Defense Program, 1961–1969” isimli çalışmalarında ABD ve Batı Avrupa kamuoyunda oluşturulan Sovyetler tehlikesine yönelik algının abartıldığını ve Sovyetler Birliği’ne yönelik bu algının 1960’ların ortalarında çöktüğünü belirtmişlerdir. Yine bu çalışmaya göre ABD Ulusal Güvenlik

²⁹ Walker Isaacson ve Evan Thomas, *The Wise Men: Six Friends and The World The Made*, (ABD: Simon & Schuster, 1986): 529-535.

³⁰ Raymond Biesinger, “Neither leading nor ceding America’s bitter internal politics have made economic diplomacy harder”, *The Economist*, 2015, <https://www.economist.com/special-report/2015/10/01/neither-leading-nor-ceding> (01.04.2024).

³¹ Jeffrey M. Cavanaugh, “From the “Red Juggernaut” to Iraqi WMD: Threat Inflation and How It Succeeds in the United States”, *Political Science Quarterly* 122, sy. 4 (2007): 558.

Konseyi'nin SSCB'yi askeri anlamda çevrelemeyi öngören NCS-68 isimli belgesinin hazırlanışı da büyük ölçüde oluşturulan bu algıya dayanmaktaydı. Bu belge aynı zamanda ABD'nin konvansiyonel askeri güçleri bir anlamda tehlike altında görüyordu. Böylece ABD hem savunma harcamalarını arttırdı hem de çevreleme politikası doğrultusunda müttefiklerini askeri açıdan güçlendirmiştir.

Truman'dan sonra başkanlığa gelen Dwight D. Eisenhower'ın Ocak 1957'de ilan ettiği doktrinde bir ülke başka bir devletin silahlı saldırısı altındaysa ABD'den askeri ve ekonomik yardım talep edebilirdi. ABD bu ülkelerin toprak bütünlüğünün ve siyasi bağımsızlıklarının yanında komünizm tarafından kontrol edilen bir ülkenin saldırganlığına karşı da koruyacağını taahhüt ediyordu.³² Eisenhower, Amerikan güvenlik politikasını yeniden yapılandırmayı da amaçlıyordu. Yeni güvenlik ittifakları kurarak, CIA'in çeşitli gizli operasyonlarına onay vermişti. Eisenhower'ın "Yeni Bakış" (New Look) olarak nitelendirdiği bu yeniden yapılandırmada özellikle nükleer silahlara büyük önem atfedilmiştir. Çünkü Amerikan konvansiyonel kuvvetlerinin eğitimi, donanımı ve muhafaza edilmesinin çok masraflı olacağına inanılıyordu. Eisenhower konvansiyonel kuvvetlerden çok nükleer silahların caydırıcılığına bel bağlamıştı. Amerika'nın nükleer gücünün varlığı sadece ABD'nin güvenliği için değil, NATO aracılığıyla korunan müttefiklerin de güvenliği için önemli hale gelmişti.³³

1953 yılında NCS 162/2 raporu Eisenhower'ın Yeni Bakış doktrinin ayrıntılarını ortaya koymaktadır. Bu raporda Sovyetler Birliği, ABD ulusal güvenlik politikasının temel problemi olarak görülmüştür. Sovyet tehdidinin öncelikli olarak ABD'nin güvenliğine, ABD'nin sahip olduğu özgür kurumlarına ve sahip olduğu temel değerlere yönelik olduğu vurgulanmıştır. Raporda ayrıca Sovyetler Birliği'nin ileriki yıllarda güç kaybetmesinin muhtemel olduğu iddia edilmiştir. Yaşanan bu güç dönüşümünün Sovyetler Birliği'nin uzay teknolojileri ve ekonomileri üzerinde olumsuz etkileri olabileceği belirtilmiştir. Bu öngörülere rağmen Sovyetler Birliği'nin nükleer silah kapasitesinin sürekli arttığı belirtilerek sürpriz bir saldırı ile

³² Office of The Historian, "The Eisenhower Doctrine, 1957", <https://history.state.gov/milestones/1953-1960/eisenhower-doctrine#:~:text=Eisenhower%20announced%20the%20Eisenhower%20Doctrine,armed%20aggression%20from%20another%20state.> (10.08.2024).

³³ Hook ve Spainer, *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşından Günümüze*, 70-71.

karşı karşıya kalma konusunda uyarılar yapılmıştır. Ayrıca raporda Doğu Almanya konusuna da yer verilmiştir. Doğu Almanya'daki ayaklanmaların Sovyet yanlısı hükümeti ve Sovyetler Birliği üzerindeki etkisine yer verilmiştir Raporun diğer bir ilgi çekici öngörüsü de Çin üzerinedir. Sovyetler Birliği ve Çin'in müttefiklik ilişkisinin ortak ideoloji ve ortak çıkarlara dayandığı belirtildikten sonra Stalin'in ölümünden sonraki süreçte Çin'in kendi çıkarları doğrultusunda hareket edeceğine yer verilmiştir. Sovyetler Birliği'ne karşı savunma bölümünde ise askeri güç kapasitenin geliştirilmesinin sürdürülmesi, ABD ve müttefiklerinin Sovyetler Birliği'ne karşı mobilizasyonunun arttırılması vurgulanmıştır. Ayrıca ulusal güvenlik adına alınacak tedbirlerde halk desteğine yer verilmiştir.³⁴

Eisenhower'ın bir yöntem olarak başlattığı Yeni Bakış doktrini Truman'ın ulusal güvenlik politikasından çok radikal bir şekilde ayrılmadığı için tamamen yeni değildir. Selefinin ulusal güvenlik politikası yönetiminden temel farkı, Yeni Bakış doktrininin Eisenhower yönetimi tarafından tanımlanma ve uygulanma biçimi olmuştur. Bu nedenle bir dizi yeni ve ilginç fikir içeriyordu. "Yeni Bakış", ABD'nin ulusal güvenlik gereksinimlerini ve dış politika hedeflerini dengeye getirmek için Eisenhower'ın kararlılığından esinlenmiştir. Bu doktrin sadece ABD'nin değil aynı zamanda özgür dünyanın güvenliğine hizmet için tasarlanmıştır. Yeni Bakış doktrini, Amerikan askeri teşkilatını sınırlı veya sınırsız askeri tehditleri caydırıcı rolüne yoğunlaşmaya zorlamıştır. Nükleer caydırıcılık kusursuz bir mekanizma olmasa bile caydırıcılık kavramı Amerikalı karar vericiler için aşina olmadıkları bir kavram değildir. Bununla birlikte ABD'nin askeri politikası, Eisenhower döneminde olduğu gibi daha önce hiç bu kadar yoğun bir şekilde caydırıcılığa odaklanmamıştır. Amerika Birleşik Devletleri tarihinde ilk kez, uluslararası krizlerin çözümünde askeri gücün 'gerçek' uygulamasından ziyade 'psikolojik etkisine' bağımlı hale gelinmiştir.³⁵

1961'de başkan olan John F. Kennedy, başkanlık kampanyasında söylemlerini Soğuk Savaş üzerine yoğunlaştırmıştı. Sovyetler Birliği'ne karşı sert bir tutum içinde olacaklarını belirten Kennedy ABD'nin askeri ve nükleer gücünün artırılacağı sözünü vermiştir. Ayrıca

³⁴ Federation of American Scientist, "NCS 162/2", <https://irp.fas.org/offdocs/nsc-hst/> (11.08.2024).

³⁵ Saki Dockrill, *Eisenhower's New-Look National Security Policy, 1953-61*, (London MacMillan Press. 1996): 267-269.

Küba’da kurulan Sovyet yanlısı hükümetten dolayı Eisenhower yönetimini de eleştirmiştir. Kennedy 20. yüzyılda doğan ilk Amerikan başkanıydı. Soğuk Savaş ve Sovyetler Birliği ile silahlanma yarışı Kennedy’nin siyasi kariyeri boyunca hayati öneme sahip konulardı. Kennedy başkanlık koltuğuna oturduğunda karşılaştığı başlıca sorunlardan biri başta Küba olmak üzere Latin Amerika’da yayılan komünizmdi. Küba’da kurulan Sovyet yanlısı hükümetten dolayı Eisenhower yönetimini eleştiren Kennedy, Küba’da yönetimi elinde bulunduran Fidel Castro’nun düşürülmesi için yapılan planı onayladı. Bu planda özellikle ABD’de sürgünde bulunan Kübalıların yardımıyla beraber Castro yönetimi devrilecek ve yerine komünist olmayan bir yönetim kurulacaktı. Kennedy’nin onayladığı bu operasyon başarısızlığa uğradı ve bu başarısızlığın sorumlusu da Kennedy olarak görüldü. Silahlanma yarışı ve Küba Füze Krizi Kennedy’nin karşılaştığı diğer sorunlardı.³⁶

Kennedy’nin kısa süren başkanlık dönemine rağmen Soğuk Savaş döneminin önemli anlaşmalarından biri olan “Sınırlı Test Yasağı Anlaşması” (The Limited Test Ban Treaty) imzalamıştır. 1963 yılında imzalanan bu anlaşma atmosferde, uzayda ve su altında nükleer silah denemelerini veya başka herhangi bir nükleer patlamayı yasaklamaktadır. Anlaşma 1963 yılında Moskova’da imzalanmıştır. 5 maddeden oluşmaktadır. Bu antlaşmanın taraflarından her biri, kendi yargı yetkisi veya kontrolü altındaki herhangi bir yerde herhangi bir nükleer silah testi patlamasını veya başka herhangi bir nükleer patlamayı yasaklamayı, önlemeyi ve gerçekleştirilmemeyi taahhüt etmektedir. Bu antlaşmanın taraflarından her biri, ayrıca, herhangi bir yerde, herhangi bir nükleer silah test patlamasına veya başka herhangi bir nükleer patlamaya neden olmaktan, teşvik etmekten kaçınacak ve herhangi bir şekilde katılmamakla yükümlü olacaktır.³⁷ Bu antlaşma nükleer silahların gelişmesi ve yayılması üzerinde pratik bir etkiye sahip olmasa bile Soğuk Savaş dönemindeki ilk silah kontrolü antlaşmasıydı. Bu antlaşma ileriki yıllarda yapılan silahların kontrolüne yönelik anlaşmalar için önemli bir emsal oluşturmuştur.

³⁶ JFK Presidential Library and Museum, “Cold War”, <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/jfk-in-history/the-cold-war> (11.07.2024).

³⁷ Office of The Historian, “The Limited Test Treaty, 1963”, <https://history.state.gov/milestones/1961-1968/limited-ban> (10.08.2024).

John F. Kennedy'nin öldürülmesinden sonra 1963'de başkan olan Lyndon B. Johnson, Truman'ın "Çin'i kaybettiği" ve Eisenhower'ın "Küba'yı kaybettiği" gibi "Vietnam'ı kaybetmekle" suçlanmaktan çekiniyordu. Vietnam'da komünist bir rejimin başa geçmesi bir domino taşı misali Asya'nın güneyinde ve dünyanın diğer bölgelerinde başka devrimlere öncülük edebilirdi. Lyndon B. Johnson Vietnam'a sırtını dönemezdi ve ABD'nin sahip olduğu güç ile Vietnam'ı kolayca yenebileceğini düşünüyordu. Vietnam Savaşı'nda işler hiç de Başkan Johnson'un istediği gibi gitmedi. Amerika her ne kadar elinde nükleer gücü bulundursa da gerillalara karşı başarısız oldu. Vietnam Savaşı'ndan sonra ABD'nin her şeye gücünün yettiği imajı yavaş yavaş ölmeye başlıyordu.³⁸

Johnson yönetimi Vietnam Savaşı'nın birincil sorumluluğunu taşıyordu. Ancak tarihçilerin çoğu, Kennedy ve danışmanlarının 1961 ile 1963 yılları arasında verdiği kararların Johnson'ın Vietnam'da askeri çözümler aramasını daha olası hale getirdiğine inanmaktadır.³⁹ Ayrıca 1960'ların başında Latin Amerika'da başlayan komünist hareketler, ABD'nin Monroe Doktrini'nden beri "Arka Bahçesi" olarak gördüğü bu bölgede uluslararası komünizme karşı sert ve önleyici tedbirler almasına yol açmıştır. 1962'de Dominik Cumhuriyeti'nde iktidara gelen Dominik Devrimci Partisi ve anti-Amerikancı lideri Juan Bosch, 1963'te asker güdümlü bir hükümet darbesi ile görevden uzaklaştırılmasından sonra 1965'in başında Bosch yanlısı radikal grupların Donald Reid Cabral hükümetine karşı saldırıya geçmeleri üzerine Amerika Birleşik Devletleri, 28 Nisan 1965'te adaya müdahale etmiştir.⁴⁰ 2 Mayıs 1965'te Johnson, Dominik Cumhuriyeti'ne yönelik müdahale ile ilgili yaptığı konuşmasında yeni doktrinini geçmişe yaptığı referanslarla açıklamıştır:

"Sevgili Başkanımız John F. Kennedy, ölümünden bir haftadan daha az bir zaman önce bize şunları söyledi: 'Bu yarımkürede, başka bir Küba'nın kurulmasını önlemek için emrimizdeki her kaynağı da kullanmalıyız.' Bu, yarımkürenin demokratik güçlerinin ortak eylem ve ortak amacı olacak. Çünkü tehlike aynı zamanda ortak bir tehlikedir ve ilkeler ortak ilkelerdir. Ulusumuzu, sadece Amerika Birleşik Devletleri'ni değil, bu

³⁸ Hook ve Spainer, *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşından Günümüze*, 93-97.

³⁹ James N. Giglio ve Stephen G. Rabe, *Debating the Kennedy Presidency*, (ABD: Rowman & Littlefield, 2003): 56.

⁴⁰ Kaan Kutlu Ataç ve Mehmet Mert Çam, "Soğuk Savaş: Amerikan Büyük Stratejisi, Johnson Doktrini ve Kıbrıs", *Güvenlik Stratejileri Dergisi* 16, sy.35 (2020): 611.

yarımkürenin her özgür ülkesini de yok etmek isteyenlere karşı savunacağız. Daha önce de söylediğim gibi kimseyi gömmek istemiyoruz. Ancak gömülmeye de niyetimiz yok”⁴¹

Johnson’ın konuşmasından açıkça anlaşılacağı üzere, Batı Yarımküre’de komünist bir rejime karşı askerî müdahaleler dâhil tüm seçenekler ihtimal dâhilinde olmuştur. Sadece ABD değil, iki kıtada yaşayan tüm Amerikanlar savunulacak bir unsur olarak belirtilmiştir.

Richard Milhous Nixon 1969 yılında göreve geldiğinde ABD yaklaşık 4 yıl boyunca Vietnam’da savaş halindeydi. Ülkenin her köşesinde bir savaş karşıtlığı söz konusuydu. Başkan Nixon ve Ulusal Güvenlik Danışmanı Henry Kissinger, komünizmin küresel çevrenmesi ve kontrgerilla hareketlerini ABD’nin önceliklerinden çıkarmayı hedeflemişlerdi. Aynı zamanda Nixon ve Kissinger ulusal güvenlik konularında karar verme sürecini Beyaz Saray’da toplayarak dışişleri, savunma ve istihbarat birimlerindeki aktörleri etkisizleştirmişlerdir.⁴²

Karar verme sürecinde yaşanan bu gelişmenin arka planında Eisenhower’ın yanında 8 yıl başkan yardımcılığı görevini yürüten Nixon’un dış politikayı iyi öğrendiği düşüncesi yatıyordu. Başkan Nixon, aralarında özel entelektüel bir ilişki bulunan Kissinger ile beraber güvenlik politikalarını Beyaz Saray’da yürütmeye kararlıydı. Kissinger güvenlik politikalarının belirlenmesinin yanı sıra dışişleri bakanlığının sorumluluğuna giren müzakereleri yürütme işini de üstlenmiştir. Çin ile gizli açılım stratejisi, Vietnam müzakerelerinin taktikleri, Orta Doğu mekik diplomasisi ve Sovyetler Birliği ile yumuşama Kissinger’in öncülüğünde tasarlanmış ve yürütülmüştür.⁴³

1970’lere kadar ABD her fırsatta komünizmi çevrelemeye çalışıyordu. Komünist bloğun bölünmesi ve dünyanın diğer bölgelerinde de komünist rejimlerin ortaya çıkmasıyla ABD’nin çevreleme politikası git gide zayıflıyordu. Bu dönemde Richard Nixon ve halefi olan Gerald R. Ford bu değişimlere karşılık olarak yumuşama politikasını izlemişlerdir. Nixon özellikle bu değişikliklere uyum sağlayan daha pragmatik politikalar izlemiştir. Nixon döneminde Çin ile diplomatik ilişkilerin başlatılması, SSCB ile stratejik silahların sınırlandırılması görüşmeleri SALT 1 anlaşmasının imzalanması bu dönemde yaşanan önemli

⁴¹ Miller Center, “Presidential Speeches, Lyndon B. Johnson”, <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/may-2-1965-report-situation-dominican-republic> (12.07.2024).

⁴² James Goldgeier ve Jeremi Suri, “Revitalizing the U.S. National Security Strategy”, *The Washington Quarterly* 38, sy4. (2015): 43-44

⁴³ Koç, “Arzın Merkezine Seyahat: ABD Ulusal Güvenlik Konseyi”, 248.

gelişmeler olmuştur. Bu politikaların öncülüğünü yürüten Kissinger'a göre ABD'nin bu dönemde yapması gereken tek şey rakiplerini demokratikleştirmek için mücadele etmeyi bırakmalı barış ve güvenliği korumak için Sovyetler Birliği ile bir arada var olmalıydı. Kissinger da George Kennan gibi nihai zaferin ABD'nin ahlaki mücadelesinden değil, Sovyet devlet ve toplumunun artan çürümesinden kaynaklanacağına inanıyordu.⁴⁴

1969'da açıkladığı dış politika doktrininde Nixon, ABD'nin askeri tehditlerle karşı karşıya kalan müttefiklerini kara birliklerinden ziyade ekonomik ve askeri yardımla destekleyeceğini belirtmişti. Nixon, ABD'nin artık müttefiklerini tam olarak savunmaya gücünün yetmeyeceğini ABD'nin tüm anlaşma yükümlülüklerini yerine getirmeye devam etmesine rağmen müttefiklerinin kendi savunmalarına önemli ölçüde katkıda bulunmalarını bekleyeceğini de sözlerine eklemiştir. Aynı zamanda, ABD müttefiklerine ABD'nin onları nükleer tehditlerden korumak için nükleer cephaneliğini kullanmaya devam edeceğine dair güvence vermiştir. Aslında Nixon'un bu doktrinini ortaya çıkaran şey, Vietnam Savaşı'nın ABD kaynakları üzerindeki muazzam etkisi olmuştur. Yine de 1969'dan itibaren Nixon yönetimi doktrine sıkı sıkıya bağlı kalmamıştır. Örneğin 1970'te ABD'nin Kamboçya'yı ve 1971'de Laos'u işgalinde ABD kara birlikleri kullanılmıştır. Tarihçiler ve dış politika uzmanları, Nixon Doktrini'nin ABD dış politikasında uluslararası ilişkilerin ikili görüşünden, yani ABD-Sovyet iktidar mücadelesine odaklanmaktan uzaklaşmanın bir parçası olduğu konusunda hemfikir olmuşlardır. Nixon ve ulusal güvenlik danışmanı Henry Kissinger, Amerika Birleşik Devletleri'nin özgürlüğün tek savunucusu olmayacağı, bu sorumluluğu en güçlü müttefikleriyle paylaşacağı bir dünya tasavvur etmekteydiler.⁴⁵

Nixon'dan sonra başkan olan Gerald Ford, Nixon'un dış politikasını ve dış politika danışmanlarını miras almıştır. Ford, Nixon'un baş dış politika danışmanlarından yönetimde kalmalarını istemişti. Ford, Kissinger'ı görevde tutarak Nixon ve Kissinger tarafından son 5 yılda izlenen dış politikayı devam ettirmiştir. Ford, Sovyetler Birliği ile detant, Çin ile ilişkilerin geliştirilmesi ve Güney Vietnam hükümetine Amerikan desteği hedeflerini korumuştur. Ford,

⁴⁴ Hook ve Spainer, *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşından Günümüze*, 106-109.

⁴⁵ Richard J. Samuels, "Nixon Doctrine", Britannica, <https://www.britannica.com/event/Nixon-Doctrine> (08.08.2024).

Sovyetler Birliği ile detantı yani yumuşamayı (detente) sürdürmeyi ummuştur. Detant, Sovyetler Birliği ve ABD arasındaki İkinci Dünya Savaşı sonundan beri var olan gerilimleri azaltma çabasıydı. Fakat bu detant politikası iç siyasette ciddi tepkilere neden olmuştur. Hem cumhuriyetçi hem de demokrat partideki muhafazakrlar Ford'un Sovyet tehdidini hafife aldığını ve detantın ahlaki açıdan iflas etmiş bir politika olduğunu iddia ediyorlardı.⁴⁶

1977'de başkan olan Jimmy Carter, Amerikalıların eski başkanlarda eksik gördükleri ahlaki erdemlerin somut bir rneği gibi duruyordu. Carter Amerikan halkının, Vietnam ve Watergate travmaları sonrası ahlaki yenileşme ve ruhsal uyanma ihtiyacını güçlü ve ikna edici bir şekilde anlatmıştır. Başkan Woodrow Wilson'ın idealizminden yararlanan Carter, insan haklarını Amerikan dış politikasının uygun temeli olarak tanımlamıştır. Detant dönemi ABD başkanlarından biri olan Carter'ın yeni dünya düzeni vizyonunu evrelemeden ziyade insan hakları oluşturmuştur. Karşılıklı bağımlılığın farkında olan Carter, Soğuk Savaş'ta meydana gelecek herhangi bir nükleer savaşın dünyanın tüm köşelerini etkileyeceğini ve dünyanın büyük bir kısmını yaşanmaz kılacağını kabul ediyordu. Bununla birlikte Carter Ortadoğu'da Eisenhower doktrininin devamını savunmuştur. Carter açısından Ortadoğu ABD için hayati bir öneme sahipti. Dönemin Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat ile İsrail Başbakanı Menahem Begin tarafından imzalanan Camp David Sözleşmesi, Carter döneminin bir başarısı olarak grlmştir. Carter bu dönemde Ortadoğu'da barışı teşvik etmek amacıyla İsrail-Filistin arasında iki devletli bir çözümü desteklemiş ve barışı teşvik etmek için çaba göstermiştir.⁴⁷ Carter yönetimi, Filistin-İsrail çatışmasında insan haklarını temel alarak daha dengeli bir politika izlemeye çalışmıştır. Özellikle Camp David Anlaşması sürecinde, ABD'nin sadece İsrail'in değil, Filistin'in haklarını da dikkate alarak bir çözüm arayışı içinde olduğu gözlemlenmiştir.

Carter'ın yenedünya düzeni politikasına en büyük meydan okuma Sovyetler Birliği'nden gelmiştir. Sovyetler Birliği'nin Ortadoğu petrol sahalarına ulaşmak için muhtemel

⁴⁶ Miller Center, "Gerald Ford: Foreign Affairs", John Robert Greene, <https://millercenter.org/president/ford/foreign-affairs> (10.08.2024)

⁴⁷ The Carter Center, "Waging Peace, Fighting Disease, Building Hope", https://www.cartercenter.org/countries/israel_and_palestine.html (06.10.2024).

bir sıçrama tahtası olarak gördüğü Afganistan'ı işgalinin ardından SALT 2 Anlaşmasını onaylamayı reddetmesi Nixon'un yumuşama ve Carter'in yeni dünya düzeni politikalarının her ikisini de 1980'e gelindiğinde sona erdirmiştir.⁴⁸

Carter'ın dış politika yönetimi, selefleri tarafından kurulan yapıları basitleştirme tercihini yansıtıyordu. 20 Ocak 1977'de yayınlanan PD/NSC-1 ve PD/NCS-2 başkanlık direktifiyle Carter, ABD Ulusal Güvenlik Konseyi kurumlarını ve bu kurumlarının inceleme konularını ve analiz yöntemlerini yeniden yapılandırmıştır. Kurulan Politika İnceleme Komitesi ile birlikte uluslararası ekonomi politikası gibi konular bu komitenin kapsamına girmiştir. Kurulan diğer bir komite Özel Koordinasyon Komitesi, silahların kontrolü, istihbarat ve kriz yönetimi gibi belirli konularla ilgili dış politikanın koordinasyonu ve uygulanması gibi alanları kapsıyordu. Carter, dış politikasının birçok felsefi kökenini dile getirmiştir. Bu dış politika, barışın sürdürülmesi, insan hakları arayışı, nükleer silahların yayılmasının önlenmesi, uluslararası iş birliğinin gerekliliği ve Doğu-Batı kaygıları yerine gelişmekte olan dünyaya odaklanmayı vurgulamıştır. Carter, bu politikayı tanımlarken, Amerika Birleşik Devletleri'nin dünyanın sorunlarının yanıtlarına tek başına sahip olmadığını kabul ederek “*Adil ve istikrarlı*” bir uluslararası düzen yaratmak hedefini benimsemiştir.⁴⁹

1981 yılında eski bir film yıldızı olan Ronald Wilson Reagan ABD'nin başkanı olduğunda Soğuk Savaş'ın yumuşama dönemi geride kalmıştı. Reagan döneminde yayımlanan ulusal güvenlik stratejisinde ABD ulusal çıkarlarına yönelik en büyük tehdidin Sovyetler Birliği olduğu defalarca tekrar ediliyordu. Liberal bir ekonomi sistemi, serbest piyasa ekonomilerinin gelişimi ve demokratik kurumların varlığı ABD'nin başlıca ulusal çıkarlarını oluşturuyordu. Bu ABD Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nde Sovyetler Birliği'nin hegemonyasını zayıflatmak için her türlü askeri tedbirlerin alınması, askeri ve nükleer kapasitenin artırılması amaçlanıyordu. Askeri tedbirlerin yanı sıra totaliterlik ve demokrasi arasındaki önemli manevi ayrımlar da kamuoyuna açıklanmalıydı. Sovyetler Birliği'nin çevrenemesine karşı yürütülecek güvenlik ve dış politikalarının enstrümanlarını müttefiklerle ilişkiler, ABD'nin ve

⁴⁸ Hook ve Spainer, *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşından Günümüze*, 115-131.

⁴⁹ Office of The Historian, “Carter's Foreign Policy”, <https://history.state.gov/departmenthistory/short-history/carter> (10.08.2024).

müttefiklerinin güvenliğinin sağlanması, ekonomik yardımlarla ABD'nin liderlik rolünün pekiştirilmesi ve askeri güç oluşturmaya yönelik adımlarıyla. ⁵⁰

Reagan'ın Sovyetler Birliğine yönelik söylemleri ve askeri harcamalardaki artışlar Yuri Andropo ve Konstantin Chernenko tarafından öfkeyle karşılanmıştır. Bu nedenlerle 1980'lerin ikinci yarısı İkinci Soğuk Savaş olarak da tanımlanmaktadır.⁵¹ Bu İkinci Soğuk Savaş'ın izleri Latin Amerika'da da kendisini göstermiştir. Reagan yönetimi komünist ayaklanmalarla mücadele eden Üçüncü Dünya ülkelerine askeri ve ekonomik yardımı genişletmiştir. Komünist hükümetlerin olduğu ülkelerde ise gerilla hareketlerini ve muhalif güçleri aktif olarak desteklemiştir. 1980'lerde ABD, El Salvador'daki hükümetleri Farabundo Marti Ulusal Kurtuluş Cephesi (Frente Farabundo Marti para Liberacion Nacional) ile yaptıkları savaşta desteklemiştir. ABD ülkeye yaklaşık 4 milyar dolar askeri ve ekonomik yardım yapmıştır. Aynı şekilde Nikaragua'da komünist Sandinista hükümetini devirmek için anti-Sandinista gerillalarını eğitmiş ve askeri yardımlarda bulunmuştur.⁵²

Başkan Reagan, kamuoyunu ve kongreyi eski başkanların yürüttükleri yumuşama ve detant politikalarının ABD'yi zayıflattığına ikna etmişti. Reagan yönetimi, Sovyetler Birliği'yle Doğu Avrupa'da ve üçüncü dünya ülkelerindeki müttefikleriyle mücadele üzerine yoğunlaşmıştır.⁵³ Başkan Reagan 23 Mart 1983 tarihli bir konuşmasında ABD'nin savunma politikasının basit bir dayanağı olduğunu söyleyerek ABD'nin saldırgan politikalar benimsemediğini aksine özgürlük ve barışı korumak için saldırganlığa karşı caydırıcılık politikaları ürettiklerini ve üretmeye devam edeceklerini belirtmiştir. Caydırıcılık kavramını da tanımlayan Reagan, caydırıcılığı ABD'nin ve müttefiklerinin hayati çıkarlarına saldırmayı düşünen herhangi bir düşmanın karşılaşacağı risklerin, potansiyel kazançlarından daha büyük olacağına ikna etmek olarak tanımlamıştır. ABD'nin caydırıcılığı daha etkin kullanmak için askeri gücünün ve nükleer kapasitesinin artması gerektiğine inanan Reagan, Sovyetler

⁵⁰ Office of The Secretary of Defense, "National Security Strategy of the United States 1987", <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> (09.08.2024).

⁵¹ Halliday, *The Making of Second Cold War*, 1989

⁵² Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. "Ronald Reagan." *Encyclopedia Britannica*, October 3, 2024. <https://www.britannica.com/biography/Ronald-Reagan> (06.10.2024).

⁵³ Goldgeier ve Suri, "Revitalizing the U.S. National Security Strategy", 45

Birliği'nin elinde bulundurduğu nükleer silahlara karşıda Stratejik Savunma Girişimi (SDI) önermiştir. Geliştirilecek olan uydu teknolojileri sayesinde Sovyetler Birliği'nin sahip olduğu nükleer silahlar etkisizleştirilebilecekti.⁵⁴

Sovyet bloğunun çöküşü 1989 yılında George H. Bush'un başkan olmasından önce başlamıştı. Bazı analistler ve özellikle çevreleme politikasının yaratıcısı olan George Kennan bile Soğuk Savaş'ın fiilen bittiğini beyan etmişti. Bush başkan olduğunda Sovyetler Birliği ile yeni ilişkisini nitelemek için Soğuk Savaş tabirini kullanmayacağını söyleyerek temel görevini Sovyetler Birliği'ni uluslararası topluma entegre etmek olacağını belirtmiştir. Bush'a göre Amerikan dış politikasının temel görevi, bu tarihi dönüşümü mümkün olduğunca yumuşak bir şekilde yönetmekti.⁵⁵ 1990 yılında yayımlanan ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi'nde ABD kendisini küresel bir güvenlik duygusu içerisinde hissetmiştir. 1990'lara kadar ABD'nin ulusal güvenlik politikalarını şekillendiren ve ulusal güvenliğe tehdit olarak görülen Sovyetler Birliği'ne bu strateji belgesinde neredeyse hiç değinilmemiştir. ABD'nin çıkarları ve hedefleri tanımlanırken ekonomik ve siyasi konular ön planda olmuştur.⁵⁶

5. Soğuk Savaş Sonrası ABD Ulusal Güvenlik Politikaları

Soğuk Savaş'ın son bulması uluslararası yapıdaki dönüşüm ve değişimler beraberinde ABD de güvenlik algılamalarını değiştirmiş ve tehdit unsurlarını çeşitlendirmiştir. 1991'de yayımlanan ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi'nde Dünya'yı ikiye bölen mücadelenin bittiği, Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle temel sorunların çözüldüğü belirtilmiş ve yeni dünya düzeni tanımlaması yapılmıştır. Bu yeni dünya düzeni ABD için büyük umutlar vaat etse de bu yeni dönem belirsizlikleri de beraberinde getirmiştir.

1991 yılındaki ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi'nde ABD'nin Soğuk Savaş döneminde yaşadığı sorunlardan farklı sorunlarla karşı karşıya olduğu belirtilmiştir. Bu strateji belgesinde ABD'nin dış politikadaki önceliğinin müttefik ve dost ülkelerle iş birliği içinde olması gerektiği vurgulanmıştır. Soğuk Savaş dönemindeki çatışma ortamının geride

⁵⁴ Ronald Reagan Presidential Library & Museum, Address to the Nation on Defense and National Security, <https://www.reaganlibrary.gov/archives/speech/address-nation-defense-and-national-security> (10.08.2024).

⁵⁵ Hook ve Spainer, *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşından Günümüze*, 157-158.

⁵⁶ Office of the Secretary of Defense, "National Security Strategy of the United States March 1990", <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> (09.08.2024).

kalmasıyla ABD'nin önceliği bu çatışma ortamının yerini alacak barış, güvenlik ve iş birliğinin olduğu yeni bir dünya düzeninin tesisi olmuştur. Ekonomik ve siyasi özgürlüğün olduğu, insan haklarının ve demokratik kurumların geliştiği istikrarlı ve güvenli bir dünyanın varlığı ABD'nin temel hedefleri olmuştur.⁵⁷

1991 yılında yayınlanan strateji belgesinde ABD'nin temel hedefleri bir anlamda ABD'nin uluslararası alanda izleyeceği politikaları da şekillendirmiştir. Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra ABD neredeyse küresel bir hakimiyet rolüne bürünmüştür. Bu durumun politikaya yansımaları ise Birinci Körfez Savaşı'nda olmuştur. 1990-1991 arasında gerçekleşen bu savaşta ABD önderliğinde İngiltere, Fransa, Mısır, Suudi Arabistan, Kuveyt'in de aralarında olduğu 37 ülke Irak'a karşı bir koalisyon oluşturmuşlardır. ABD'nin böylesine geniş çaplı bir koalisyona öncülük etmiş olması o dönem yayınlanan strateji belgesinde ABD'ye biçilen rolü ile uyumluluk göstermektedir.

Soğuk Savaş bittikten sonra Bill Clinton başkanlık yarışında ülke içindeki ekonomik yenilenmelere odaklanacağını belirtiyordu. Sovyetler Birliği tehdidinin ortadan kalkmasıyla beraber savunma harcamalarını sosyal programlamalara kaydırmayı umuyordu.⁵⁸ Clinton Amerikan dış politikasına, genel olarak Bush'un "Yeni Dünya Düzeni" ruhuyla uyumlu ve liberal enternasyonalizm stratejisine benzeyen bir rol çizdi. Amerikan ekonomisinin geleceği ve ülke ekonomisinin görünümü hakkındaki derin ulusal kaygıların son derece farkında olan Clinton'un politikasında belirgin bir şekilde yer almıştır.⁵⁹

1994'te yayımlanan ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi'nde de bu ekonomik kaygılara yer verilmiş ve ABD için jeostratejik öneme sahip ülkelerde ne kadar çok ekonomik liberalleşme elde edilirse ABD'nin de o kadar ekonomik refah içinde olacağı belirtilmiştir. Bu strateji belgesi ayrıca Soğuk Savaş dönemi tehditlerinin değiştiğini ABD'nin algıladığı ulusal güvenlik tehditlerinin sadece askeri olmadığı "terörizm, uyuşturucu trafiği, hızlı nüfus artışı, çevresel bozulmalar ve mülteci akını" gibi konuların da güvenlik tehdidi olabileceği

⁵⁷ Office of the Secretary of Defense, National Security Strategy of the United States August 1991, <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> (09.08.2024).

⁵⁸ Goldgeier ve Suri, "Revitalizing the U.S. National Security Strategy", 44.

⁵⁹ Hook ve Spainer, *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşından Günümüze*, 190-191.

vurgulanmıştır. Güvenliğin artırılması, ülkede refah düzeyinin artırılması ve demokrasinin teşviki ABD'nin başlıca amaçları içerisinde yer almıştır.⁶⁰

Bill Clinton, dış politika söylemlerinde her ne kadar demokratik kavramları kullansa da Soğuk Savaş'tan galip çıkmanın verdiği özgüvenle uluslararası sorunların çözümü için diplomasiye değil çoğunlukla askeri müdahalelere başvurmuştur. Clinton yönetimi Soğuk Savaş'ın mirası olan NATO'yu ve ABD'nin diğer bölgesel ittifaklarını tek kutuplu dünyada ABD'nin hegemonyasının devamı olarak kullanmaya başlamıştır. Clinton döneminde Bosna ve Kosova'da düzenlenen askerî harekâtlar ise ABD ordusunun Avrupa'nın güvenliği için vazgeçilmez olduğunun da tekrar anlaşılmasını sağlama amacı taşımaktaydı.⁶¹

11 Eylül Saldırıları ABD için bir dönüm noktası olmuştur. New York ve Washington D.C.'ye yapılan bu saldırılar Amerikalıların zarar görmezlik duygusunu paramparça etmişti. Bu saldırılar, Amerika'nın ezici gücü ve nüfusuna rağmen kendini savunma kabiliyetinin sınırlarını açıkça gösteriyordu. Başkan Bush bu terörist eylemleri bir savaş nedeni ilan etti ve bu eylemleri gerçekleştirenlerle onlara destek olanlar arasında hiçbir ayırım yapmayacağını duyurdu. George W. Bush 20 Eylül 2001'de ABD Kongresi'ndeki konuşmasında, "*Her bölgedeki her devletin şimdi vermesi gereken bir karar var. Ya bizimle birliktesiniz ya da teröristlerle*" ifadelerini kullandı. Bu sözler ABD'nin izleyeceği politikaların da rotasını çiziyordu. 2002 yılının Ocak ayında Ulusa Sesleniş Konuşmasında, Başkan George W. Bush, terörist gruplarla birlikte Irak, İran ve Kuzey Kore yönetimlerini, ABD'yi yok etmek için küresel bir komploda birleştiren "şer eksenini" (Axis of evil) olduğunu ABD'nin bunlara karşı durduğunu beyan etmişti. Başkan Bush, ulusun önündeki görevini; her cephede, terör ve onun temsil ettiği kötülüğe karşı küresel çapta bir savaş düzenlemek olarak tanımlamıştı. Bu açıklamalar 2002 yılının Eylül ayında açıklanan ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi'nin alt yapısını oluştuyordu.⁶²

11 Eylül Saldırıları sonrası süreçte hazırlanan bu ulusal güvenlik stratejisinde ABD'nin izleyeceği güvenlik politikasının temelleri ve önceliklerinin neler olduğu belirtilmiştir. Başkan

⁶⁰ Office of the Secretary of Defense, A National Security Strategy of Engagement and Enlargement July 1994, <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy> (09.08.2024).

⁶¹ Özkan, "Soğuk savaş sonrası Amerikan dış politikası", 79-80.

⁶² Hook ve Spainer, *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşından Günümüze*, 276-287.

George W. Bush'un yazısının olduğu giriş metninde, ABD'nin kendisine karşı ortaya çıkacak olan tehditler tamamen gelişmeden önce ABD'nin bu tehditlere karşı harekete geçeceği ifade edilmiştir. Siyasi ve iktisadi özgürlüğün desteklenmesi, diğer devletlerle barışçıl ilişkilerin geliştirilmesi ve insan onuruna saygı duyulması hedefler arasında belirlenmiştir. Bu hedefler çerçevesinde izlenecek politikaların ana başlıkları ise küresel terörizmi yenmek için ittifakları güçlendirmek, bölgesel çatışmaların önlenmesinde diğer devletlerle iş birliği yapmak, düşmanların ABD'yi ve müttefiklerini kitle imha silahlarıyla tehdit etmesini önlemek ve serbest piyasa ve ticaret sayesinde yeni bir küresel ekonomik büyüme hamlesi içine girmek olmuştur.⁶³

ABD'nin George W. Bush dönemi ulusal güvenlik stratejileri; tek taraflılık, askeri kapasitenin ve sert gücün ön plana çıkması etrafında şekillenmiştir. 2008 yılından itibaren Bush dönemin sonuna doğru yumuşak güç, diplomasi daha fazla öne çıkmaya başlasa da sert güçten tamamıyla vazgeçilmemiştir.

2008 yılında başlayan ekonomik kriz ile birlikte Cumhuriyetçiler halkın desteğini kaybetmiştir. Kasım 2008'de seçimleri Demokrat Parti adayı Barack H. Obama kazanmış ve ABD'nin 44. başkanı olmuştur. Obama'nın yeni başkan olarak seçilmesi Bush yönetimine yapılan eleştirilerden dolayı sadece Amerika halkında değil tüm dünya genelinde bir değişim beklentisi yaratmıştır.⁶⁴

20 Ocak 2009'da göreve başlayan Obama dış politikada yeni ve çok farklı bir yol çizmiştir. Yeni başkanın gündeminde üç temel hedef vardı. İlk olarak ABD yıllarca süren soyutlamandan sonra uluslararası topluma katılacaktı. Eski Başkan George W. Bush, uluslararası hukukun, Birleşmiş Milletler'in ve Uluslararası Ceza Mahkemesi gibi kurumların Amerika'nın egemenliğini kısıtladığını iddia etmişti. Oysa Obama bu örgütlerin ABD'yi daha güvenli kılacağına inanıyordu. İkinci olarak Obama, Amerika'nın çıkarlarını geliştirmede ve elde etmede başlıca yöntemin ABD'nin "yumuşak gücüne" (soft power) dayanacağını bildirmişti. Ülke, kendi demokratik ilkelerine ve değerlerine uygun olarak yaşayacaktı ve kendi

⁶³ Office of the Secretary of Defense, "The National Security Strategy of the United States of America September 2002", <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> (09.08.2024).

⁶⁴ İsmail Ermağan, "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ABD Dış Politikası - Obama Dönemi ve Ak Parti", Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi, 3, sy.2 (2012): 28.

örneği aracılığıyla yurtdışında siyasi reformlara ilham vermeyi amaçlayacaktı. Son olarak Obama, ABD'nin diplomasiyi dış politikanın esas aracı olarak kullanacağını ifade etmiştir.⁶⁵

Obama yönetiminin dış politika ve güvenlik yaklaşımının önceliklerini içeren ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi 2010 yılında yayımlanmıştı. 2010 yılındaki belgede dönemin ABD Başkanı Obama tarafından kaleme alınan önsözünde, ABD'nin gücü ve etkisinin temelini yeniden inşa eden bir ulusal yenilenme ve küresel liderlik stratejisinin takip edilmesinin gerekli olduğu ifade edilmiştir. Küreselleşmenin getirdiği birkaç olumsuz duruma da değinilen bu belgede özellikle; uluslararası terörizm, ölümcül teknolojilerin ve silahların yayılması, ekonomik kriz ve iklim değişikliği konularına yer verilmiştir. Bu belgede “*Önümüzdeki savaşlarda mücadele ederken, bunların ötesindeki ufukları görmeliyiz*” ifadelerini kullanan Obama, askeri üstünlüğün muhafaza edilmesini gerek gördüğü kadar askeri gücü tamamlayıcı araçlara da yatırım yapılmasını gerekli görmüştür. Ayrıca bu belgede ABD'nin ilgi alanlarını ve ulusal çıkarlarını “güvenlik”, “refah”, “değerler” ve “uluslararası düzen” başlıkları altında tanımlanmıştır. Bölgesel çatışmalar, nükleer silahların yayılması küresel ısınma gibi birçok alandaki güvenlik konularına ilişkin olarak, karşılıklı iş birliğinin ve diyalogun gerekliliği üzerinde durulmuştur.⁶⁶

Obama yönetimi 5 yıl aradan sonra ikinci bir ulusal güvenlik stratejisini yayımlamıştır. 2015'te yayımlanan ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi giriş ve sonuç kısmının dışında 2010'da yayımlanan belge gibi “güvenlik”, “refah”, “değerler” ve “uluslararası düzen” olmak üzere dört ana başlıktan oluşmaktadır. ABD'nin çıkarlarına yönelik tehditler olarak ABD'nin topraklarında yıkıma neden olabilecek saldırılar, küresel ekonomik kriz, küresel çapta yaşanacak ekonomik durgunluk, kitle imha silahlarının yayılması, iklim değişikliği, enerji piyasalarında yaşanacak ciddi sorunlar, zayıf ve başarısız devletlerin neden olduğu güvenlik sorunları sıralanmıştır. ABD'nin değerleri tanımlanırken ABD'nin sahip olduğu demokratik yönetimi benimsediği değerler sebebiyle örnek bir lider olduğunu ve küresel sorunlarla mücadelelerde liderliğe ehil partnerlerle birlikte devam edileceği belirtilmiştir. Güvenlik

⁶⁵ Hook ve Spainer, *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşından Günümüze*, 276-287.

⁶⁶ Office of the Secretary of Defense, “National Security Strategy of the United States of America May 2010”, <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> (09.08.2024).

bölümünde ise El Kaide ve IŞİD başta olmak üzere terörist grupların neden olduğu tehditlere karşı kolektif bir şekilde mücadele edileceği vurgulanmıştır. Uluslararası güvenliğin sağlanması için müttefiklere büyük işler düştüğünü, bundan dolayı NATO üyesi ülkeler ile Asya-Pasifik'te ABD'nin müttefiki olan ülkelerin önemi belirtilmiştir. Refah başlıklı bölümde ise ABD ekonomisinin hala dünyanın en büyük, açık ve yenilikçi ekonomisi olduğu vurgulanmıştır. Rusya-Ukrayna Krizi sebebiyle yaşanan enerji güvenliği sorununa dikkat çekilerek bu konuda ABD'nin hedefleri; enerji kaynaklarını çeşitlendirmek, enerji alanında rekabetçi bir piyasa düzeni kurmak, Arktik ve Asya bölgelerinde enerji politikaları kapsamında ortaya çıkabilecek çatışmaları çözmek olarak sıralanmıştır. Uluslararası düzen başlığı altında Asya-Pasifik bölgesindeki deniz sınır anlaşmazlıkları ve Kuzey Kore'nin yol açtığı tehdide değinilerek bu bölgedeki güvenlik dinamiklerinin çatışma oluşturma riski bulunduğu dile getirilmiştir.⁶⁷

Obama'dan sonra başkanlık koltuğuna oturan Donald Trump ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgesi'ni 18 Aralık 2017'de yayınlamıştır. Belgenin giriş kısmında ABD şu şekilde tanımlanmıştır:

“Güvenli, müreffeh ve özgür bir Amerika, yurtdışına liderlik etme gücü, özgüven ve iradesine sahip bir Amerika'dır. Barışı koruyabilen, özgürlüğü koruyabilen ve Amerikan halkı için kalıcı avantajlar yaratabilen bir Amerika'dır. Amerika'yı ilk sıraya koymak, hükümetimizin görevi ve dünyadaki ABD liderliğinin temelidir”⁶⁸.

Girişteki son cümle Trump'ın tüm politikalarını özetler şekildedir. Giriş kısmında vurgulanan diğer bir önemli cümle ise güçlü bir Amerikan'ın sadece kendisi için değil müttefikleri için de hayati bir öneme sahip olduğu cümlesidir. Bu belgede başkanın ABD ulusal güvenlik stratejisine ilişkin vizyonu ana hatlarıyla ortaya konulmuştur. Bu strateji belgesi temelde anavatani, Amerikan halkını, Amerikan yaşam tarzını ve Amerikan refahını korumak üzerine şekillenmiştir. Bu belgenin “Bölgesel Bağlamda Strateji” bölümünde Sovyet

⁶⁷ Office of the Secretary of Defense, The National Security Strategy of the United States of America February 2015, <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> (09.08.2024).

⁶⁸ The White House Archive, President Donald J. Trump Announces a National Security Strategy to Advance America's Interests 2017, <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/president-donald-j-trump-announces-national-security-strategy-advance-americas-interests/> (07.06.2024).

komünizminin tehdidi ortadan kalksa da yeni tehditlerin ABD'nin iradesini test ettiği ve Rusya'nın, ABD'nin Avrupa'ya olan bağlılığının güvenilirliğini zayıflatmak, transatlantik birliğini zayıflatmak, Avrupa kurumlarını ve hükümetlerini zayıflatmak için yıkıcı önlemler kullandığını iddia etmektedir. Ayrıca yine bu bölümde Rusya'nın, Gürcistan ve Ukrayna'yı işgal ederek bölgedeki devletlerin egemenliğini ihlal ettiğine yer verilmiştir.

ABD'nin mevcut başkanı Joe Biden'ın göreve başlamasından 1 yıl sonra 2022 yılında yayınlanmış olan Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi ABD'nin uluslararası alandaki rolüne atıf yapmaktadır. Özellikle iki önemli tehdide bu belgede dikkat çekilmiştir. Bunlar iklim değişikliği ve bölgesel jeopolitik rekabettir. ABD'nin bu konulara yaklaşımı ve atacağı adımların geleceği şekillendireceği ve bu çağın bir çatışmalar çağı mı yoksa istikrar çağı mı olacağını belirleyeceği bu belgede vurgulanmıştır. Bu belgede ABD için iklim değişikliği, gıda güvensizliği, bulaşıcı hastalıklar, terörizm ulusal ve uluslararası güvenliğin merkezinde yer alan konular arasında sayılmıştır. Fakat artan jeopolitik rekabet, milliyetçilik ve popülizm bu sorunların çözümünü zorlaştırmaktadır. Belgede vurgulanan diğer bir nokta dünyanın bu sorunlarla mücadele adına ABD'nin liderlik rolüne duyduğu ihtiyaçtır. Belgede Soğuk Savaş dönemi ile bir karşılaştırma yapılarak günümüz dünyasında Demokrasiler ve Otokrasiler arasında yaşanan bir mücadelenin olduğu belirtilmektedir. Ayrıca bu belgede Çin ve Rusya'ya geniş bir şekilde yer verilerek ABD'nin amacının rekabette Çin'i geri de bırakmak ve Rusya'yı kısıtlamak olduğu vurgulanmıştır.⁶⁹

ABD'nin 2022 yılında yayınladığı diğer stratejik belge ise Arktik ile ilgilidir. Arktik Bölgesi İçin Ulusal Strateji başlığı ile yayınlanan bu belgede Arktik bölgesinde ABD'nin çıkarlarını savunmak anavatan (homeland) ile eşdeğer tutulmuştur. Bu belgede Arktik bölgesinde yaşanan iklim değişikliklerine, iklim değişikliğinin bölgede yaşayan insanlar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya ve bölge için işbirliğine yer verilmiştir. Fakat işbirliğinin önündeki en büyük engel ise bölgedeki stratejik rekabetin artmasıdır. Rusya'nın bu

⁶⁹ The White House, National Security Strategy October 2022, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/10/12/fact-sheet-the-biden-harris-administrations-national-security-strategy/> (08.06.2024).

rekabeti arttırdığı iddia edilmektedir. Ayrıca Rusya'nın Ukrayna'ya karşı yapmış olduğu askeri operasyonların ABD ile Rusya arasında iş birliğini imkânsız hale getirdiği vurgulanmıştır.⁷⁰

6. Sonuç

Soğuk Savaş döneminin bir ürünü olan “ulusal güvenlik” kavramı ABD'nin dış politikalarını oluşturma sürecinde temel referans kaynağı olmuştur. ABD'de kabul edilen ilk ulusal güvenlik yasası ile beraber ABD'nin ulusal güvenliği dönemin koşullarına uygun olarak yeniden yapılandırılmış ve ulusal güvenlik ile ilgili ABD'ye yeni kurumlar kazandırmıştır.

Soğuk Savaş döneminde gerek ABD'nin izlemiş olduğu güvenlik politikaları gerek yayımlanmış olduğu strateji belgelerinde başlıca tehdit Sovyetler Birliği olarak görülmüştür. Bu tehditlere karşı izlenecek yöntemlerde bazen askeri unsurlar, bazen siyasi unsurlar bazen de ekonomik unsurlar ön plana çıksa da her başkanın dilinde Sovyetler Birliği ve komünizm tehlikesi yer almıştır.

Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemdeki değişimler, ABD'nin dış politikasına ve ulusal güvenlik politikalarına da yansımıştır. Hazırlanan ulusal güvenlik stratejilerine ABD'nin güvenlik tehdidi algılamaları ve tehdit algılamalarına bağlı olarak güvenliğe ilişkin tedbirler de değişmiştir. 11 Eylül Saldırılarından sonra ABD ulusal güvenliğine yönelik başlıca tehdit radikal İslam ve uluslararası terörizm olarak görülmüştür. Bu tehditlerle mücadele hedefine yönelik askeri unsurlar üzerinde odaklanılmıştır. Obama döneminde ise ABD'nin her alanda liderliğine vurgu yapılarak askeri gücün yanında diplomasinin de kullanılacağı vurgusu sıkça yapılmıştır.

ABD'nin ulusal güvenlik strateji belgelerinde sıkça vurgulanan demokratik değerler ve insan hakları, ABD dış politikasının resmi söyleminin temel taşları arasında yer almaktadır. Bu belgelerde, ABD'nin uluslararası arenada özgürlük, adalet ve insan haklarına dayalı bir dünya düzeni kurma hedefi sıkça dile getirilir. Özellikle Soğuk Savaş döneminden itibaren, ABD'nin ulusal güvenlik politikaları, liberal demokrasi ve insan hakları gibi değerlerin korunmasını ve yayılmasını amaçlayan bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Ancak, bu söylemin uygulamaya nasıl

⁷⁰ The White House, National Security For Arctic Region October 2022, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/10/07/fact-sheet-the-united-states-national-strategy-for-the-arctic-region/> (08.06.2024).

yansıdığına bakıldığında, ABD'nin dış politika uygulamalarının ve ulusal güvenlik konseptinin aslında çoğu zaman stratejik çıkarlara odaklandığı görülmektedir. Bu durum, ABD dış politikasında belirgin bir çelişkiye işaret etmektedir.

Özellikle Soğuk Savaş döneminde, ABD'nin Sovyetler Birliği'ne karşı geliştirdiği çevreleme politikası, demokratik değerlerin savunulması ve yayılması iddiasıyla desteklenmiş, ancak pratikte stratejik önceliklerin ağır bastığı bir dizi politika benimsenmiştir. Örneğin, ABD, stratejik olarak önemli kabul edilen, ancak otoriter rejimler tarafından yönetilen ülkeleri desteklemiş; bu ülkelerdeki demokrasi eksikliği ve insan hakları ihlalleri göz ardı edilmiştir. Truman Doktrini kapsamında Yunanistan'a yapılan askeri yardımlar, bu tür stratejik çıkarlara dayalı politikaların en bariz örneklerinden biridir. Her iki ülke de dönemin koşullarında demokratik olmayan rejimler tarafından yönetilmekteydi, ancak ABD için bu ülkelerin stratejik konumları, demokratik ideallerden daha önemli hale gelmiştir. Bu çelişki, Soğuk Savaş sonrası dönemde de devam etmiştir. 11 Eylül 2001 saldırılarının ardından şekillenen ulusal güvenlik stratejileri, küresel terörizmle mücadeleye odaklanmış ve bu mücadele kapsamında birçok bölgede askeri müdahaleler gerçekleştirilmiştir. Bu müdahaleler, demokratikleşme ve insan haklarını teşvik etme söylemiyle meşrulaştırılmış olsa da asıl amaç çoğunlukla ABD'nin stratejik çıkarlarını korumak ve genişletmek olmuştur. Örneğin, Afganistan ve Irak'ta gerçekleştirilen askeri operasyonlar, bölgedeki stratejik kontrolü sağlamak ve enerji kaynaklarını güvence altına almak gibi motivasyonlarla açıklanabilir. Bu müdahalelerin sonucu olarak, bölgede istikrarsızlık ve insan hakları ihlalleri artmış, demokrasi vaadi ise çoğunlukla gerçekleşmemiştir.

ABD'nin bu ikircikli tutumu, uluslararası toplumda güvenilirliğini zayıflatmakta ve eleştirilere neden olmaktadır. Demokratik değerler ve insan hakları, ABD'nin ulusal güvenlik stratejilerinde sürekli olarak dile getirilse de bu değerler sıklıkla stratejik çıkarların gölgesinde kalmaktadır. Bu durum, ABD dış politikasının hem içsel bir tutarsızlıkla malul olduğunu hem de uluslararası arenada ABD'nin meşruiyetini zedelediğini göstermektedir. Sonuç olarak, ABD'nin demokratik değerler ve insan haklarını savunma iddiası ile dış politikadaki stratejik

çıkar odaklı yaklaşımı arasındaki bu çelişki, uluslararası düzeydeki eleştirilerin başlıca kaynağı olmaya devam etmektedir.

Extended Summary

This article analyses the transformation, continuity and change in the national security policies of the United States of America (USA) from 1947 to the present. The main focus of the study is to understand how threat perceptions and the measures taken against these threats have evolved in US national security strategies. With the 1947 enactment of the National Security Act, it is accepted that national security policies in the United States officially began to take shape. With this law, national security became one of the main pillars of the US foreign policy and this concept turned into an ideology during the Cold War.

This study analyses the national security policies of the US through historical and descriptive methods. In this context, the national security strategy documents published by the US are analysed and the security threats in these documents are evaluated in the light of the foreign policy doctrines of the US presidents. The main sources used in the research are the official national security strategy documents published by the US, and through these documents, it is revealed in detail how the US national security understanding has been shaped and how it has changed over time.

The research findings show that the US national security policy during the Cold War period was shaped against the Soviet Union. With the onset of the Cold War, US security policies centred around two main objectives: the protection of liberal democratic values and the prevention of communist expansion. In this context, US national security strategies included military, political and economic measures to contain the Soviet Union. For example, initiatives such as the Truman Doctrine and the Marshall Plan were considered as part of the US global strategy against the Soviet threat.

Following the end of the Cold War, the US understanding of national security was reshaped by the rise of radical Islam and international terrorism. The attacks of 11 September 2001 marked a radical turning point in US national security policies. Following this event, the US adopted a security strategy focusing on combating international terrorism. This new

strategy, which was shaped under President George W. Bush, includes pre-emptive strike policies against the threat of terrorism and large-scale military interventions against global terrorism.

Another finding of the study is the existence of continuous elements in the US national security policies. The study found that the US has emphasised democratic values and human rights in its national security strategies in every period, but these values have been shaped by pragmatic approaches in practice. For example, during the Cold War, the US supported non-democratic regimes with strategic positions, which led the US to pursue a contradictory policy in the international arena.

In the Obama era, on the other hand, the US national security strategies were reshaped by giving more importance to diplomacy and international cooperation in addition to military power. In this period, issues such as combating global terrorism, climate change and nuclear non-proliferation were identified as priority security threats. Moreover, it was emphasised that the US should assume a leadership role in maintaining international order.

In conclusion, this study reveals how US national security policies have adapted to changing threat perceptions and global developments over time. Although there have been significant changes in US security strategies since 1947, democratic values and human rights discourse have always been at the core of these strategies. This situation shows that US national security policies are shaped around both adaptation to the changing world order and the basic principles that are in continuity. The research also constitutes an important reference point for making predictions about the future national security policies of the United States.

Kaynakça

Ataç, K, Kutlu ve Çam, M, Mehmet. "Soğuk Savaş: Amerikan Büyük Stratejisi, Johnson Doktrini ve Kıbrıs", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 16, sy. 35 (2020): 595-634.

Atay, Mehmet. "Amerika Birleşik Devletleri'nin Milli Güvenlik Örgütlenmesi", *Avrasya Dosyası*, 6, (2000): 106-120.

Bett, K. Richard. *U.S National Security Strategy: Lenses and Landmarks*, New Jersey: Princeton University, 2004.

- Biesinger, Raymond. "Neither leading nor ceding America's bitter internal politics have made economic diplomacy harder", *The Economist*, 2015, <https://www.economist.com/special-report/2015/10/01/neither-leading-nor-ceding> (01.04.2024).
- Birdişli, Fikret. "Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel ve Dşnsel Temelleri". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, sy. 31, (2011): 149-169.
- Birdişli, Fikret. *Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik: Kavram, Teori, Uygulama*, 2. bs. Ankara: Seğki Yayıncılık, 2016.
- Britannica, T. Editors of Encyclopaedia. "Ronald Reagan." *Encyclopedia Britannica*, October 3, 2024. <https://www.britannica.com/biography/Ronald-Reagan> (06.10.2024).
- Cavanaugh, M, Jeffrey. "From the "Red Juggernaut" to Iraqi WMD: Threat Inflation and How It Succeeds in the United States", *Political Science Quarterly*, 122, sy. 4 (2007):555-584
- Dockrill, Saki. *Eisenhower's New-Look National Security Policy, 1953-61*. London: Macmillan Press, 1996.
- Enthoven C, Alain ve Smith K Wayne. *How Much Is Enough? Shaping the Defense Program, 1961-1969*, Washington: RAND Corporation, 1971.
- Erhan, Çağrı. "ABD'nin Ulusal Güvenlik Anlayışı", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi*, 56, sy. 4 (2001): 78-93.
- Federation of American Scientist, "NCS 162/2", <https://irp.fas.org/offdocs/nsc-hst/> (11.08.2024)
- Giglio, H, James ve Rabe, G, Stephen. *Debating The Kennedy Presidency*, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, 2003.
- Goldgeier, James, and Suri, Jeremi. "Revitalizing the U.S National Security Strategy", *The Washington Quarterly*, 38, sy.4 (2016): 35-55.
- Halliday, Fred. *The Making of Second Cold War*, New York: Verso, 1989.
- Hooks,W. Steven ve Spainer W. John. *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşından Günümüze*, Çev.: zge Zihnioğlu, İstanbul: İnkılap Yayınevi, 2016.
- Isaacson, Walter ve Thomas, Evan. "The Wise Men: Six Friends and The World They Made" New York Simon & Schuster, 1986.
- İsmail Ermağan, "Soğuk Savaş Sonrası Dönemde ABD Dış Politikası - Obama Dönemi ve Ak Parti", *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 3, sy.2 (2012): 21-35.
- JFK Presidential Library And Museum, "Cold War", <https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/jfk-in-history/the-cold-war>, (11.07.2024)
- Koç, şanlı.Bahadır. "Arzın Merkezine Seyahat: ABD Ulusal Güvenlik Konseyi", *Avrasya Dosyası*, sy.2 (2005): 240-262
- Marcella, Gabriel. *Affairs of State: The Interagency And National Security*, Carlisle, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College, 2008.

- Miller Center, “Gerald Ford: Foreign Affairs”, John Robert Greene, <https://millercenter.org/president/ford/foreign-affairs> (10.08.2024)
- Miller Center, “Presidential Speeches, Lyndon B. Johnson”, <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/may-2-1965-report-situation-dominican-republic> (12.07.2024)
- National Security Archive, “National Security Act Amendments of 1949”, <https://nsarchive.gwu.edu/document/28655-document-11-national-security-act-amendments-1949-10-august-1949> (11.07.2024).
- Nevins, Allan ve Commager, Steele, Henry. *ABD Tarihi*, Çev.: Halin İnalçık, Ankara: Doğubatı Yayınları, Ankara, 2015.
- Office of the Historian, "Kennan and Containment, 1947", <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/kennan> (06.08.2024).
- Office of the Historian, “1977–1981: The Presidency of Jimmy Carter”, <https://history.state.gov/milestones/1977-1980/foreword> (06.08.2024).
- Office of The Historian, “Carter’s Foreign Policy”, <https://history.state.gov/departmenthistory/short-history/carter> (10.08.2024).
- Office of the Historian, “National Security Act of 1947”, [https://history.state.gov/milestones/1945-1952/national-security-act#:~:text=The%20National%20Security%20Act%20of,National%20Security%20Council%20\(NSC\)](https://history.state.gov/milestones/1945-1952/national-security-act#:~:text=The%20National%20Security%20Act%20of,National%20Security%20Council%20(NSC)) (10.08.2024)
- Office of The Historian, “NCS-68, 1950”, <https://history.state.gov/milestones/1945-1952/NSC68#:~:text=NSC%2D68%20outlined%20a%20variety,the%20United%20States%20to%20attain>, (12.07.2024)
- Office of The Historian, “The Limited Test Treaty, 1963”, <https://history.state.gov/milestones/1961-1968/limited-ban>, (10.08.2024).
- Office of The Historian. The “Eisenhower Doctrine, 1957”, <https://history.state.gov/milestones/1953-1960/eisenhower-doctrine>, (10.08.2024).
- Office of The Secretary of Defense, “National Security Strategy of the United States 1987”, <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> (09.08.2024).
- Office of the Secretary of Defense, “National Security Strategy of the United States March 1990”, <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> (09.08.2024).
- Office of the Secretary of Defense, “National Security Strategy of the United States of America May 2010”, <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> (09.08.2024).
- Office of the Secretary of Defense, “The National Security Strategy of the United States of America September 2002”, <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> (09.08.2024).

- Office of the Secretary of Defense, A National Security Strategy of Engagament and Enlargement July 1994, <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy> (09.08.2024)
- Office of the Secretary of Defense, National Security Strategy of the United States August 1991, <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> (09.08.2024).
- Office of the Secretary of Defense, The National Security Strategy of the United States of America February 2015, <https://history.defense.gov/Historical-Sources/National-Security-Strategy/> (09.08.2024).
- Özkan, Behlül. "Soğuk Savaş Sonrası Amerikan Dış Politikası", *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 9, sy. 16 (2011): 51-91.
- Ronald Reagan Presidential Library & Museum, Address to the Nation on Defense and National Security, <https://www.reaganlibrary.gov/archives/speech/address-nation-defense-and-national-security> (10.08.2024).
- Samuels, J. Richard. "Nixon Doctrine", Britannica, <https://www.britannica.com/event/Nixon-Doctrine> (08.08.2024).
- The Carter Center, Waging Peace, Fighting Disease, Building Hope, https://www.cartercenter.org/countries/israel_and_palestine.html (06.10.2024).
- The United States House of Representatives, "Comittees", <https://www.house.gov/committees> (07.06.2024)
- The White House, "National Security Council", <https://www.whitehouse.gov/nsc/> (07.06.2024).
- The White House, "President Donald J. Trump Announces a National Security Strategy to Advance America's Interests 18 December 2017" <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/president-donald-j-trump-announces-national-security-strategy-advance-americas-interests/> (07.06.2024).
- The White House, National Security Stragey for Arctic October 2022, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/10/07/fact-sheet-the-united-states-national-strategy-for-the-arctic-region/> (08.06.2024)
- The White House, National Security Stragey October 2022, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/10/12/fact-sheet-the-biden-harris-administrations-national-security-strategy/> (08.06.2024).
- United States Department of State, "Organization Chart", <https://www.state.gov/r/pa/ei/rls/dos/99484.htm> (10.08.2024).
- Wilson, Theodore A. 1977. *The Marshall Plan, 1947-1951*, New York: Foreign Policy Association, 1977.
- Yılmaz, Sait. *ABD İstihbaratı 1947-2013*, Ankara: Kripto Yayınevi, 2013.

Terörizmin Tarihselleştirilmesi ve İllüzyon Olarak Terörist

Yusuf Halhallı¹

Özet

Terörizm kavramının tarihsel gelişimini araştırmaya yönelik pek çok çalışmada araştırmacılar tarihin farklı dönemlerindeki şiddet eylemleriyle günümüzdeki terörist şiddet arasında bağlantı olduğu iddiasında bulunmaktadır. Terörizm ve terörist kavramları; dili kullananın niyetine ve politik amaçlarına göre şekillenerek dile getirildikleri bağlam çerçevesinde yeni anlamlar kazanabilen muğlak terimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda; çalışma, terörizmin politik olarak istismar edilebilir, siyasallaştırılabilir ve belirli yönetim aygıtlarının inşasında kullanılabilir olduğunu göstermeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda, terörizmin toplumu yönlendirebilmek amacıyla bir illüzyon olarak kullanıldığı iddiasıyla; bahse konu kavramın güvenlik ve potansiyel şiddet tehdidi eksenindeki dönüşümü betimleyici yöntem vasıtasıyla açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Terörist, Kavramsallaştırma, Güvenlik, Şiddet

Historicisation of Terrorism and Terrorist as Illusion

Abstract

In studies on the concept of terrorism, researchers have established a connection between acts of violence in different periods of history and terrorist violence today. The concepts of terrorism and terrorist are ambiguous terms that can be shaped according to the intentions and political aims of the language user and gain new meanings within the context. In this respect, the study aims to show that terrorism can be politically exploited and used in the construction of certain governance apparatuses. Consequently, the study posits that terrorism can be utilized as a tool for manipulation within society. The transformation of 'terrorism' in the axis of security and potential threat of violence has been tried to be explained through the descriptive method.

Keyword: Terrorism, Terrorist, Conceptualization, Security, Violence

1. Giriş

11 Eylül 2001 saldırılarından sonra yaygın kullanımda olan 'modern' terörizm fikrinin Filistinli militanlara karşı 'terörizm' etiketinin İsrail tarafından kullanımıyla ortaya çıktığı iddia edilmektedir. Buna göre 'terörizm' ve 'terörizmle mücadele' anlayışı ABD-Birleşik Krallık örneğinde Reagan ve Thatcher rejimleri tarafından dış ilişkiler odağı olarak kullanıldığı belirtilmektedir. ABD'de Reagan yönetimi; Sovyet bağlantılı olduğu iddiasıyla Kaddafi, Filistin Kurtuluş Örgütü, Sandinistalar, Castro ve benzerlerini kapsayan 'şer eksen' belirleyerek 'uluslararası terörist ağ/komple' mitini inşa etmiştir. Birleşik Krallık'ta Thatcher yönetimi de IRA ile mücadelede, karşı ayaklanma argümanı olarak söz konusu mücadeleyi

¹ İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, İstanbul/Türkiye, ysfhalhal@gmail.com, ORCID No 0000-0002-1676-0536, Makale Geliş Tarihi: 23 Eylül 2024, Makale Kabul Ediliş Tarihi: 23 Ekim 2024

kriminalize etmeye çalışmış ve bu yöndeki propagandalar doğrultusunda Kuzey İrlanda'daki mücadeleyi terörizm olarak tanımlamıştır. İngiliz hükümeti İrlandalı savaşçıları, meşru siyasi amaçlardan yoksun, varlıklarını sürdürülebilirlik için kendi halklarını terörize etmeye muhtaç 'suçlular ve teröristler' olarak nitelemiştir.²

Siyasal antropoloji uzmanı Edmund Leach terörizm kavramının propaganda amaçlı kullanımına erken bir tarihte dikkat çekerek, 1977 yılında verdiği konferansta terörizmle mücadele söyleminin barındırdığı iki tehlikeli unsura işaret etmiştir; insanlıktan çıkarma ve kutsallaştırma.³ Leach, Batı değerlerine ve birey tipolojisine uymayan diğer insanların, insanlıktan çıkarılmasının önemine vurgu yapmıştır. Bu söylemle insanları 'terörist' olarak etiketlemenin benzer bir doğrultuda inşa edildiğini iddia etmiştir. İnsanlık dışı algısının ve bu etiketin diğerlerinin temelinde 'biz'den farklı olduklarını ve 'bizim' kadar iyi olmayanları ya da 'biz'den ibaret olan insan sınıflandırılmasında yer bulamayanları tasvir ettiğini belirten Leach, bu tür insanlıktan çıkarma söylemlerinin ve pratiklerinin genelde politik fırsatçılığın önünü açtığını belirtmiştir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde; terörist olarak nitelenenler insan sınıflandırmasının dışında ve aşağısında konumlandırılırken onlara karşı kullanılacak tedbirlerin ve şiddetin meşruluğu sağlanmış olmaktadır. Buna örnek olarak sömürgeci Avrupa'nın yerli halkların sözde 'vahşiliğine' karşı kullandıkları ve çoğu zaman soykırıma varan kitlesel şiddet biçimleri gösterilmektedir.⁴ Aynı türden inşa edildiği anlaşılan bir söylem olarak 'terörizmle savaş' konusu da bugün teröristlerin onlara karşı 'iyi şiddet' kullanılabilen, insanlık dışı, kötü, vahşi, şiddet yanlısı 'öteki'nin vücut bulmuş hali olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda insanlık dışı addedilen teröriste karşı işkenceye varan sorgulamalar, olağanüstü gözetim tedbirleri, yargısız tutuklamalar gibi uygulamalar anılan terörizmle mücadelenin meşru araçları olarak kabul edilebilmektedir. Bu kapsamda, çalışmada terörizm kavramının, bilhassa 11 Eylül sonrasında geçirdiği dönüşüm mercek altına alınacaktır. Tarihsel süreç içerisinde terörizm ve terörist kavramlarının ihtiva ettikleri farklı anlamlar örneklerle açıklanmaya çalışılacaktır. Sonraki bölümde isyanla mücadele çalışmalarından terörizmle mücadele konseptine geçiş incelenecek ve bu süreçte terörist ve terörizme atfedilen anlamlar tartışılacaktır.

² Jeffrey A. Sluka, 'The Contribution of Anthropology to Critical Terrorism Studies' in *Critical Terrorism Studies: A New Research Agenda*, ed. R. Jackson et al (Londra-New York: Routledge, 2009), 141.

³ Edmund Leach, *Custom, Law, and Terrorist Violence* (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1977)/Sluka, 'The Contribution of Anthropology to Critical Terrorism Studies' 144.

⁴ Sluka, 'The Contribution of Anthropology to Critical Terrorism Studies' 145

2. Terörizmin Yeniden Kavramsallaştırılması

Leach, insanlık dışılaştırmanın yol açtığı vahşi olan ötekiyle mücadele konseptinde iyiyi temsil eden 'biz' ile vahşi ve kötüyü temsil eden 'öteki' arasındaki mücadeleye kutsallık atfedildiğini söylemektedir. Ahlaki dizgenin iki ucunu temsil eden iyi ve kötü güçler arasındaki 'kutsal savaş' olarak tasvir edilen bir mücadelede başvurulan mücadele araçlarının meşruiyeti de bu yönde anlam kazanmış olacaktır. Batı bloğu perspektifinde yıkıcılık ve komünizmle aynı değerleri taşıyan terörizm; sadece fiziksel bir tehdit olarak değil aynı zamanda iyinin, demokrasinin ve medeniyetin savunucularının mücadele etmek ve yenmek zorunda oldukları, küresel kutsal bir savaşta yok edilmesi gereken metafiziksel bir kötülük olarak tasvir edilmektedir.⁵ Bu durumun en belirgin örneği olarak, bazı hükümet ve ordu mensuplarının Siyonist devleti korumak ve muhafaza etmek için 'terörizmi' yenmenin kutsal bir görev olduğuna inandığı İsrail'de karşımıza çıkmaktadır.⁶ Herman'a göre buna benzer durumlarda genellikle iyi ve kötü, aydınlık ve karanlık, demokrasi ve komünizm/terörizm arasında aşikâr bir ikilik olduğu ve bu ikiliklere kutsal boyutlar atfedilmesi eğiliminde bulunduğu söylenmektedir. Herman⁷, bahsedilen ikilikler/karşıtlıklar bağlamında girilen mücadelenin; çeşitli yıkıcı kılıklara bürünerek ortaya çıkan sinsi bir 'terörist' düşmana karşı 'kutsal savaş' haline geldiğini belirtmektedir.⁸ Bu pencereden bakıldığında 'bizi' ve müttefiklerimizi hedef alan terörizm ve siyasi şiddet eylemleri, özgürlük ve demokrasiye karşı işlenmiş günahlar olarak değerlendirilmektedir. Reagan'ın 1980'li yıllarda Sovyetler ve müttefiklerini, terörizmin arkasındaki şer imparatorluğu olarak nitelendirmesi, ABD Başkanı Bush'un 2001 sonrası 'şer eksenli' yorumlamaları doğrultusunda şer odaklarına karşı verilen bir mücadele biçimi olarak terörizmle mücadelenin kutsallaştırıldığı anlaşılabilir. Leach bu durumu 1977 yılında şu ifadelerle açıklamaya ve insanlık dışılaştırma ile kutsallaştırmanın tehlikelerine vurgu yapmaya çalışmıştır:

1977'deki durumda 'biz' kapitalist Batı'nın saygın, yasalara uyan, orta sınıf vatandaşlarıyız. Kendimizi 'ötekiler' tarafından, yani ahlaki kurallarımızı kabul etmeyen her türden kanunsuz terörist tarafından tehdit altında görüyoruz ve aramızdan daha şahin olanlar sadece terörizmle mücadele politikalarını savunmakla kalmıyor; bunu dini bir kendini adanmışlık ruhu içinde yapıyor. Modern teröristlere karşı tutumumuzda intikam alma arzusuyla hareket etme eğilimindeyiz. Şiddet içeren aykırı davranışta bulunan herkese karşı haçlı seferleri vaaz etme eğilimindeyiz. Ancak intikam sağlıklı bir duygu değildir; kişinin gerçeklik duygusunu bulandırma eğilimindedir...

⁵ Leach, *Custom, Law, and Terrorist Violence*

⁶ Edward Herman, *The Real Terror Network: Terrorism in Fact and Propaganda* (Boston: South End Press, 1982).

⁷ Herman, *The Real Terror Network: Terrorism in Fact and Propaganda*

⁸ Sluka, 'The Contribution of Anthropology to Critical Terrorism Studies' 145.

Teröristlerin eylemleri ne kadar anlaşılmasın görünürse görünsün, yargıçlarımızın, polislerimizin ve politikacılarımızın terörizmin köpek kafalı yamyamların değil, insanlığın bir eylemi olduğunu unutmalarına asla izin verilmemelidir.⁹

Terörizmin yarattığı korkunun, hükümetler tarafından, muhalifleri kontrol etmek, baskılamak ve yıldırma amacıyla da kullanıldığını Termidorlar dönemi Fransa'daki uygulamalardan örnekle açıklamaya çalışacağız. Elbette ki burada ifade edilen terörizmle günümüzde söz edilen terörizm aynı anlamları ihtiva etmemektedir. Ancak vurgulamaya çalıştığımız nokta, terörist eylemlerin yarattığı korkunun gelecekte tekrar ortaya çıkabileceği endişesinin otorite tarafından yönetim ve baskılama aracı olarak kullanılmasıdır. Yani terörizm korkusunun diri tutularak terörizmle mücadele konseptine dahil edilen tüm muhaliflere karşı uygulanan pratiklerin meşrulaştırılması amacı gözden kaçırılmamalıdır. Sluka ve Whitbeck bu durumu şu ifadelerle açıklamaktadırlar:

Terörizmin ampirik veya referans temeli, yoğun ve baskın bir korkuyla karakterize edilen öznel bir psikolojik deneyim olan 'terör'dür. Basit korkunun aksine terör, yalnızca kişisel refaha yönelik anlık bir tehdit algısından değil, aynı zamanda tehdidin gelecekte de süresiz olarak devam edeceği beklentisi veya endişesinden kaynaklanan uzun süreli bir psikik yıldırma deneyimini ifade eder. 'Dehşete düşürmek', bir dehşet hali yaratmak, korku yaratmak veya korkuyla üstesinden gelmek niyetiyle hareket etmek, yani korkutarak hükmetmeye veya zorlamaya çalışmak anlamına gelir.¹⁰

Terörizm kelimesinin üzerinde uzlaşmış bir tanımının olmaması tesadüf değildir, zira bu kelime anlamdan yoksun olacak kadar öznelidir. Aynı zamanda bu kelime son derece tehlikelidir, çünkü insanlar bu kelimenin bir anlamı olduğuna inanma ve bu kelimeyi, rasyonel düşünce ve tartışmadan kaçınmanın ve sıklıkla kendi yasadışı ve ahlaksız davranışlarını mazur göstermenin bir yolu olarak nefret ettikleri her şeye uygulayarak kullanma ve suistimal etme eğilimindedirler.¹¹

Terörist olarak etiketlenenlerin kendilerini terörist olarak değil, belirli bir davanın savunucuları, vatanseverler, özgürlük savaşçıları, halklarının haklarını ve değerlerini savunanlar olarak gördükleri dikkate alındığında; ortaya çıkan görelilik ile belirli mücadelelerin terörizm mi yoksa özgürlük savaşını mı temsil ettiğine dair yargılamalardaki öznellik örtüşmektedir. Bu bakış açısı doğrultusunda; teröristler, farklı bir pencereden kahramanlar, vatanseverler ve şehitler olarak; karşıt pencereden ise kötüler, suçlular, fanatikler, vahşiler ve deliler olarak nitelendirilebilmektedir. Terörist kavramının bu özneliği 'birilerinin teröristi başkasının özgürlük savaşçısıdır' şeklindeki klişe ile kabul edilmiştir. Bu bakımdan bir takım meşru mücadele biçimlerinde terörizm taktiklerine başvurulsa bile mücadele biçiminin tamamına terörist eylemler dizgesi doğrultusunda bakılması yanlış değerlendirmelere neden

⁹ Leach, *Custom, Law, and Terrorist Violence*, 36.

¹⁰ Sluka, 'The Contribution of Anthropology to Critical Terrorism Studies' 153.

¹¹ John Whitbeck, *Terrorism: The World Itself is Dangerous*, Daily Star, 7 December 2001. Erişim 15 Mart 2024. <http://www.miftah.org/Display.cfm?DocId=4747&CategoryId=5>

olabilir. Siyasi coğrafyacı Bernard Nietschmann¹², iç savaşlarda baskıcı olarak nitelenen devletlerin yerli halka karşı yürüttükleri mücadeleyi ‘terörizmle mücadele’ adı altında nitelendirerek başvurdukları ‘devlet terörizmini’ ve kirli savaş taktiklerini meşrulaştırmaya, yerel direnişi kırmak ve sivil desteği yok etmek için kullanmaya çalıştıklarını ifade etmektedir. Terörizm nitelendirilmesinin meşru silahlı direniş hareketlerini yaftalamak maksadıyla kullanılmasına dikkat çeken Sluka¹³, kavramın suistimal edilmesinin birçok örneği olduğunu belirtmiştir. Kolombiya hükümetinin FARC gerillaları, İsrail’in FKÖ’nü, Çin’in Uygurları ve Tibetli aktivistleri terörist olarak sınıflandırmaları da dahil olmak üzere, dünyadaki siyasi şiddetin dikkat çeken önemli noktalarını ihtiva eden terörizmle mücadele söylemi Rus hükümetinin Çeçen isyancıların tamamını terörist olarak nitelendirmesiyle de karşımıza çıkmaktadır. Terörizm ve terörist yaftalamalarında bulunan hükümetler, dünyayı muhaliflerinin hepsinin terörist olduğuna ikna etmeye çalışmışlardır. Bu tür nitelendirmelerle söz konusu hükümetler mevcut sorunlara çözümün siyasi müzakere ve tavizlerle değil, sadece acımasız bir terörizmle mücadele kampanyasıyla elde edilebileceği inancını da ima etmektedirler.

11 Eylül 2001 saldırılarından sonra terörizm söylemiyle alakalı en dikkat çeken durum; terörizme ilişkin politik, medyatik ve akademik söyleme hâkim olan varoluşsal bir tehdit olduğuna dair iddialardır. Bazı akademisyenler de terörizme ilişkin bu iddiayı özellikle teröristlerin kitle imha silahlarına erişimi ve bu silahları kullanma olasılığı kapsamında benimsemiştir.¹⁴ Goldstein, teröristlerce nükleer silahlara erişim imkanının göz ardı edilemeyecek bir tehdit olduğunu ve teröristlerin ‘toplumumuzu yok edebileceği’ gerçeğini kabul etmemiz gerektiğini belirtmiştir.¹⁵ Bir başka açıdan Ignatieff, terörizmin yeni aşamasıyla *modern devletin hakimiyetini tehdit edebileceğini* ileri sürmüştür.¹⁶ Teröristlerin ele geçirebilecekleri nükleer, kimyasal ve biyolojik silahlar kapsamında erişebilecekleri şiddet kapasitesi bakımından modern yaşam tarzını tehdit eden en büyük tehlike olduğu dile getirilmiştir.¹⁷

¹² Bernard Nietschmann, ‘The Third World War’, *Cultural Survival Quarterly*, 11, 3 (1987):1-16.

¹³ Sluka, ‘The Contribution of Anthropology to Critical Terrorism Studies’ 150

¹⁴ Ariel Cohen, *Promoting Freedom and Democracy: Fighting The War of Ideas Against Islamic Terrorism*, *Comparative Strategy*, 22, 3 (2003): 207–221.

¹⁵ Joshua S. Goldstein, *The Real Price of War: How You Pay For The War On Terror*, (New York: New York University Press, 2004), 179.

¹⁶ Michael Ignatieff, *The Lesser Evil: Political Ethics in An Age of Terror*, (Princeton: Princeton University Press, 2004), 16.

¹⁷ Christian Enemark, ‘Farewell to WMD: the language and science of mass destruction’, *Contemporary Security Policy*, 32, 2 (2011): 384. / Jessica Wolfandale, ‘The Narrative of Terrorism of Terrorism as an Existential Threat’ in *Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies*, ed. Richard Jackson (New York: Routledge, 2016), 248.

11 Eylül saldırılarından sonra terörizmin yeni içeriği haiz olduğu iddiasıyla hem varoluşsal hem de yeni bir tehdit türü olarak tasvir edildiği gözlemlenmektedir.¹⁸ Modern terörizm olarak adlandırılan bu terörizm kavramsallaştırılmasının yeniliği nedeniyle; ona cevap verilmesi sürecinde savaşa başvurma, işkence, insanlık dışı ve aşığılayıcı muamele gibi birtakım yasaklara ve daha önce meşru olarak kabul edilemeyen yöntemlere başvurmayı meşrulaştırdığı söylenebilir.¹⁹ Bu doğrultuda modern terörizmin 1990'lar öncesi terörizmden birkaç bakımdan farklılık gösterdiği ileri sürülmektedir. Yeniden kavramsallaştırılan terörizm uluslararası ağlarla karakterize edilmiş, terörist grupların üyelerinin kör bir nefretle hareket ettikleri ileri sürülmüştür. Yeni teröristlerin siyasi amaçları göz ardı ettiği, dinin fanatik ve mutaassıp bir yorumu tarafından mobilize edildiği ve terörist saldırıların her zamankinden daha çok ayırım gözetmeyen şiddetle özdeşleştiği ifade edilmiştir.²⁰ Buna göre; modern terörist grupların, belirli siyasi hedeflere ulaşmaktan ziyade 'Batı' toplumunun yok edilmesini amaçladıkları iddia edilmiş ve bu amaç doğrultusunda, kitle imha silahlarını kullanma yollarını arayacakları belirtilmiştir.²¹ Bu noktada, modern teröristler, belirli siyasi amaçlarla hareket eden ve azami sivil kayıplara neden olmayı hedeflemeyen İrlanda Cumhuriyet Ordusu, İspanya'daki ETA ve İtalya'daki Kızıl Tugaylar gibi örgütlerden daha tehlikeli ve farklı olarak değerlendirilmiştir.²²

Modern olarak adlandırılan yeni terörizm kavramsallaştırılmasıyla daha önce kök sebeplere odaklanılarak yapılan incelemeler neticesinde elde edilen terörizmin ortaya çıkış nedenleri olan yoksulluk, hak mahrumiyeti, siyasi baskı, ayrımcılık, yerel kültürel ve sosyal çatışmalar gibi faktörlerin geçersiz olduğu sonucuna varılmıştır. Yeni terörizm köktendinciliğin sebep olduğu patolojik bir sonuç, teröristlerse dini fanatikler olarak tasvir edilmeye başlanmıştır.²³ Bu anlamda terörizm 'Batı yaşam tarzı' için varoluşsal bir tehdit söylemi olarak inşa edilmiştir. Küresel bir ağın parçası olduğu iddia edilen modern teröristler, Batı medeniyetinin yok edilmesi çağrısında bulunan ve bunu amaçlayan, aşırı dini inançlara sahip

¹⁸ Peter Neumann, *Old and New Terrorism*, (Cambridge, UK: Polity Press, 2009).

¹⁹ John Ip, 'Two Narratives of Torture', *Northwestern Journal of International Human Rights*, 7, 1 (2009): 39 / Wolfandale, 'The Narrative of Terrorism of Terrorism as an Existential Threat', 250.

²⁰ Richard Jackson and et al., *Terrorism: A Critical Introduction*, (Basingstoke, UK: Palgrave-Macmillan, 2011), 165.

²¹ Christopher Michaelson, 'The Triviality of Terrorism', *Australian Journal of International Affairs*, 66, 4 (2012): 439.

²² Wolfandale, 'The Narrative of Terrorism of Terrorism as an Existential Threat', 250.

²³ Jackson and et al., *Terrorism: A Critical Introduction* / Michaelson, 'The Triviality of Terrorism' / Wolfandale, 'The Narrative of Terrorism of Terrorism as an Existential Threat', 251 / Jennifer Mustapha, 'Threat Construction in The Bush Administration's Post-9/11 Foreign Policy: (Critical) Security Implications for Southeast Asia', *The Pacific Review*, 24, 4 (2011): 495.

ve azami zayıf verdimen maksadıyla kitle imha silahlarını kullanmaya teşebbüs edebilecek aktörler olarak karakterize edilmiştir. Bu nedenlerden dolayı, modern teröristler, Batılı devletler ve toplumlar için önceki terörist oluşumlardan çok daha tehlikeli ve yakın bir tehdit olarak gösterilmiştir. İnşa edilen bu algıyla, daha önce görülmemiş tehditle mücadele tedbirlerinin de tehdit oranında bir kapasiteye sahip olması gerektiğinin meşruiyeti sağlanmaya çalışılmıştır.²⁴

3. Terörizmin Tarihselleştirilmesi

11 Eylül New York Dünya Ticaret Merkezi'ne gerçekleştirilen saldırıdan sonra terörizm literatüründe ve üniversitelerde 'dini fundamentalizm ve terörizm', 'politika, din ve şiddet', 'devlet ve devlet dışı terörizm' gibi konular işlenmeye başlamıştır. Ancak bu derslerde henüz sığağı sığağına karşılaşılan terörist saldırıların hayatın en belirleyici olayları olarak merkezi konum edinmesine rağmen yeni bir politik şiddet biçimine değil uzun yıllar öncesinde kök salmış terörizm tarihinin en son evresine tanıklık edildiği görüşü incelenmiştir. Bu görüşe göre, 11 Eylül saldırganları antik zealotlardan, orta çağ suikastçılarında ve Hintli soygunculardan sadece silah bakımından farklıdır. Ancak failerin doğası, amaçları, güdüleri ve taktikleri benzerdir. Anderson, tüm bu şiddet biçimlerinin özünde aynı olarak ele alınmasının gerçekten mümkün olup olmadığı sorusunu sormaktadır. Çeşitli şiddet biçimlerine verilen tepkilerdeki büyük farklılıklara dikkat çekerek aynı olduğu iddia edilen şiddet eylemlerinin farklılıklar gösterebileceğini belirtmektedir. Anderson, tarihsel olarak farklı durumlarda ve zamanlarda meydana gelen politik şiddet örneklerinin eşitlenmesinin, esasında terörizmden bahsederken neyin kastedildiğinden emin olunamamasına bağlamaktadır.²⁵

Ludwig Wittgenstein, Felsefi Soruşturmalar (Philosophical Investigations) isimli çalışmasında 'düşünmek' kelimesinin anlamını belirlemek isteyen birinin, düşünme sürecinde kendisini gözlemlemesinin yeterli olmayacağını iddia etmektedir. Ona göre bir kelimenin anlamının gözlemlenen şeye tekabül edeceği varsayımı hatalıdır. Böyle bir varsayım, 'satranç oynamayı bilmeden, bir satranç oyununun son hamlesini gözlemleyerek mat kelimesinin ne anlama geldiğini bulmaya çalışmak gibidir.'²⁶ Anderson, Wittgenstein'in bu örneğinden hareketle terörizm ile ilgili araştırma nesnesini bildiğini iddia eden literatürün çoğunluğunun, terörizmi görünüşte evrensel özellikler açısından tanımladığını belirtmektedir. Ancak bu tanımların uzun tarihsel bir sürecin son aşamasını yansıttığı kabul edilmemekte ya da

²⁴ Wolfandale, 'The Narrative of Terrorism of Terrorism as an Existential Threat', 251.

²⁵ Verena Erlenbusch-Anderson, 'Knowledge, Power, Subjectivity' in *Critical Methods in Terrorism Studies* ed. Priya Dixit ve J. L. Stump (New York:Routledge, 2016), 108.

²⁶ Ludwig Wittgenstein, *Philosophical Investigations*, trans. Gertrude E.M. Anscombe, (Oxford: Blackwell, 2001), 316 / Anderson, 'Knowledge, Power, Subjectivity', 109.

önemsenmemektedir. Terörizmi mevcut tezahür biçimlerine bakarak inceleyen bir araştırmacı, Wittgenstein'in bahsettiği gözlemcinin 'mat' kelimesinin anlamını anladığından daha fazla bir şey anlayamayacaktır. Böyle bir araştırmada, araştırmacı satranç oyununun son hamlesine ilişkin birtakım bilgiler edinse de satranca yani terörizme ilişkin anlamlı bir bilgiye sahip olamayacaktır.

Terörizm kavramının tarihsel gelişimini araştırmaya yönelik pek çok çalışmada araştırmacılar tarihin farklı dönemlerindeki şiddet eylemleriyle günümüzdeki terörist şiddet arasında bağlantı olduğu iddiasında bulunmaktadır. Yani bugün terörist şiddet olarak tanımlanan eylemlerin, geçmişte de özdeş biçimlerde meydana geldiklerini göstermeye çalışmışlardır. Terörizmin gerçek tarihini yazma iddiası taşıyan çalışmalar²⁷, genellikle antik çağlardan El Kaide'ye terörizm tarihi hakkında birleşik bir anlatı sunmaya çabalamaktadır. Bu tür tarihi incelemelerde çeşitli şekillerde terörizmin ilk örneklerinin Homeros'ta veya Antik Yahudiye'de görüldüğü ifade edilmektedir.²⁸ Bu tarihsel süreklilik iddialarının altında yatan en önemli argüman; antik dönemlerde meydana gelen şiddet eylemleri incelenirken *o gün bu durumla karşılaşanlar bugün terörizm olarak adlandırılan özelliklerin farkına varsalardı karşılaştıkları şiddet eylemini ne diye nitelendireceklerini bilirlerdi* hipotezidir.²⁹

Terörizm tarihine ilişkin incelemeler genellikle en erken dönem olarak kabul edilen MS 1.yy'da Filistin topraklarında Roma işgaline karşı savaşıyan sicariilere kadar dayandırılmaktadır. Sicariilerin terörizmin ilk örneği olarak sunulması genellikle tarihçi Flavius Josephus'un anlatılarından çıkarılan bir sonuç olarak belirtmektedir. Josephus'a göre sicariiler isimlerini üzerlerinde taşıdıkları kavisli küçük hançerlerden (*sicae*) alan soygunculardı. Anderson, Josephus'un *sicariilerden* Yunanca soyguncu (*robber*) anlamına gelen 'lestai' terimini kullanarak bahsettiğini belirtmektedir. Yani Josephus'a göre *scarii* kendine has özellikleri olan, kullandıkları silahla diğer soygunculardan ayırt edilebilen bir tür soyguncuydu. Bu durum *sicariilerin* ele başı olarak gösterilen 'baş soyguncu Eleazar'ın ve takipçilerinin yakalanmasından sonra Kudüs'te yine *sicarii* adı verilen başka bir soyguncu türünün ortaya çıktığının ifade edilmesiyle de desteklenmektedir. Anderson, Josephus'un *sicariilerin*

²⁷ Randall D.Law, *Terrorism: A History* (Cambridge: Polity Press, 2009): 2.

²⁸ Anderson, 'Knowledge, Power, Subjectivity', 109 / Gerard Chaliand ve Arnaud Blin, *The History of Terrorism: From Antiquity to Al Qaeda* (California: University of California Press, 2007) / Walter Laquer, *A History of Terrorism*, (New Jersey: Transaction Publisher, 2001) / David C.Rapoport, 'Fear and trembling: terrorism in three religious traditions', *American Political Science Review*, 78, 3 (1984) / David C.Rapoport, 'Religion and Terror: Thugs, Assassins, and Zealots' in *International Terrorism: Characteristics, Causes, Controls*, ed. C. W. Kegley Jr, (New York: St. Martin's Press 1990) / Andrew Sinclair, *An Anatomy of Terror: A History of Terrorism* (London: Pan Macmillan, 2004).

²⁹ Law, *Terrorism: A History*, 11.

uyguladıkları taktiklere ilişkin tasvirlerinin (gündüz vakti, şehrin ortasında ve özellikle festivallerde, kalabalıkların arasında insan öldürmelerinin) günümüz terörizmini çağrıştırdığını kabul etmektedir. Bu bağlamda *sicariilerin* tanıtım ve sembolizmle bezenmiş eylemleri, terörist saldırıları anımsatmaktadır. *Sicariilerin* düşmanlarını öldürdükten sonra kalabalıkların arasına karışarak ve kendilerine karşı öfke duyanların arasında onlar gibiymiş davranarak kendilerini gizlemesi, onları günümüzün uyuyan terörist hücrelerinin erken görünümüleri olarak algılamamıza neden olabilir. Ancak o günün eylemlerini, bugünün kategorizasyonlarıyla anlamlandırma çabası, *sicariilerin* o dönemde nasıl anlaşıldığına ilişkin bilgiyi bize sunmayacaktır. Josephus, *sicariileri* küçük eğri hançerler taşıyan soyguncular olarak tanımlamıştır, teröristler olarak değil. Bugünün anlam çerçevesiyle geçmişte kullanılan kategorizasyonu tercih etmeyişimizin hiçbir nedeni yoktur. Anderson, *sicariileri* terörist olarak konumlandırmanın, Usama Bin Ladin'e soyguncu demek kadar anlamsız olacağını belirtmektedir.³⁰ Josephus zamanında terörizm kavramı mevcut değildi ayrıca soyguncu kavramı da zaman içinde belirli bir dönüşüm geçirmiştir. Bin Ladin'e soyguncu demenin bir anlamı olmayacağı gibi algıladığımız çerçevede soyguncu kavramı da Josephus dönemindekine karşılık gelmeyebilir. Bu nedenle, kullanılan kavramların anlamlarının, kullanıldıkları dönemdeki bağlamlar çerçevesinde belirlendiğini göz ardı etmememiz gerekmektedir. 'Terörist' ya da 'soyguncu' kelimeleri, adlandırdıkları olguların özünü açıklayamaz veya isimlendirdikleri 'nesnelerin' zamandan münezzeh bir gerçekliğini ortaya koyamazlar. Bu nedenle, 'terörizm' kelimesi, öncülleri tarihsel kayıtlarda kolayca tespit edilebilen ve açıkça tanımlanmış bir dizi eylemi ifade edemez. Bahsedilen kavram Foucault'un ifadesiyle *heterojen bir söylemler, kurumlar, mimari biçimler, düzenleyici kararlar, yasalar, idari tedbirler, bilimsel ifadeler, felsefi, ahlaki ve beşeri önermeler kümesini, kısacası söylenenler kadar söylenmeyenleri de* sentezlemektedir.³¹ Bu nedenle kavramın tanımı değişkenlik arz etmektedir.³²

Ortodoks literatürde sıklıkla 'devlet terörizmi'nin örneği olarak atıfta bulunulan Fransız Devrimi'nin 'Terör Dönemi' olarak adlandırılan sürecinde, cumhuriyetçilerin ve liberallerin 'terörizm' kelimesini kullanma biçimlerini karşılaştırmak, siyasi rasyonalite ve rakip kavramsallaştırmalar arasındaki ilişkiyi aydınlatılabilir. Fransa'da 1793 tarihinde, iktidarı ele geçiren Jakobin lider Robespierre, siyasi programını bizzat liberal ilkelerle bezenmiş evrensel

³⁰ Anderson, 'Knowledge, Power, Subjectivity', 109-110.

³¹ Michel Foucault, The Confession of The Flesh. in Power/Knowledge: Selected Interviews And Other Writings, ed. C. Gordon, (New York: Random House, 1980), 195.

³² Anderson, 'Knowledge, Power, Subjectivity', 109-110.

haklar ve hukukun üstünlüğü misyonlarına karşı ilan etmiştir. Robespierre Jakoben cumhuriyetçiliğin kurucu unsurlarını şu ünlü sözleriyle özetlemiştir:

*Barış zamanında halk hükümetinin ana dayanağı erdemse, devrimde halk hükümetinin ana kaynağı hem erdem hem de terördür. Erdemden yoksun terör felakettir; terörden yoksun erdem ise güçsüzdür. Terör; hızlı, şiddetli, esnek olmayan adaletten başka bir şey değildir. Bu nedenle terör; erdemın tezahürüdür. Belirli bir ilkedен çok, vatanın en elzem ihtiyaçlarına karşı uygulanan genel demokrasi ilkesinin bir sonucudur.*³³

Robespierre'in bu anlatısından hareketle söyleyebiliriz ki, onun için normların geçerli olduğu ve istikrarın sağlandığı durumlarda, siyasi otoritesinin esas kaynağı erdemdir. Ancak Robespierre, normların ortaya çıkan istisnai durumlarda sorunlara cevap veremediği zamanlarda, erdemle bezenmiş otoriteyi hâkim kılmak maksadıyla, terörün kullanılmasını gereklilik olarak görmüştür. Monarşiyi yıkararak yerine devrimci cumhuriyet otoritesinin yani erdemın kurumsallaştırılmaya çalışıldığı dönemde, halkı özgürleştirmenin bir aracı olarak terör gerekli görülmüştür. Robespierre'e göre devrimci şiddetin meşruiyeti, yasaların en kutsalı olan; 'halkın kurtuluşuna' ve yetkilerin en tartışılmazı olan; 'zorunluluk' ilkelerine dayanmaktaydı. Böyle bir devrimci şiddetin amacı, cumhuriyeti korumak ve anayasal hükümete işlerlik kazandırmaktı. Bir başka deyişle, Robespierre için şiddet, kamu yararına hizmet ediyorsa meşru olarak görülmekteydi.³⁴

Robespierre'in bu görüşlerine karşı gelen muhalifleri ise, iddia edilen kamu yararı anlayışını ideolojik, dogmatik ve taraflı olarak görmüşlerdir. Muhalifler, terörün kullanılmasının amacının kamu yararına hizmet maksadıyla değil, güvensizlik ve şüphe ortamı yaratarak halkın Jakobenlerin koydukları kurallara uymasını sağlamak için kullanıldığını iddia etmişlerdir. Bu nedenle kullanılan şiddet, keyfi ve sınırsız olarak görülmüştür. 1794 yılında Robespierre'in idamından sonra Jean Lambert Tallien, Kongreye hitaben özgürlüğe ve adalete bağlılık vurgusuyla geçici bir tiranlığın bile özgürlüğü tesis etmenin araçları arasında yer alamayacağını belirtmiştir. Böyle bir tiranlığın özgürlük vadiyle insanları her zaman ve her şey için tehdit ederek ve tasavvur edilemeyecek zalimliklerle yöneteceğini ifade eden Tallien; terör hükümetinin ancak *sürekli yenilenen ve giderek artan bir aşırılıkla tehdit ederek; her türlü eylemi ve hatta eylemsizliği tehdit ederek; her türlü kanıtı karşı ve hiçbir kanıt göstermeksizin tehdit ederek; mutlak gücün ve dizginlenemez korkunun sarsıcı boyutuyla tehdit ederek* işleyebileceğini savunmuştur. Mutlak, keyfi, sınırsız ve merkezileşmiş bir güce dayanan tiranlıkta adaletin şüpheli olarak konumlandırılanları kapsamayacağını belirten Tallien; *herkes*

³³ Maximillien Robespierre, 'On The Principles of Revolutionary Government' in *Robespierre, Virtue and Terror*, ed. Slovac Žižek (London: Verso, 2007), 115 / Anderson, 'Knowledge, Power, Subjectivity', 114.

³⁴ Robespierre, 'On The Principles of Revolutionary Government', 99-100.

için adaletin olmadığı, insanların eylemlerine göre değil, eylemlerin insanlara göre yargılandığı yerde bazıları için güvenliğinin olmayacağını ifade etmiştir. Ona göre Jakobenlerin adaleti, yargılamayan ancak öldüren bir 'yamyam adaleti' idi.³⁵

Tallien'in ifadelerinden de anlaşılacağı üzere devrimci saiklerle kullanılan terör, belirli bir siyasi grubun kendi çıkarına tiranlık yönetimini kurma aracı olarak görülmüştür. Yasalara karşı duyulan korku artırılabilir ve yönetilebilir bir şiddet çıktısı olarak algılanırken terörün yarattığı korkuya ilişkin duyarlı olmadığı belirtilmiştir. Teröre karşı yapılan bu atıflar, terörün Robespierre ile tezahür bulan bir sistem olarak algılandığını göstermektedir. Bu nedenle Robespierre'in ölümüyle Jakoben terör saltanatına karşı bir zafer elde edildiği kabul edilmiştir. Tallien bu durumu; *terörizm bir an için dehşete düşürmeyi bıraktığında ancak kendisi dehşete düşebilir* şeklinde ifade etmiştir.³⁶

Anderson, Tallien'in Jakoben sistemi terörizm olarak tanımlamasının başlangıçta gazeteciler ve her görüşten politikacılar tarafından benimsendiğini ancak devrimin savunucularından Gracchus Babeuf tarafından farklı şekillerde isimlendirildiğini belirtmiştir. Gracchus Babeuf, *Journal de la Liberte de la Presse*'de Jakobenlerin eşitlik arayışını savunurken bu eşitliğe ulaşma araçlarını şiddetle eleştirmiştir. Anderson, Babeuf'un Jakoben hükümeti; kan hükümeti, Robespierre'in hükümeti, Robespierre'in tiranlığı, komitelerin despotizmi ve ardından gelen zulümler, giyotinler, kurşuna dizmeler, baskı, umutsuzluk, sefaletin her türlü ve yoksunluk gibi isimlendirmelerle nitelendirdiğini ifade etmiştir. Bu nitelendirmeler dikkate alındığında, Babeuf'un Robespierre'in idamından sonra, yeni hükümetin kurulmasıyla Jakobenler tarafından kısıtlanan hak ve özgürlüklerin yeniden tesis edileceğini düşündüğü anlaşılmaktadır.³⁷

Robespierre'in idamından sonra Jakoben cumhuriyetçiliğin yerine hukukun üstünlüğünü inşa etme iddiasındaki liberaller, şiddetin sadece yasaların korunması maksadıyla kullanıldığında meşru olduğunu savunmuşlardır. Ancak burada dikkat çeken nokta, eski terör döneminin yinelenebileceği endişesiyle liberallerce desteklenen yasalara muhalif görüş bildiren herkese karşı uygulanan bir şiddet türünün ortaya çıkmasıdır. Terör ve korku dönemi olarak nitelendirilen Robespierre yönetimi yerine bu dönemde de liberallere muhalefet gösteren herkes terörizmin hayaleti ile korkutulmaya başlanmıştır. Her türlü siyasi muhalefet Jakoben terörün kanlı aşırılıklarına geri dönme girişimi olarak sınıflandırılmıştır. Liberaller siyasi tasfiyelerini

³⁵ Anderson, 'Knowledge, Power, Subjectivity', 115.

³⁶ Anderson, 'Knowledge, Power, Subjectivity', 115.

³⁷ Anderson, 'Knowledge, Power, Subjectivity', 115.

kitlesel tasfiyelere dönüştürmeye başladıklarında, kısa süre sonra terörizmi iktidarlarını güvence altına almalarını sağlayan bir illüzyon gibi kullanmakla suçlanmışlardır. Robespierre'in sert muhalifi Babeuf da Thermidorianları, bir yandan kendilerini kamusal özgürlüğün savunucuları olarak sunarken diğer yandan ilkelerine muhalif herkese karşı aşırı şiddet uyguladıkları için eleştirmiştir. Tallien'in terörizm tanımını olduğu gibi kabul eden Babeuf, bizzat Thermidorların kendi standartlarına göre terörist olduklarını belirterek Tallien'i de '*Bordeaux'lu terörist*' olarak nitelendirmiştir. Babeuf, Tallien'in *bir terörist gibi giyotine gönderilmesi gerektiğini, onun da bir kan içici, bir yıkıcı, bir kışkırtıcı* olduğunu savunmuştur.³⁸ Babeuf'un terörizm kelimesine yüklediği anlamın zaman içinde Thermidorianların uygulamalarına karşı gösterdiği muhalefetle dönüşüm geçirdiği gözlemlenmektedir. Biraz zaman geçtikçe Babeuf'un teröristi, vatansızlıkla eş anlamlı bir kullanım haline almıştır. Ona göre Thermidorianların dediği gibi terörizm özgürlük, cumhuriyetçi hükümet, meşru şiddet ve insanlar için adalet talebine atıfla kullanılan bir araçsa o halde Babeuf Jakobenlere hak verir pozisyona gelerek terörizmin özgürlük ve adaletin önünde duranlara karşı kullanılacak en uygun araç olduğunu kabul etmiştir. Çok geçmeden Babeuf bu görüşleri nedeniyle suçlu ilan edilmiştir. Anderson, *Moniteur Universel*'de 21 Temmuz 1795 tarihinde çıkan bir habere atıfla Babeuf'u bekleyen yargılama sürecine olan inancı gözler önüne sermektedir: *karşı devrimci rejimin katillerince terörist olarak adlandırılan kişiler hapisanelerde, sokaklarda, hatta evlerinde bıçaklanıyorlar ve tutuksuz olmalarına rağmen çok sayıda masum vatandaş öldürülüyor.*³⁹ Görülmektedir ki Thermidorlar, tanımlama ve suçlamayı bir araya getiren bir terörizm anlayışını ortaya koymakta başarılı olmuşlardır. Kim terörist olarak tanımlanıyorsa aynı zamanda suçlu olarak da ilan edilmeye başlanmıştır. Terörizm için bir yasa veya önceden belirlenmiş bir cezanın olmadığı göz önünde bulundurulursa; mevcut hükümetin terörizmi yasa dışı olarak ilan etmek yerine terörist olarak tanımlanan kişilerle ilgili tüm yasaları askıya aldığı daha iyi anlaşılacaktır. Terörist olarak nitelendirilenlerin içine atıldığı bu yasal boşluk sebebiyle ne teröristlerin ne de onlara müdahale eden hükümet ve yanlılarının yasalara tabi olma zorunlulukları kalmamıştır. Bu nedenle terörist her türlü yasal statüyü ve korumayı kaybederken, devlet de şiddet kullanımına ilişkin yasal sınırlamalardan kurtulmuştur.

Fransız Devrimi süresince ideolojik tartışmalar ekseninde terörizm kavramına ilişkin en az dört farklı tanımlandırma çabasının ortaya çıktığı görülmektedir: Robespierre'in yönetim sisteminin adı, liberal hukuk devletince tüm muhalifler için kullanılan çatı bir terim, liberallere

³⁸ Anderson, 'Knowledge, Power, Subjectivity', 116.

³⁹ Anderson, 'Knowledge, Power, Subjectivity', 116.

yönelik bir suçlama ve son olarak radikal devrimciler tarafından neredeyse vatanseverlikle özdeş biçimde benimsenen ve olumlanan bir isim. Anderson, bu kavramlardan herhangi birinin mercek altına alınmasının bahsedilen dönemde terörizm kavramının gerçekte nasıl işlediğine dair doğru bir bilgilendirme sunmayacağını belirtmektedir. Ona göre, terörizm kavramının dönem itibariyle adalet, özgürlük, meşruiyet ve kamu yararı gibi diğer kavramlarla girdiği ilişkiler açıklanarak ve o dönemde terörizmin mümkün kıldığı iktidar pratikleri incelenerek daha geniş bir perspektiften terörizmin anlamı açıklanabilir. Fransız Devrimi örneğinden de anlaşılacağı üzere bir dizi tarihsel ve siyasi bağlamı içeren herhangi bir terörizm analizi; terörizm kavramının bilgi, iktidar ve özneleştirilenin kesişim noktasında işlev gördüğünü ortaya çıkaracaktır. Terörizmin değişken ve durumsal bir tarihi olduğunu göstermek, terörizm hakkındaki tarih dışı ve özcü açıklamaların belirleyiciliğini tartışmaya açmayı ve şiddet hakkında daha verimli düşünme yollarının geliştirilmesini sağlayabilir.

4. İsyan Çalışmalarından Terörizm Çalışmalarına

Terörizm kavramı bugünkü algılanış biçimine 1970’li yılların başlarından itibaren bürünmeye başlamıştır. Bu yıllara kadar gerçekleşen, bugün terörist eylemler olarak algıladığımız; uçak kaçırma, politik suikastlar ve benzeri politik şiddet eylemleri genellikle ‘isyen’ (insurgency) söylemi kapsamında ele alınmıştır. İsyen söylemi çerçevesinde ele alınan şiddet eylemleri genellikle belirli bir amacı olan, rasyonel ve bazen kamuoyu tarafından da haklı olarak görülebilen eylemler olarak algılanmıştır. Ancak terörizm kavramının bugünkü algılanış biçimiyle ortaya çıkmaya başlamasından itibaren ‘terörizm’ etiketiyle etiketlenen eylemler ‘ahlak dışı’ olarak nitelendirilmiştir. Terörizm, politik bir mücadelede herhangi bir tarafın uygulayabileceği bir taktik araç olmaktan çıkarak ‘terörist kimliğin’ bir pratiği haline dönüşmüştür. Bu dönüşümle beraber eylem kapsamında ‘terörizm’ ve aktör kapsamında ‘terörist’ hakkında açıklama arayışları başlayarak ‘terörizm çalışmaları’ alanının ortaya çıkmasına neden olmuştur.⁴⁰

1974 yılında ABD terörizmle mücadele esasları kapsamında yayınlanan kılavuzda ‘ABD Hükümeti, potansiyel teröristleri motive eden şikayetler ve mağduriyetler de dahil olmak üzere terörizmin nedenlerinin ortadan kaldırılmasının önemini kabul etmektedir.’ denmektedir.⁴¹ 1976 tarihli terörizm konulu bir sempozyumda Marius Livingston terörizmi;

⁴⁰ Lisa Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Expert Invented ‘Terrorism’*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2013) / Lisa Stampnitzky, ‘Can Terrorism Be Defined?’, in *Constructions of Terrorism: An Interdisciplinary Approach to Research and Policy*, ed. Michael Stohl, et al., (CA: University of California Press, 2017): 12.

⁴¹ Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Expert Invented ‘Terrorism’*, 49. / US Government Memo, Guidelines for Dealing with Terrorism with International Ramifications, 1974.

önceliği toprak kazanmak ya da tahribata neden olmak değil, kendilerince bir yanlış düzeltmek, seslerini duyurmak, korku salmak ve dikkat çekmek umuduyla terörize etmek için savaşılan yeni bir 'barbarlık' türü olarak tanımlamıştır.⁴² Terörizme ilişkin ilk çalışmalarda çoğunlukla isyancılar tarafından kullanılan bir savaş taktiği şeklinde tanımlamalar yapılmıştır. Stampnitzky'nin⁴³ Perenyi'den⁴⁴ aktardığı üzere, 1972 yılında ABD Dışişleri Bakanlığınca düzenlenen bir konferansta terörizmin kullanım amacı ve kimler tarafından kullanıldığına ilişkin ayrıntılara yer verilmiştir. Söz konusu konferansta; her tür siyasi ve etnik grubun özellikle çaresiz kaldıkları durumlarda terörizme başvurabileceği belirtilmiştir. Terörizmin sadece muhalif güçler tarafından kullanılan bir araç olmadığı yerleşik rejimler tarafından da kullanılabilmesi ifade edilmiştir. Belirli grupların şikayetlerine sebep olan sorunların çözüme kavuşturulmadığı durumlarda ortaya çıkan hayal kırıklığının (frustration aggression) ürünü olarak terörist eylemlere başvurulabileceği konusunda fikir birliğine varılmıştır.⁴⁵ Ancak yine ABD Dışişleri Bakanlığı koordinesinde yapılan başka bir konferansta terörizmin devlet altı (sub-state) aktörler tarafından kullanıldığı konusunda uzlaşıya varıldığı görülmektedir.⁴⁶ Konferansta sağlanan bu konsensüsün sonucu olarak terörizmi doğuran nedenlerin siyasi veya sosyo-ekonomik koşulları hakkında soru işaretleri ortaya çıkmış ve terörizmi durdurmanın yolunun, nedenlerini ortadan kaldırmak olduğu argümanına şüpheyile yaklaşmıştır.

Anderson⁴⁷, terörizmin silahlı çatışmalarda kullanılan bir araç olarak değerlendirilmesine yönelik Frantz Fanon'un⁴⁸ Fransa'nın Cezayir'de karşı karşıya kaldığı durumu incelediği çalışmasına atıf yapmaktadır. Bu doğrultuda Anderson, Fransız sömürge devletine karşı sömürgeleştirilenlerin son çaresi olarak terörizm kavramsallaştırılmasını ele almıştır. Fanon'a göre, cephesel terörizm (frontist terrorism) Fransız sömürgeciliği bağlamında doğru bir şekilde konumlandırılmadığı sürece anlaşılamayacak ve açıklanamayacaktır. Bu çerçevede terörizm, tüm normların dışında kalan gayrimeşru güç kullanımı olarak kategorize edilmek yerine, Fransız askerî eylemlerinin yarattığı normlar tarafından yönetilen sömürgeci

⁴² Marius Livingston and et al., *International Terrorism in the Contemporary World*, (Westport, CT: Greenwood Press, 1978), 19. / Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Expert Invented 'Terrorism'*, 49.

⁴³ Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Expert Invented 'Terrorism'*, 50.

⁴⁴ Peter Perenyi, 'State Department Conference on Terrorism: Summary of Conference Sponsored by The Bureau of Intelligence and Research and the Planning and Coordination Staff' *US Department of State*, Washington, DC. External Research Study XR/RNAS-21 (1972).

⁴⁵ Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Expert Invented 'Terrorism'*, 49 / Perenyi, 'State Department Conference on Terrorism', 4.

⁴⁶ Chalmers Johnson, *Perspectives on Terrorism*, (Berkeley: University of California, 1976), 17-18.

⁴⁷ Verena Erlenbusch-Anderson, *Genealogies of Terrorism: Revolution, State Violence, Empire*, (New York: Columbia University Press, 2018), 183-184.

⁴⁸ Frantz Fanon, *A Dying Colonialism*, trans. Haakon Chevalier (New York: Grove, 1965).

savaş bağlamında meşru bir karşı saldırı (sömürgeci devletin eylemlerine benzer bir yanıt olarak) biçimi olarak ele alınmaktadır. Fanon, karşı karşıya kalınan terörizm stratejilerinin aslında çok da yabancı olmayan bir mücadele biçimi olduğunu vurgulayarak Nazi Almanyası'na karşı Fransız Direnişi'ni hatırlatmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Fransa'nın Cezayir'de maruz kaldığı direnişi şeytanlaştırmasının altında yatan samimiyetsizliğe dikkat çekilmektedir. Fanon'a göre Fransız Direnişi'nde de Cezayir durumunda da şiddet eylemlerini yönlendiren niyetler gayrimeşru bir işgale karşı direniş kapsamında aynıydı. Fanon, Cezayir ve Fransız Direnişi arasındaki şiddetin kullanımına yönelik benzerlikleri araştırdığı çalışmasıyla mevcut şiddet eylemlerini meşrulaştırma çabası göstermemektedir. Ancak ortaya koymaya çalıştığı gerçek, bahsedilen iki örnekte de terörizmin, daha önceki bir çatışmanın maddi koşullarınca belirlenmiş bir karşı saldırı biçimi olmasıdır. Meydana gelen şiddet eylemlerini terörizm olarak kabul eden Fanon, sömürgeci otoritelerin bu durumu daha gerçekçi bir şekilde ele almalarını tavsiye ederek terörizmin engellenmesine ve direnişin yönünün değiştirilmesine katkı sağlamak amacıyla değerlendirilmesinin önünü açmaya çalışmıştır. Kamu düzenine karşı sivilleri hedef alan sistematik devrimci şiddetin gerekli olduğunu, çünkü mevcut düzenin yasadışı bir saldırı eylemiyle kurulmuş, Avrupalı yerleşimcilerin yararına sistematik şiddetin sürekli kullanımıyla sürdürülen ve Cezayirli siyasi temsilden dışlayan bir sömürge egemenliği sistemi olduğunu belirtmiştir. Fanon, devlet şiddeti ile terörizm arasında kesin ve katı bir ayırım yapmak yerine, sömürgeci devletin şiddeti ile cepheci terörizm arasındaki gizli bağlantıyı gün ışığına çıkarmaya çalışmıştır. Bunu yaparken de terörizmi, sömürgeci devletin uygulamalarının neden olduğu, yabancılaşmış bir savunma ve direniş mücadelesi biçimi olarak tanımlamıştır. Fanon, devlet şiddetinin tek meşru şiddet biçimi kabul edildiği, kamu düzeninin yasal ve barışçıl olduğu ve sivillerin sömürgeci baskısında herhangi bir sorumluluğu olmayan masumlar olarak tanımlandığı yerleşik varsayımları eleştirel bir şekilde incelemektedir. Dolayısıyla onun terörizm çerçevelemesi, daha geniş bir sömürgecilik karşıtı eleştirinin nüanslarını taşımaktadır.⁴⁹

Bonditti, düzenli ve düzensiz silahlı güçlerin karşılaştığı çatışma ortamında, genel bir sorun olan 'şiddet' kavramının sorunsallaştırılacağı, daha spesifik ve özel bir problemin ortaya çıktığını belirtmiştir. 'Terörizm' kelimesi 1950 ve 60 yıllarında ABD ordusunun Saha El Kitaplarında (US Army's Field Manuals) yerel nüfusun desteğini sağlamak amacıyla korkunun sistematik kullanımı ve bir savaş taktiği olarak ele alınmıştır. 1962-1968 yılları

⁴⁹ Fanon, *A Dying Colonialism* / Anderson, *Genealogies of Terrorism*, 183-185.

arasında ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı (CIA) Uzak Doğu Bölümü şefi, Vietnam'daki Sivil Operasyonlar ve Kırsal Kalkınma Desteği (CORDS) komutan yardımcısı ve 1973-1976 yıllarındaki CIA şefi William Colby bu durumu şu sözlerle açıklamaktadır;

Bu yeni savaş türüyle mücadele edilmesi gereken başka bir güvenlik düzeyi daha var. Vietnam'da toplum içinde, otoritesini terörizm ve tehdit yoluyla halka kabul ettirmeye çalışan gizli bir Komünist ağ vardır. Bu ağ ya da Vietnam'daki adıyla VC altyapısı, düşmanın köy ve mezralarda yürüttüğü savaşın siyasi yönünü ve kontrolünü sağlar.⁵⁰

Colby'nin ifadelerinden anlaşılacağı üzere bu dönemde terörizmin referansının korku ve siyasi irade dayatma biçimiyle sınırlandırıldığı anlaşılmaktadır. Böylece terörizm kelimesi; ağ, tehdit ve düşman kavramlarını içerecek şekilde sözlüksel anlamına kavuşacağı ivmeyi yakalamıştır. Bu durum Clausewitz'in savaşa ilişkin; politikanın farklı araçlarla devamı şeklindeki kavramsal matrisin oluşturduğu güvenlik bilgisi işleyiş biçimleri yapısının kalıplarını kırarak yeni bir kavramsallaştırmanın önünü açmıştır. ABD askerî güçlerinin Vietnam'da karşılaştığı gerilla tipi çatışma yöntemleri 1970'li yıllardan itibaren karşı-isyan (counter-insurgency) terminolojisi yerine terörizmle mücadele (counter-terrorism) terminolojisinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bir dizi araştırma programının öncülük ettiği çalışmalar kapsamında, karşı-terörizm ya da terörizmle mücadele; o zamana kadar isyan kavramı çatısı altında ele alınan; sabotaj, politik suikastlar, rehin alma, bombalı saldırılar ve ilerleyen süreçte uçak kaçırma ve nihayetinde devlete karşı devlet dışı aktörler tarafından uygulanan tüm şiddet eylemlerini içerecek bir hüviyete kavuşmuştur. Terörizmle mücadeleye ilişkin gerçekleştirilen araştırma programları arasında 1968 ve 1972 yılları arasında RAND Corporation ve CIA bünyesinde yürütülen çalışmalar önemli bir etkiye sahip olmuştur. Bahse konu kurumların öncülük ettiği çalışmalar ve oluşturdukları 'uluslararası terörizm' veri tabanları terörizm konusunda çalışmalar yapmak isteyen uzmanlar, akademisyenler ve devlet kurumları için önemli bir kaynak haline almıştır. Bu dönemde, terörizm ve politik şiddet alanında kendisini terörizm uzmanı olarak nitelendiren araştırmacılar sayesinde terörizm uzmanlığı da gelişmeye başlamıştır.⁵¹ Terörizm, siyasal şiddet ve çatışmalar konusunda çalışmalar yürütülürken, bu alanlarda araştırma yapan uzmanlar; istihbarat kurumları, ABD Kongre komiteleri ve düşünce kuruluşlarında danışmanlık hizmeti yapmışlardır. Özellikle 1977 ve 1989 yıllarında yayınlanmaya başlayan *Studies in Conflict and Terrorism* ve *Terrorism and*

⁵⁰ Philippe Bonditti, 'Violence and the Modern International: An Archaeology of Terrorism' in *Foucault and The Modern International: Silences and Legacies for the Study of World Politics*, ed. Philippe Bonditti and et al. (Paris: Plagrave Macmillan, 2017), 162-163.

⁵¹ Bonditti, 'Violence and the Modern International', 163 / Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Expert Invented 'Terrorism'* / Edward S. Herman ve Gerry O'Sullivan, *The Terrorism Industry: The Experts and Institutions that Shape our View of Terror*, (New York:Pantheon Books, 1989).

Political Violence isimli dergilerde yapılan çalışmalarla terörizm konusunda oluşan özel bilgi birikiminin pekiştirilmesi sağlanmıştır. Tüm bu çalışmalar ve birikim sayesinde, ilerleyen yıllarda ‘terörizm çalışmaları’ artık bir öğrencinin eğitim derecesi alabileceği bir konu haline gelmiştir.⁵² 1970’li yıllarda bombalama, adam kaçıрма, uçak kaçıрма gibi eylemler daha çok isyan kavramı çerçevesinde, isyancılar tarafından gerçekleştirilen eylemler olarak algılanırken zaman içinde bu eylemlerin terörizm kavramı etrafında kategorize edilen bir söyleme dönüştüğü gözlemlenmektedir.

Stampnitzky,⁵³ isyanla mücadele-karşı isyancı (counter-insurgency) söylemi çerçevesinde gerçekleştirilen çalışmalarda, en azında teorik anlamda, isyancılar ve isyana ilişkin rasyonellik bağlamında, ahlaki ve siyasi değerlendirmelerin bilimsel analizlerden ayrı tutulabildiğini ifade etmiştir. Ancak terörizmin yeni kavramsallaştırılmasıyla beraber teröriste yönelik politik, ahlaki ve rasyonel değerlendirmeler bilimsel çalışmaların adeta merkezinde yer almaya başlamıştır. Bu durum hem akademisyenlerin hem de güvenlik uzmanlarının çalışmalarının söylem ve pratik türleri üzerinde sonuçlara neden olmuştur. İsyana mücadele ve terörizmle mücadele arasında söylemsel olarak büyük farklılıklar bulunmaktadır. İsyana ve terörizme neden olan sorunların, bunlara yol açan faktörlerin kavramsallaştırılmaları arasında farklılıklar olduğu gibi isyana ve terörizme karşı potansiyel yanıtlar açısından da farklılıklar bulunmaktadır. İsyana mücadele söylemi çerçevesinde isyancı ve isyanla mücadele eden, paralel roller olarak konumlandırılmıştır. Terörizm söyleminde teröristler ‘biz’den olmayan, temelde farklı, kötü, patolojik, irrasyonel aktörler olarak nitelendirilirken, kontrgerilla söyleminde isyancıya genellikle herhangi bir ahlaki değer yüklenilmediği görülmektedir. Terörizmin yeniden kavramsallaştırılması sürecinde teröriste ilişkin tanımlamaların ahlaki yargularla bezendiği gözlemlenmektedir.⁵⁴

Stampnitzky⁵⁵ isyanla mücadele faaliyetlerinde görev almış farklı uzmanların çalışmalarında yaptığı inceleme neticesinde, karşı-isyana literatüründe, ‘terör’ ve ‘terörizm’ kavramlarının isyancıların mücadelelerinde kullandıkları taktik veya araç olarak değerlendirildiğini ifade etmiştir. ‘Terörizm’, isyanın ya da devrim mücadelesinin sadece bir aşaması olarak görülmüş ayrıca isyancı grupların itibarlarını zedelemekten çekinerek uyguladıkları bir taktik şeklinde ele alınmıştır. Bu kapsamda isyanla mücadele teorisyenleri

⁵² Bonditti, ‘Violence and the Modern International’, 163.

⁵³ Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Expert Invented ‘Terrorism’*, 50

⁵⁴ Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Expert Invented ‘Terrorism’*, 50 / Gary Alan Fine, ‘John Brown’s Body: Elites, Heroic Embodiment, and The Legitimation of Political Violence’, *Social Problems* 46 (1999).

⁵⁵ Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Expert Invented ‘Terrorism’*, 52-53.

tarafından terörizm, direnişin yöntemleri arasında gerilla savaşıyla birlikte değerlendirilmiştir.⁵⁶ Direnişin ilk aşaması olarak kabul edilen ‘terörizm’, isyancıların eline çeşitli imkanlar geçtiğinde gerilla faaliyetleri lehine terk edilen bir araç durumundadır.⁵⁷ Bir isyan sürecinde, isyancıların gerilla gücü, sayıca ve nitelik olarak arttıkça terörist faaliyetlerin daha az önemli rol oynayacağı belirtilmektedir.⁵⁸ Terörist eylemlerin bireylerin ya da grupların kimliklerini tanımlayan etiket olarak değil de mücadelelerinde kullandıkları bir araç olarak görülmesi, terörizmin sadece isyan edenler tarafından değil aynı zamanda devletler tarafından da kullanılabilir bir araç olduğu ön kabulünü doğurmuştur. Bu doğrultuda karşı-isyan literatüründe ‘terörizme’, hem devlet hem de isyancı tarafın başvurabileceği bir araç olarak yaklaşmıştır. Thornton'a göre sadece isyancıların terörizmi kullanacakları hiçbir şekilde kesin değildir; bazı durumlarda, isyancılar iktidardakilerin uyguladığı terörizme tepki gösteren taraf (counterterrorist) olmuşlardır.⁵⁹

İsyanla mücadele teorisinde özellikle isyancılarla, onlarla mücadele edenleri paralel rollerde konumlandırması itibariyle isyancılar rasyonel, anlaşılabilir, politik güdülere sahip aktörler olarak kabul ediliyordu. Ancak terörizmin yeniden kavramsallaştırılmasıyla beraber politik şiddetin rasyonel olup olmayacağına ilişkin tartışmalar başlamıştır. Yine 1962 tarihli RAND konferansı sonuç raporunda belirtilen, dünyanın farklı bölgelerinde devam eden isyancı hareketlere dair isyana yol açacak yapısal sorunların tartışılması önerilirken; işsizlik, eşitsizlik ve sömürgecilik gibi konulara dikkat çekilmiştir.⁶⁰ İsyancılarla ilişkin yapılan çalışmalara ve isyanla mücadele uzmanlarının yazılarına bakıldığında isyancıların bir davaya (politik amaç, ülkü) sahip olduklarına yönelik genel bir kanaatin olduğu söylenebilir. Bir isyanı başlatmanın ilk şartı insanların kendilerini adayabilecekleri ve uğruna savaşılabilecek bir davanın olması görülmektedir. Halkın desteğinin sağlanması ve mobilize edilebilmesinde davanın rolü büyük önem arz etmektedir.⁶¹ İsyana sebep olan faktörler arasında sıklıkla kültürel uyum ve yoksulluk sorunları, mağduriyetler ve mağduriyetlerin giderilmesi umudunun yitirilmesi, gelir ve toprak dağılımındaki adaletsizliklerden söz edilmiştir.⁶²

⁵⁶ Julian Paget, *Counter-Insurgency Operations: Techniques of Guerrilla Warfare*. (New York: Walker, 1967), 16.

⁵⁷ Brian Crozier, *The Rebels: A Study of Post-War Insurrections*. (Boston: Beacon Press, 1960), 128.

⁵⁸ Charles Thayer, *Guerrilla*, (New York: Harper&Row, 1963), 124.

⁵⁹ Thomas Thornton, ‘Terror As A Weapon of Political Agitation’ in *Internal War: Problems and Approaches* ed. Harry Eckstein, (New York: Free Press of Glencoe, 1964), 1: 99.

⁶⁰ Stephen Hosmer ve O.Crane Sibylle, *Counterinsurgency: A Symposium April 16-20, 1962* (CA: RAND Publishing, 2006), 1-2.

⁶¹ David Galula, *Counter-Insurgency Warfare: Theory and Practice* (New York: Praeger, 1964), 18.

⁶² Crozier, *The Rebels: A Study of Post-War Insurrections*, 6 / Thayer, *Guerrilla*, 158.

İsyarla mücadele literatüründe isyanın sebeplerine ve isyancının davasına yapılan bu vurgular isyanla mücadele uzmanlarına isyancının mantığını, zihniyetini ve güdülerini anlamının önemini empoze etmiştir.⁶³ Ancak 1970’li yıllardan itibaren politik şiddetin sebeplerine ilişkin rasyonel gerekçeleri dikkate alma durumu tartışmalı bir hale gelmiştir. Özellikle terörizmle ilgili çalışmalar yürüten uzmanların teröristin eylemlerine ilişkin sebepleri anlama ve onları rasyonel aktörler olarak değerlendirme girişimleri ‘teröristlere sempati duyma’ suçlamasıyla karşılaşmıştır. Stampnitzky’nin terörizm uzmanı Brian Jenkins’ten aktardığı üzere teröristin anlam dünyasına ilişkin isyancılara karşı gösterilen dikkat verilmemiştir; *Özel kuvvetlerden Mao, Guevera vs. okurduk. İdeolojik olarak Marksizm’e ilgi duyduğumuz için değil ama mücadele verdiğimiz gerilla savaşını anlamının tek yolu buydu. Ama şimdi; 11 Eylül sonrası, teröristleri sadece şeytanın dünyasındakiler olarak görüyoruz.*⁶⁴

5. Sonuç

Terörizmin ve teröristlerin farklı ülkelerdeki bağlamları dikkate alınmaksızın kriminalleştirilmesi, suçlunun ‘insanlık’ kavramı dışında ve evrensel ahlaki dizgenin ötesinde değerlendirilmesi ona karşı girişilen mücadelenin ve bu mücadeleye verilen tepkilerin de vahşet boyutlarına ulaşmasına sebebiyet verebilmektedir. Terörizmle ilgili literatür göstermektedir ki pek çok bilim insanı tarafından farklı durumlarda incelenen uzun bir terörizm tanımı listesi yapmak mümkündür. Elbette ki yapılan birçok tanım terörizmin kavramsallaştırılması için elverişli bir tartışma ortamının ortaya çıkmasını sağlamıştır ve söz konusu tanımlar belirli ortak noktalara sahiptir. Ancak bu tanımların terörizm kavramını tüm hatlarıyla ifade edebildiğini söylemek mümkün gözükmemektedir. Terörizmin nesnel bir tanımlamasını yapmak şiddet kullanımının hangi koşullarda kime karşı, kim tarafından, hangi amaçlarla kullanıldığında meşru olduğunu belirleme zorluğu nedeniyle oldukça güçtür. Bu nedenle terörizmin modern tanımı doğası gereği tartışmalıdır. Şiddet, devlet ve devlet dışı aktörler için siyasi amaçlarla kullanılabilen ortak bir araçtır. Ancak meşru şiddet kullanma tekeli devleti haizdir. Bu nedenle kullanımda olan terörizm tanımlarının çoğu devletle ilintili organlar tarafından yapılmıştır ve bu tanımlarda devletin terörizmle ilişkisi konusunda yorum yapmaktan sakınılmıştır. Günümüzde kullanılan terörist sıfatı meşruiyet barındırmayan ve ahlaki dizgenin dışında bırakılan bir etiketlemeye işaret etmektedir. Pratikte terörizm veya terörist eylemler aktörler

⁶³ Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Expert Invented ‘Terrorism’*, 54 / Paget, *Counter-Insurgency Operations* 162.

⁶⁴ Stampnitzky, *Disciplining Terror: How Expert Invented ‘Terrorism’*, 54.

tarafından jeopolitik ve askerî hedeflere ulaşmak için oluşturulan gündemin bir parçası olarak ele alınmaktadır.

Terörizm ve terörist kavramları dili kullananın niyetine, politik amaçlarına göre şekillenerek dile getirildikleri bağlam çerçevesinde yeni anlamlar kazanabilen muğlak terimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Netice itibarıyla terörizmin aşikâr olan tezahürü; dilsel, ritüel ve silahlı eylemlerin çeşitli anlamsal seviyelerini ve gerçek ile illüzyonu birbirine karıştıran bir katalizör haline gelmektedir. Bu nedenle isyan, iç çatışma, savaş, tehdit ve çeşitli inşa çerçeveleri doğrultusunda ortaya çıkan birtakım paradokslar ve kategorik anlamdaki karışıklıklar terörizm ve terörizmle mücadele dinamiğine içkin hale gelmektedir. Terörist tehdidin zamansızlığına ve anidenliğine vurgu yapan karşı terörist mücadele argümanları bahsedilen kavram karmaşıklığı sayesinde otoritenin terörizmin ve teröristin temsil ettiği politik öznellikte etkileşime geçmesini önleyebilmektedir. Yukarıda tarihsel seyrini açıklamaya çalıştığımız terörizm kavramı ışığında terörist ve karşı-teröristin birbirine zıt ancak birbirini meydana getiren antagonizmalar olarak var olduğu iddia edilebilir. Bahse konu kavramın karmaşıklığı ve kullanımındaki politik istismar göz önünde bulundurulduğunda; terör olmayanın terörizm sorunu haline gelmesi ve gerçek terörizmin tespit edilememesi tehlikesinin ortaya çıktığı söylenebilir. Bu noktada; terörizm olgusunun nasıl kavramsallaştırılacağı terörizm çalışmaları için kritik önemi haiz bir konu haline gelmektedir. Söz konusu kavramı mercek altına alan çalışmalarda, terörizm kavramının ve terörist etiketinin kullanımındaki politik istismar unsurlarının dikkate alınması, yapılacak analizlerin tutarlılığı açısından önem arz etmektedir.

Extended Summary

It can be argued that those labeled as terrorists do not see themselves as terrorists but as defenders of a particular cause, patriots, freedom fighters, and defenders of the rights and values of their people. The relativity that emerges in this direction overlaps with the subjectivity of judging whether certain struggles are terrorism or freedom struggles. In line with this perspective, terrorists can be characterized from one perspective as heroes, patriots, and martyrs, and the opposite perspective as villains, criminals, fanatics, savages, and madmen. This subjectivity of the concept of terrorism has been accepted with the cliché that ‘one man's terrorist is another man's freedom fighter’. In this respect, even if terrorist tactics are used in some forms of legitimate struggle, it can lead to misjudgments in looking at the entire form of

struggle in the direction of terrorist acts. In this context, the use of the concept of terrorism after the French Revolution has been analyzed.

During the French Revolution, at least four different attempts to define the concept of terrorism emerged on the axis of ideological debates: Robespierre's system of government, an umbrella term used by the liberal legal state for all opponents, an accusation against liberals, and finally a name adopted and affirmed by radical revolutionaries in a manner almost identical to patriotism. An examination of each of these assumptions shows that it is not possible to obtain accurate information about how the concept of terrorism functioned in the period in question. The meaning of terrorism can be explained from a broader perspective by explaining the relationship between the concept of terrorism and other concepts such as justice, freedom, legitimacy, and the public interest, and by analyzing the practices of power that terrorism made possible in this period. Any analysis of terrorism that includes a range of historical and political contexts, as the example of the French Revolution suggests, will reveal that the concept of terrorism functions at the intersection of knowledge, power, and subjectification. Demonstrating that terrorism has a fluid and situational history can help to challenge the determinism of ahistorical and essentialist explanations of terrorism and to develop more productive ways of thinking about violence.

The concept of terrorism began to take on its current perception in the early 1970s. Until these years, acts of political violence, which we perceive as terrorist acts today, were generally handled within the scope of the 'insurgency' discourse. Acts of violence that were handled within the framework of the discourse of rebellion were generally perceived as acts that had a specific purpose, were rational, and sometimes justified by public opinion. However, since the concept of terrorism as it is currently understood emerged, acts labeled 'terrorism' have been characterized as 'immoral'. Terrorism has been transformed from a tactical tool that can be used by any party in a political struggle into a practice of 'terrorist identity'. With this transformation, the search for explanations about 'terrorism' within the scope of action and 'terrorism' within the scope of the actor has led to the emergence of the field of 'terrorism studies'.

In this study, the evaluation of terrorism as a tool used in armed conflicts is based on Frantz Fanon's work in which he analyses the situation faced by France in Algeria. In this direction, the conceptualization of terrorism as the last resort of the colonized against the French colonial state is discussed. According to Fanon, frontist terrorism cannot be understood and explained unless it is correctly positioned in the context of French colonialism. Instead of being categorized as an illegitimate use of force outside all norms, terrorism is treated as a legitimate

form of counter-attack in the context of colonial warfare governed by the norms created by French military actions. Fanon reminds us of the French Resistance against Nazi Germany, emphasizing that the strategies of terrorism faced are in fact a form of struggle that is not so foreign. From this perspective, Fanon draws attention to the insincerity underlying France's demonization of the resistance in Algeria. According to Fanon, the intentions driving the acts of violence in both the French Resistance and the Algerian situation were the same in the context of resistance against an illegitimate occupation. Fanon does not attempt to legitimize existing acts of violence through his study of the similarities in the use of violence between the Algerian and French Resistance. However, what he does seek to demonstrate is that in both cases terrorism is a form of counter-attack determined by the material conditions of a previous conflict. By recognizing acts of violence as terrorism, Fanon tried to pave the way for terrorism to be evaluated in order to contribute to the prevention of terrorism and to change the direction of resistance by recommending that the colonial should deal with this situation more realistically. He argued that systematic revolutionary violence against public order, targeting civilians, was necessary because the existing order was a system of colonial rule established by an illegal act of aggression, maintained by the constant use of systematic violence for the benefit of European settlers, and excluding Algerians from political representation.

The concepts of terrorism and terrorism are ambiguous terms that can take on new meanings in the context of the context in which they are uttered, shaped according to the intentions and political aims of the language user. As a result, the overt manifestation of terrorism becomes a catalyst that confuses reality and illusion and the various semantic levels of linguistic, ritual, and armed actions. Therefore, a number of paradoxes and categorical confusions arising from insurgency, internal conflict, war, threat, and various constructs become inherent in the dynamics of terrorism and counterterrorism. Counter-terrorism arguments that emphasize the timelessness and suddenness of the terrorist threat can prevent the authority from interacting with the political subjectivity represented by terrorism and terrorists thanks to the mentioned conceptual complexity. In the light of the concept of terrorism, the historical course of which we have tried to explain above, it can be argued that terrorism and counter-terrorism exist as antagonisms that are opposed to each other, but that constitute each other. Considering the complexity of the concept in question and the political exploitation in its use, it can be said that there is a danger that what is not terrorism becomes a terrorism problem and real terrorism cannot be identified. At this point, how to conceptualize the phenomenon in question becomes a critical issue for terrorism studies.

Kaynakça

- Bonditti, Philippe. "Violence and the Modern International: An Archaeology of Terrorism" in *Foucault and The Modern International: Silences and Legacies for the Study of World Politics*, edited by Philippe Bonditti, Didier Bigo ve Frederic Gros, 155-174, Paris: Plagrave Macmillan, 2017.
- Chaliand, Gerard and Arnaud Blin. *The History of Terrorism: From Antiquity to Al Qaeda*. CA: University of California Press, 2007.
- Cohen, Ariel. "Promoting Freedom and Democracy: Fighting The War of Ideas Against Islamic Terrorism". *Comparative Strategy*, 22, 3 (2003): 207–22.
- Crozier, Brian. *The Rebels: A Study of Post-War Insurrections*. Boston: Beacon Press, 1960.
- Enemark, Christian. "Farewell to WMD: The Language and Science of Mass Destruction". *Contemporary Security Policy*, 32(2): 382–400.
- Erlenbusch-Anderson, Verena. "Knowledge, Power, Subjectivity" in *Critical Methods in Terrorism Studies* edited by Priya Dixit and J. L. Stump. New York: Routledge, 2016.
- Erlenbusch-Anderson, Verena. *Genealogies of Terrorism: Revolution, State Violence, Empire*. New York: Columbia University Press, 2018.
- Fanon, Frantz. *A Dying Colonialism*, trans. Haakon Chevalier, New York: Grove, 1965.
- Fine, Gary Alan. "John Brown's Body: Elites, Heroic Embodiment, and The Legitimation of Political Violence", *Social Problems*, 46 (1999): 225-49.
- Foucault, Michel. "The Confession of The Flesh" in *Power/Knowledge: Selected Interviews And Other Writings*, edited by C. Gordon, 194-228, New York: Random House, 1980.
- Galula, David. *Counter-Insurgency Warfare: Theory and Practice*. New York: Praeger, 1964.
- Goldstein, Joshua S. *The Real Price of War: How You Pay For The War On Terror*. New York: New York University Press, 2004.
- Herman, Edward S. ve Gerry O'Sullivan. *The Terrorism Industry: The Experts and Institutions that Shape our View of Terror*. New York: Pantheon Books, 1989.
- Herman, Edward. *The Real Terror Network: Terrorism in Fact and Propaganda*. Boston: South End Press, 1982.
- Hosmer, Stephen and O.Crane Sibylle. *Counterinsurgency: A Symposium April 16-20, 1962*. CA: RAND Publishing, 2006.
- Ignatieff, Michael. *The Lesser Evil: Political Ethics in An Age of Terror*. Princeton: Princeton University Press, 2004.
- Ip, John. "Two Narratives of Torture", *Northwestern Journal of International Human Rights*, 7, 1 (2009): 35–77.
- Jackson, Richard, L. Jarvis, J.Gunning and M.Breen Smyth. *Terrorism: A Critical Introduction*. Basingstoke, UK: Palgrave-Macmillan, 2011.
- Johnson, Chalmers. *Perspectives on Terrorism*. Berkeley: University of California, 1976.
- Laquer, Walter. *A History of Terrorism*. New Jersey: Transaction Publisher, 2001.
- Law, Randall D. *Terrorism: A History*. Cambridge: Polity Press, 2009.
- Leach, Edmund. *Custom, Law, and Terrorist Violence*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 1977.
- Livingston, Marius H., Lee Bruce Kress, and Marie G. Wanek. *International Terrorism in the Contemporary World*. Westport, CT: Greenwood Press, 1978.

- Michaelson, Christopher. "The Triviality of Terrorism", *Australian Journal of International Affairs*, 66, 4 (2012): 431–449.
- Mustapha, Jennifer. "Threat Construction in the Bush Administration's Post-9/11 Foreign Policy: (Critical) Security Implications for Southeast Asia", *The Pacific Review*, 24, 4 (2011): 487–504.
- Neumann, Peter. *Old and New Terrorism*. Cambridge, UK: Polity Press, 2009.
- Nietschmann, Bernard. "The Third World War". *Cultural Survival Quarterly*, 11, sy.3 (1987):1-16
- Paget, Julian. *Counter-Insurgency Operations: Techniques of Guerrilla Warfare*. New York: Walker, 1967.
- Perenyi, Peter. "State Department Conference on Terrorism: Summary of Conference Sponsored by The Bureau of Intelligence and Research and the Planning and Coordination Staff". US Department of State, External Research Study, (XR/RNAS-21) 1972.
- Rapoport, David C. "Fear and Trembling: Terrorism in Three Religious Traditions". *American Political Science Review*, 78, 3 (1984): 658–77.
- Rapoport, David C. "Religion and Terror: Thugs, Assassins, and Zealots" in *International Terrorism: Characteristics, Causes, Controls* edited by C. W. Kegley Jr. 146-157. New York: St. Martin's Press 1990.
- Robespierre, Maximilien. "On The Principles of Revolutionary Government" in *Robespierre, Virtue, and Terror*, edited by Slovak Zizek, 98-107, London: Verso, 2007.
- Sinclair, Andrew. *An Anatomy of Terror: A History of Terrorism*. London: Pan Macmillan, 2004.
- Sluka, Jeffrey A. "The Contribution of Anthropology to Critical Terrorism Studies" in *Critical Terrorism Studies: A New Research Agenda*, edited by Richard Jackson, Marie Breen Smyth, Jeroen Gunning, 138-155. London-New York: Routledge, 2009
- Stampnitzky, Lisa. *Disciplining Terror: How Expert Invented "Terrorism"*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
- Stampnitzky, Lisa. "Can Terrorism Be Defined?", in *Constructions of Terrorism: An Interdisciplinary Approach to Research and Policy*, edited by Michael Stohl, 11-20, CA: University of California Press, 2017.
- Thayer, Charles. *Guerilla*. New York: Harper&Row, 1963.
- Thorton, Thomas. "Terror As A Weapon of Political Agitation" in *Internal War: Problems and Approaches* edited by Harry Eckstein, 1-99, New York: Free Press of Glencoe, 1964.
- Whitbeck, John. Terrorism: The World Itself is Dangerous, *Daily Star*, 7 December 2001. Erişim Mart 15, 2024. <http://www.miftah.org/Display.cfm?DocId=4747&CategoryId=5>
- Wittgenstein, Ludwig. *Philosophical Investigations*, trans. Gertrude E.M. Anscombe. Oxford: Blackwell, 2001.
- Wolfandale, Jessica. "The Narrative of Terrorism of Terrorism as an Existential Threat" in *Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies*, edited by Richard Jackson, 247-268. New York: Routledge, 2016.